

163

18

Aut 165

M^o - 78

78

R 58

614
42

Q. 29

C. 8

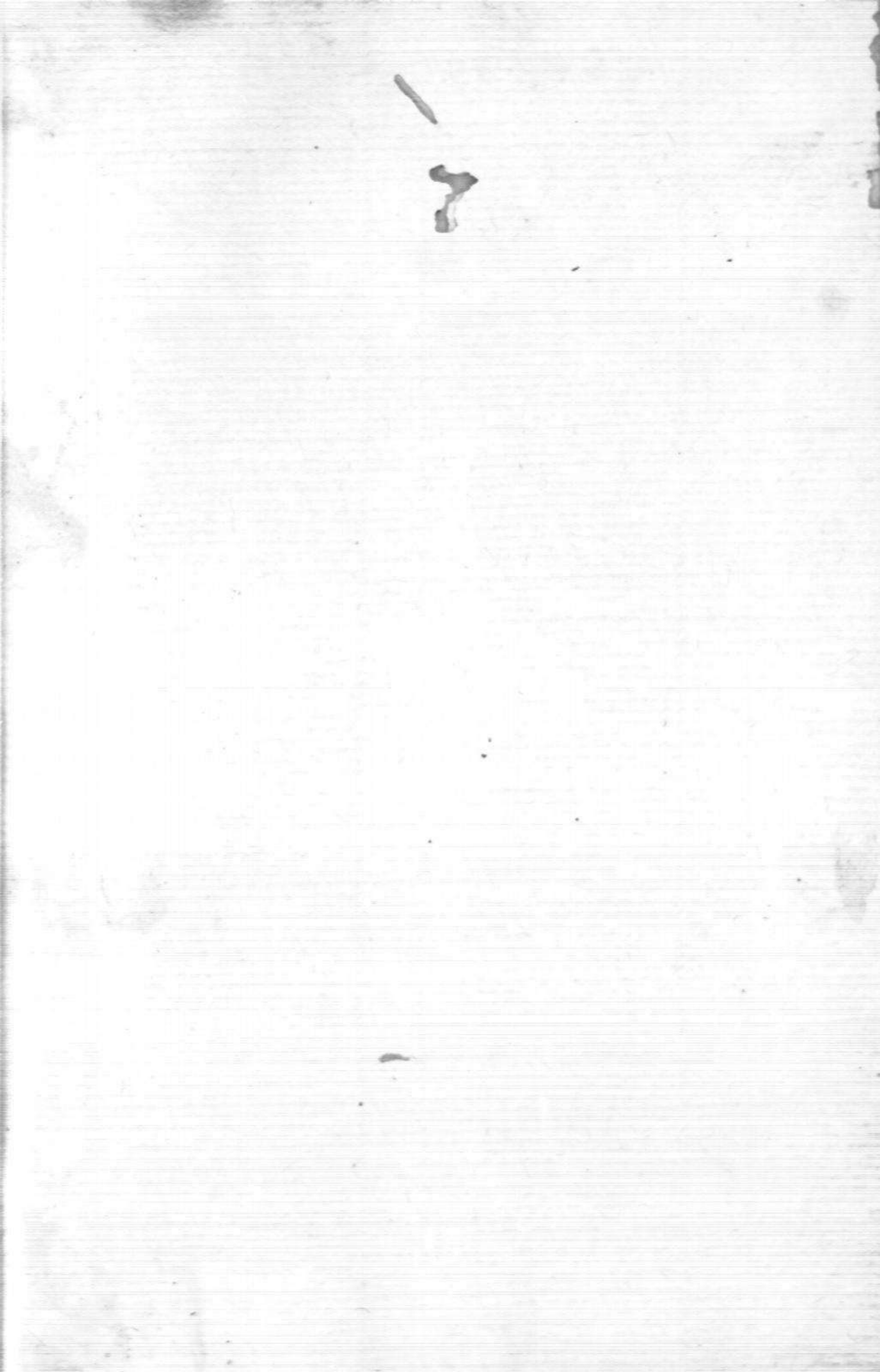

20230448

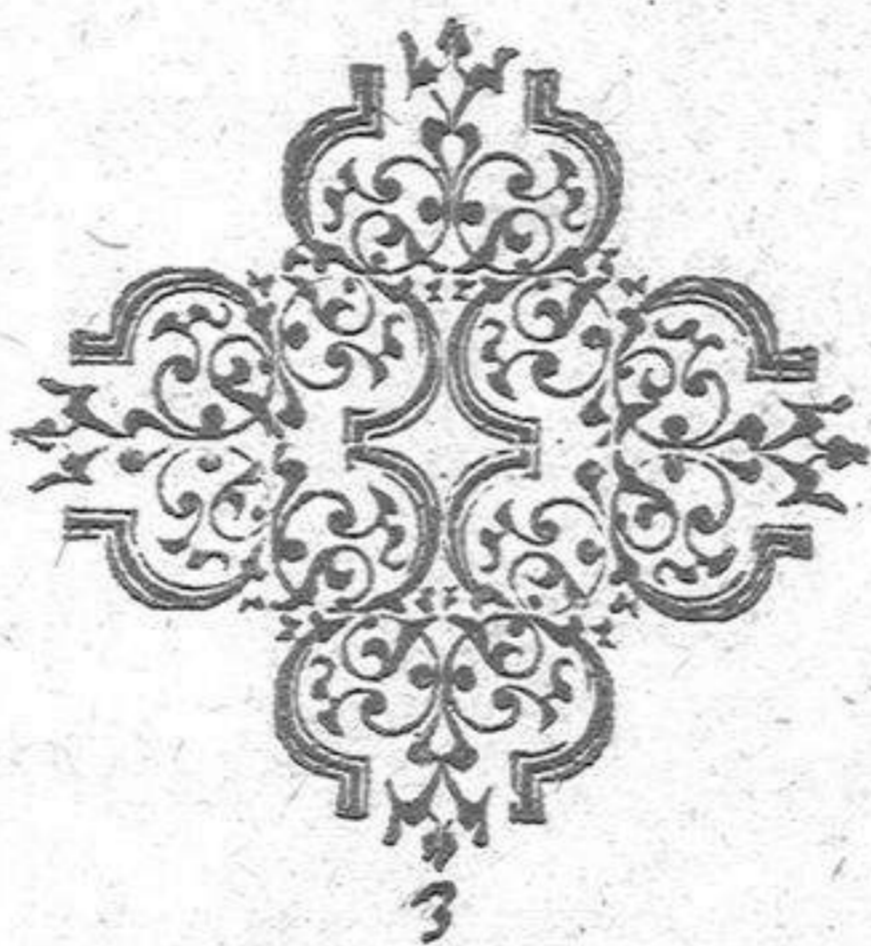
Da

M A R I I
S A L A M O N I I
P A T R I T I I R O M A N I
D E P R I N C I P A T V

L I B R I V I.

*del collegio della Compagnia de Gesù della Compagnia
de Gesù* AD

de P O M P O N I V M B E L E V R I V M
de Regis in Sacro Consistorio Consiliarium,
Præsidentemque supremæ Curia
Parisiensis.

P A R I S I I S,

Excudebat Dionysius du Val, sub Pegaso,
in vico Bellouaco. 1578.

Cum privilegio Regis.

Pa

M A R I I
S A L A M O N I I
P A T R I T I I R O M A N I
D E P R I N C I P A T V

LIBRI VI.

Ad collegio Belevrivi de sepe Belevrivi
de Lev AD

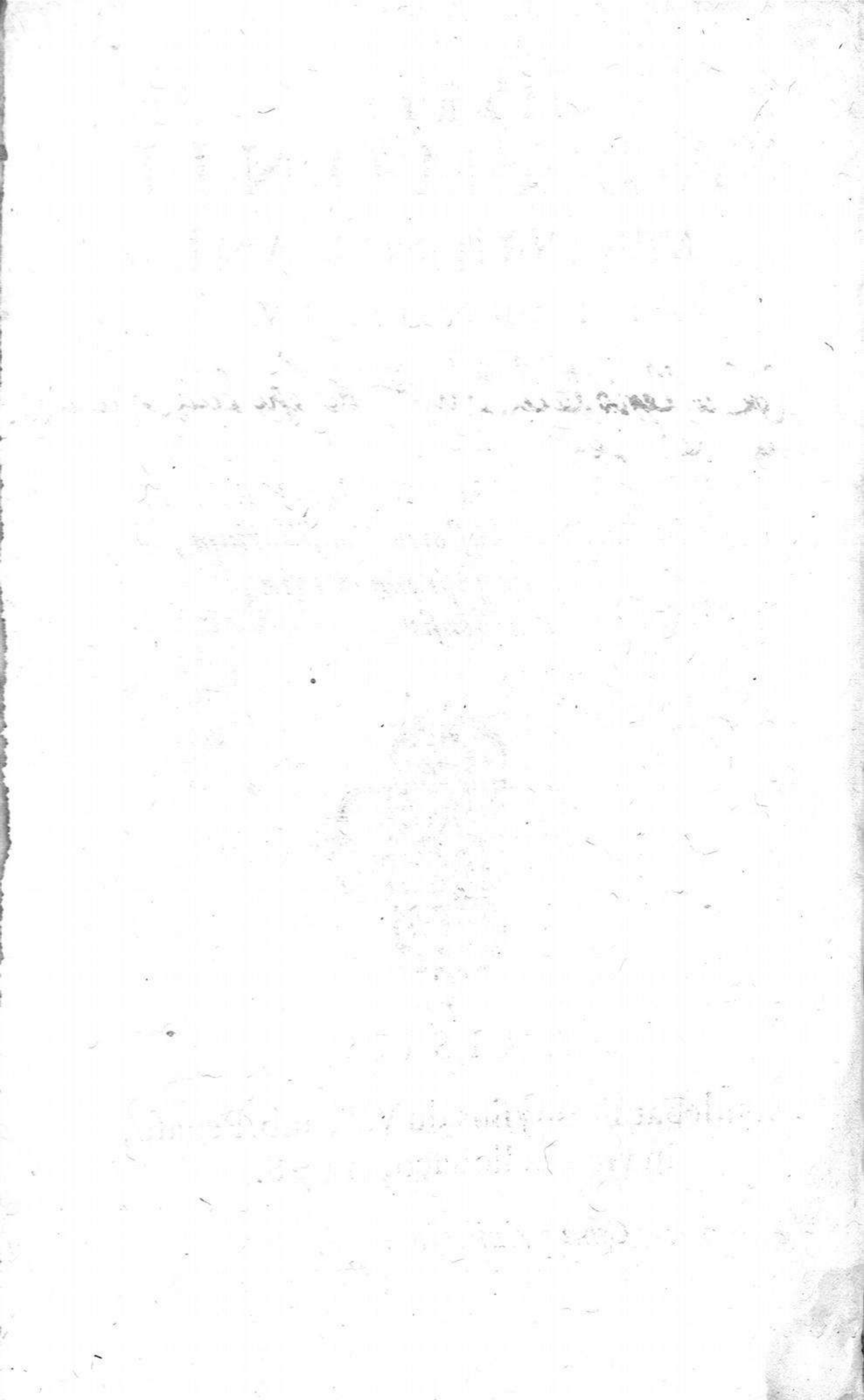
✠ P O M P O N I V M B E L E V R I V M
*Regis in Sacro Consistorio Consiliarium,
Præsidentemque suprema Curia
Parisiensis.*

P A R I S I I S,

Excudebat Dionysius du Val, sub Pegaso,
in vico Bellouaco. 1578.

Cum privilegio Regis.

POMPONIO BELEVRIO,

REGIS IN SANCTIORI

CONSISTORIO CONSI-

liario, & supremæ Curiaë

Parisiensis Præsidi,

IAC. CORBINELLVS.

 *V*IDISSSE me olim meminisse
quædam huius Marij Salamonij opera, Vir præstantissime;
multũ illa quidem a laudatis viris, & præsertim iurisperitis dilaudata:
hoc vero DE PRINCIPATV non alias meminisse vidisse; cũ tamen flagrarem
maximo desiderio; propterea quod & in ore multorum, & in amore esse
peruiderem. grates igitur ago maximas Antonio Vacca, sapienti viro, & omni-
bus virtutibus expolito, qui mihi misit

talem hunc librũ; qui quidem ob egregium
ipsius argumentum fuit animo meo ca-
rissimus. quid enim carius accidere po-
tuisset viro bono, & qui vitam sub impo-
tenti dominatione morte grauiorem sem-
per existimavit, ipsa lectione veri Princi-
patus, ac libertatis? hic. n. horũ librorũ sco-
pus et finis est, commemorare principatus
tantummodo procurationem fuisse Prin-
cipis, ceterum ius & imperium penes fuis-
se Rempublicam; &, ut unico verbo di-
cam, uniuersum populum, quasi suo Prin-
cipe potiorẽ. Rem igitur haudquaquã ab-
surdã me facturũ existimaui, si efficerem,
ut ab omnibus bonis, ac sanis viris legi
possent, atque intelligi: antea enim vix po-
terant, præ innumerabilibus maculis, qui-
bus undique cooperiebantur. neque hoc
per insolentiam dixerim; ut ne quis putet
memet extollere laborem hunc meum; sed
quia omnino mihi visum est, minimam
partem non esse nostri meriti erga Rempu-

blicam, efficere, aliorū ut in eandem me-
rita celebrentur; quemadmodum & non
ineleganter, ut arbitror, neque imperite
dixit quidam, Partem esse meriti, meri-
tum celebrare piorum. Tametsi autem
satis superque auctor noster Salamonius,
qui egregius philosophus, & iurisconsul-
tus fuit, non modo aliorum ipsius operum
eruditione, sed & fama ipsa, scientiaque
clarissimorum hominum celebretur, ve-
rius tamen ex hisce libris apparet, ingenio
ipsum fuisse prævalido, ac præcellenti; an-
tiqua præterea doctrina, sanctaque. quos
quidem libros ille quadam animi nobilitate
permotus (ut erat genere quoque clarus ac
pollens) scripsit paulo fortasse liberius atq.
seuerius, quam postulent mores illorum,
quibus auersabile est parere veritatis legi-
bus, atque virtutis. namque præcepta qui-
dem iustitiæ sapientiæq. commendant; ea
tamen ipsa agitare dementiam arbitrantur.
ut merito illud Cæciliij poetæ dictum, pau-

lulum tamen immutatum usurpare possint, quod est apud Varronem:

Audire leges quod imperant solemus, non auscultare.

Totum hoc igitur præclari huius ac de re publica benemeriti hominis, ab obtrectationibus invidiorum æquis iudicibus defendendum trado atque commendo: mihi que satis erit, si tibi placuisse, POMPONI, sentiam hoc quidquid est, qualecumque libelli est, quem tibi do, dedico, vir clarissime: haudquaquam ego illum alienum existimans a dignitate tua, aut ab illo munere, quod tu assidue tanta cum omnium bonorum laude sustines apud Regem, atque Rempublicam. et merito: amborum. n. ut omnes sciunt, semper interfuit te rebus maximis interesse: & multum uterque debent operæ & navitati tuæ, quam duobus præcipue temporibus præstitisti: primum scilicet, cum adhuc Cracoviæ essemus, in atroci illo asperoque negotio discessus regis; deinde, cum iam rediissemus in patriam,

ubi non semel, sed iterum egregiam illam
tuam erga Regem, atque Remp. volun-
tatem, & animi firmitudinem ostendisti.
nisi enim te, iussu Regis, & summa etiam
voluntate omnium, in illas pacificationes
interposuisses, & propterea in ea te pericu-
la coniecisses, quæ adhuc integerrima, &
maxima erant, uno dñtaxat praelio omnis
profecto fortuna Reipublicæ disceptasset.
Hæc certe tua publica sunt, ac penè divi-
na beneficia. qualia vero sint ea, quæ pri-
uatim in amicos conferre soles, nihil atti-
net memorare. de iis autem, quæ abs tua
voluntate in me ipsum profecta sunt, tan-
tū possū affirmare, ea animo perpetuo meo
fixa permansura. quod magis abs te petam
audacius V. C. sicut & magno opere pe-
to atque oro, si meam vitam, si fortunas, si
studia perspecta habes, ut eo amplius me
tuendum ac sublevandum existimes, quo
tibi tuo merito plura debeo.

K. Iunij. M. D. LXXVIII.

ANGELI COLOTII EPISCOPI
Nucerin. Ad Marium Salamonium.

ANGELVS Politianus, qui nostra ætate multa præclara ingenij sui monumenta reliquit, Mirandulam, non Picum, sed Phœnicem vocare solebat, quasi auem vnicam, quæ in lauru Medicea nidificaret: ego te, cum lucubrationes & vigilias tuas in ista veneranda canitie considero, non Phœnicem, qui nusquam est, sed argenteum Anserem Capitolinum pro re Ro. custodem vigilantem commodius appello: nisi si quispiam te non MARIUM, sed MANLIUM malit: vtpote qui stes pro Capitolio, hoc est, pro iurium Romani Principis, & Latinæ linguæ tutela in ista arce dimices. Vale, & me ama.

MARI Salamonij opinionem de partu legitimo censendo, etiam si biduo post X. mensem natus sit, referens Tiraquellus in l. si vnquam C. De reuocandis donationibus. pag. 480. appellat eum, virum plane iuris, & humanitatis doctissimum.

ANTONIVS VACCA

IURISC. IACOBO

CORBINELLO S.P.D.

P V S hoc Marj Salamonij, e Sicilia quidem, ut accepimus, oriūdi, verum & paterno incolatu, & dignatione quam obtinuit, ciuis ac patritij Ro. cum ego iam pridem legerim, Auctoremque illum saepius collaudarim, nouissime autem aestate torrida superiore anno mense Augusti, vixque eo ipso tempore otium ab interpellationib. nacti, feriando cum relegerim, & à multis, quibus passim scatebat, mendis expurgauerim, nec ita multo post me ad te missurum pollicitus fuerim, mittere tamen haectenus distuli, quoniam & continua occupationum mearum molestia, & temporum à saeuiente pestilentia difficultates, itineribus circumquaque occlusis, impedimēto fuere. Nūc, cum & Lugduni, & aliis locis (quae Deo gratia habenda est) melius esse allatum sit, mitto ad te Corbinelle optime. tu, si res digna videbitur, etiam typis excudendum curabis; ita, ut quae nostrarum emendationum coniectura du-

bia constare videbuntur, ea in marginem reiici
facias: nam omnia nimis longum foret: sunt
enim plura sexcentis, nec sane talia, quæ quivis
deprehendere potuisset. Ego vero, multifariam
huic diligentie assuetus (utpote qui Gabrie-
lem Faërnium Cremonensem, quo nemo eta-
te nostra in hoc studiorum genere diligentior ac
felicior fuit, Romæ etiam in contubernio ha-
bui, ludensque sæpius, atque interdum serio illi
concertabam) fiducialiter hoc ausus sum. Quid
vero in ea re præstiterim, tuum & aliorum
iudicium esse malo, quàm meam ipse operam
atque officium ambitiose extollere. Illud certo
scito, opus hoc, nec Romæ quidem, ubi pri-
 mum, idemque postremum impressum fuit, us-
 quam inueniri: nam & diligenter ego id qua-
ri feci, scilicet ut compararem ubi nostrarum
emendationum exemplar referre, ac simul citra
itinerum ac viarum discrimen transmittere ad
te possem. Me tamen & promissi observandi
fides, & Operis ipsius, ac tui bonorumque om-
nium, præsertim eorum qui ciues Romani sunt,
amor vicit, ut periculis id cõmittere, quàm ex-
pectanti tibi deesse mallet. Vale: & ut facis,
rem literariam promoue, atque in iis studiis ela-
bora. id tibi gloriam peperit, & pariet non

contemnendam; Regi vero, atque Reginae eius
matri, Christianissimis, quorum auspiciis ac
providentia hac agis, etiam supra immensos
ceterarum laudum cumulos, immortalam.

Romæ K. Decemb. Anno Sal. 1577.

P R Æ T E R M I S S A

6, 21 Pythagoram & Platonem. Adde & Varro-
nem in principio De re rustica: Et quoniam, ut
aiunt, Dei facientes adiuuant, prius inuocabo
eos, & quæ sequuntur.

64, 24. Exemplum est ex lib. Officior. II: &
ita legendum. tenebatur, non iniuriis. & in fine.
erant, & refugium Senatus.

130. De rebus nouis, Adde quod differuit apud
Tacitum C. Cassius: Sæpenumero P. C. in hoc or-
dine interfui, cum contra instituta & leges maio-
rum noua Senatus decreta postularentur, neque
sum aduersatus; non quia dubitarem super omni-
bus negotiis melius atque rectius olim prouisum,
& quæ conuerterentur in deterius mutari, sed ne
nimio amore antiqui moris studium meum ex-
tollere viderer.

17, 26. sciscitor 29, 14. dicatur? 34, 25. adactum, sed solum
35, 12. nuncupetur 37, 2. Cicero. Seruitus 61, 16. Pyrrho
80, 15. sint III, 27. Non utique: quamuis 126, 12. imperio.

QVÆ PRINCIPALITER
IN HIS LIBRIS CONTI-
NENTVR, HÆC SVNT.

In primo.

V trum, & quib. legib. solutus sit Princeps.	3
Tyrannidis est legibus non parere.	4
Vtrum lege sua Princeps ligetur.	8
Nunquid in ciuitate maior sit ipso Principatu potestas.	17
Num Princeps alia leges auctoritate constituat, quàm Principatus.	18
Num leges maioris auctoritatis sint ipso Princi- patu.	19
De ambitu. & quid inter ambitum sit, & simo- niam.	24
Quomodo sibi ipsi imperare quis dicitur.	33
Quomodo populus suis ligatur legibus.	35
Quid est ciuitas.	37
Quid lex.	39
Quomodo legibus utitur Princeps, & quomodo Priuatus.	40

II.

Quod plurib. & arctiorib. legib. ligatur Prin- ceps, quàm ceteri.	46
--	----

<i>Differentia inter Principem, & Tyrannum.</i>	47
<i>Quot eorundem species.</i>	52
<i>Quas leges condere, quasque tollere potest Princeps.</i>	54
<i>Quae iustae, quaeue iniustae sint leges.</i>	55
<i>Propter quid Princeps.</i>	57
<i>Numquid Princeps communem suae anteponat utilitati.</i>	58
<i>An cum alterius detrimento communis utilitas sit procuranda.</i>	61
<i>An ad Principem pertineat curare commoda singulorum.</i>	65

III.

<i>An ad Principem de morib. cura pertineat, & quam necessaria sit.</i>	69
<i>Quibus artibus Princeps ciues bonos efficiat.</i>	72
<i>Quae puniendi ratio, & castigandi modus.</i>	75
<i>De scandalizatione quaedam pulchra.</i>	83
<i>Quibus Virtutibus praestare debet Princeps.</i>	88
<i>Diuitiae quatenus utiles sunt in ciuitate.</i>	89
<i>Quod neque armis, neque pecunia res magnae conficiuntur.</i>	92
<i>Diuitiarum cultus cur Reip. perniciosus.</i>	97
<i>Quid si Princeps virtutis sit expers.</i>	98

IIII.

<i>Quod decet Principem utrum oporteat.</i>	103
---	-----

Quomodo differunt Licitum, & Honestū. 103

De usu suprema potestatis. 106

V.

Vtrum Romanus Princeps vere legibus solutus fuerit. 109

Historia ab initio constituti Principis Romani. 110

De Imperatore Constantino. 113

Diuisio Imperij inter filios Constantini. 114

Diuisio Imperij inter Romanos, & Augustū. 115

Ad l. primam De constitutionibus Principum interpretatio. 118

VI.

De lege Regia. 121

Verba ultimæ Tabulæ legis Regiæ: eiusque interpretatio. 122

De Imperio Vespasiani. 124

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice to ensure transparency and accountability.

2. The second section outlines the procedures for handling discrepancies between the recorded amounts and the actual cash received. It states that any such variance must be investigated immediately and reported to the appropriate authority.

3. The third part of the document details the requirements for the physical handling of cash. It specifies that all cash must be stored in a secure, fireproof safe and that access to the safe is restricted to authorized personnel only.

4. The fourth section addresses the issue of cash deposits. It requires that all cash received during the day be deposited into the designated bank account by the end of the business day to minimize the risk of theft or loss.

5. The fifth part of the document discusses the importance of regular audits. It states that the accounts should be audited on a monthly basis to identify any potential issues or irregularities in a timely manner.

6. The sixth section outlines the responsibilities of the staff members involved in the cash handling process. It emphasizes that all staff must adhere to the established procedures and maintain a high level of integrity and honesty.

7. The seventh part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice to ensure transparency and accountability.

8. The eighth section outlines the procedures for handling discrepancies between the recorded amounts and the actual cash received. It states that any such variance must be investigated immediately and reported to the appropriate authority.

9. The ninth part of the document details the requirements for the physical handling of cash. It specifies that all cash must be stored in a secure, fireproof safe and that access to the safe is restricted to authorized personnel only.

10. The tenth section addresses the issue of cash deposits. It requires that all cash received during the day be deposited into the designated bank account by the end of the business day to minimize the risk of theft or loss.

AD SANCTISS. LEONEM X.

PONT. MAX. MARIUS SALA-
MONIVS DE PRINCIPATV.

LIBER PRIMVS.

*Ollicitatione B. P. spon-
di hoc libro de iusto prin-
cipatu quaedam ad te scri-
bere: tametsi stricto iure
inuitus exigi non possim,
diuinum tamen, quod in
te numen est, efficit ut ipse
reus sim debendi, & tu credēdi. In arca nullum
stipatum mihi est talentum maius, neque ma-
ximum auri, vel argenti puri puri, sed vix inter
minora appensum. Tu, tuo libripende adhibito,
librabis, ne adulterinum fiet. Reliquum est, ut
qualecunque sit, capias: capies autem quàm ma-
ximum habui.*

*Quærere, Vtrum legibus solutus Princeps sit,
non aliud est, quàm de Principis potestate, ac iu-
re quærere. sacrilegium vulgo est, de eius pote-
state, cui quicquid libuerit licet, quæstionem fa-*

*cere: & utique retuliffem pedem; nifi tuæ man-
 fuetudini dicatum opus castigandum exhibere-
 tur, qui nofti, non ex fummo iure accipiēda quæ
 difputationis gratia conferuntur. Abfit à simpli-
 citate noftrorum verborum malignus interpres:
 fi, ut ceteri, licentiofa utar difputandi folertia,
 fine qua veritas iacere folet in tenebris. Et quia
 res ardua, subtilique difputatione digna eft: &
 à folis Iurifconfultorum traditionibus minime
 pendens, verumetiam à Theologorum, & Phi-
 lofophorum fublimitate; iccirco operæ pretium
 duxi, adhibitis ex quaque difciplina perfonis,
 qui inter fe more Socratico difceptarent: & quia
 hiftoriarum commemoratione oratio fit illu-
 ftrior, hiftoriæ ftudiofum adieci, qui noua, ac
 vetera acta, ubi hiftoria opus eft recenfeat. Hoc
 enim pacto quid in quaque re veri fuerit, faci-
 lius excutietur. Iam ipfos audire dignaberis.*

PHI. IUR. THE. HIST.

*Salve, Iurisperitorum maxime. Quid iſthic
 tacitus tecum cogitas? videris nescio quid tota
 mente speculari. IUR. Recte iudicas Philofo-
 phantium antiftes, nec mirum, ſi quod in te ſæ-
 pe experiris facile in alio intelligas. PHI. Quid
 igitur? num aliquid inquisitione dignum? IUR.*

Dignū, & nō dignū. P H I. Ænigmata loqueris.
 I V R. Indignū inquam, quoniā tritū apud nos
 est, Romanum principem solutum esse legibus:
 & ita tritum, quod secus aestimare nefas & sa-
 crilegum est: & idem, ex contrario, inuestigatio-
 ne dignum, quod non facile animus assentitur,
 sic male cum genere humano agi, ut quicquid
 uni libuerit, pro lege & ratione sit. P H I. Prin-
 cipem, vel Tyrānum loqueris? I V R. Qui prin-
 cipem dicit, Tyrannum omnino excludit. P H I.
 Dic age. num legibus omnibus solutum dicitis?
 veluti quæ à natura vel iuregentiū sunt. T H E.
 Diuinis etiam. I V R. Vix excipiuntur istæ, quas
 nihilominus moderādi habere ius dicūt. P H I.
 quid audio? I V R. Miraris? P H I. Prorsus ob-
 stupeo. I V R. Quam ob rem? P H I. Quoniam
 Tyrānicum sonat vox ista. I V R. Quid ais? Ty-
 rannidem ergo fouet ius nostrum? P H I. Si à
 recta proficiscitur ratione, non fouet: sin à potē-
 tioris vi, foueat est necesse, certo certius habe, nō
 teneri legibus; Tyrānidem, non principatum esse
 recte philosophantiū docere scholā. I V R. Mira
 narras. P H I. Audi ergo Aristotelē 4. Politices
 pro omnibus loquentē; Necesse est, inquit, Tyrā-
 nidem esse illam, quæ nullis legibus subiacet, &
 dominatur ad propriam utilitatem: Cuius sen-
 tentiæ rationem alio loco sic explicat; Ciuitas, li-

4 MARIUS SALAMONIUS
berorum est societas: & ideo à dominis gubernari transgressiones sunt, & labeles. Et alibi; Regia potestas, inquit, per quam Rex omnia ex voluntate sua gubernat, videtur non esse secundum naturā, ut unus omnium dominus sit civium; cum ex similibus Civitas constet: nam similibus natura idem ius esse, est necessarium. Vides quàm planum sit, Tyrannidis esse legibus non ligari. I V R. Video sane, eo modo quo Aristoteles dicit, nullis legibus subiici: quod plane fateri cōuenit immanissimi Tyranni esse, diuina & humana iura contemnere. P H I. Verba aucupari minime oportet; non hoc solum Aristoteles sensit, quando dixit: Regia potestas, per quam Rex omnia ex voluntate sua gubernat &c. & alio loco: Reges secundum leges, & volentibus: Tyranni contra, & inuitis dominantur. de legibus enim civilibus loquitur Aristoteles, & non diuinis. T H E. Confirmo B. Thomæ auctoritate, prima secunda: ubi tradit Principem subiici legibus directiuis: & plenius idem Thomas. iiij. commentariorū in politices sic loquitur: Oportet in ciuitate Principem habere regulam, per quam dirigatur in operationib⁹ suis, & dirigat alios, & per quam iudicet. hoc autē fit per legem. P H I. Appositissime hæc Aquinatis. Tu vero dic quæso; qua ratione legibus solutum

dicis? Nec illo contentus sum, quod sit constitu-
 tum legis istud, Quoniam potētioris vis est, non
 iuris. I V R. Ratio ea in primis proditur; quod
 nemo sibi met prescribere legem potest: similiter
 nec precipere. ridiculosa enim res esset lex: veluti
 stipulatio, quando vim necessitatis non affert.
 Nihil tam proprium legis est, quam imperare,
 vetare, & punire: quæ non nisi in subditos vim
 habent. T H E. Hinc apud nos quæri solet: Nū-
 quid Papa eadem constitutione teneatur, qua
 omnis utriusque sexus quotannis peccata confi-
 teri, & Eucharistiam religiose capere precipi-
 tur: & vicit ea sententia, ut non obligetur.
 I V R. Idem & iuris Canonici professores sen-
 tiunt. H I S T. Nō peccavit ergo Iulius. I I. qui
 bello Bononiensi occupatus, confessionis oblitus
 fuit. T H. Peccavit: quamvis pœna illius Cano-
 nis non ligetur: quippe in Pontifice minime bo-
 ni res exempli fuit. P H. Aut peccavit, aut non
 peccavit: si peccavit, utique non ob aliud pecca-
 vit, nisi quod huiusmodi legi non paruit: non
 enim peccasset, nisi talis lex lata fuisset: cui pec-
 casse non potuit, nisi illi extitisset obnoxius. T H.
 Sic argumentatur Apostolus ad Roma. dicens:
 Peccatum autem non imputabatur, cum lex non
 esset. & rursus: Vbi non est lex, nec prævarica-
 tio. I V R. Solum lex causam peccato dedit: quod

6 MARIUS SALAMONIUS
alterius, & haud illepidæ investigationis est:
P H I. Redeamus ergo ad quæstionem nostram.
I V R. Expedit. P H I. Luculenter explicastis
rationes & exempla, quibus dicitis, Principem
solutum esse legibus: verum melius multo futu-
rum, si de singulis nominatim differatur, dum
tēpus suppetit, quod turpe est nobis ducere ocio-
sum. I V R. Utinam: hoc ipsum diu desideravi,
aliquando mihi contingeret cum sapientibus
disputare. tenes quæ à me dicta sunt? alioquin
breui epilogo repetam. P H I. Teneo: non opus est
repetas: verum siquid præterisse videbor, non
pigeat recordari. I V R. Obtemperabo. P H I.
Attente velim audiatis omnes, & si quid dicen-
dum succurret tibi, tu diuini dogmatis magister
in medium afferre non remoreris. T H E. Liben-
tissime morem geram. Dic age tuo arbitrio: sed
caue ne inauspicato incipias. P H I. Religiose
mones, ut Christianū decet: & ipse habeo, quos
in hoc imiter. T H E. Quos? P H I. Pythago-
ram, & Platonem, qui ubique nos admonent,
nequid aggrediamur sine diuini numinis inuo-
catione, ut ne cogitatum quidem exceperint. In
omnibus, inquit Plato, rebus dicendis, & cogitā-
dis principium semper de Diis est faciendum.
Pythagoras: Accede ad opus, ait: Deos ora, ut
conficias. T H. Inuocemus igitur. P H. Tuum est

W. p. p.
nisse S.

enim, antistes diuinorum. TH. Cautè dictum.

*PHI. At casta, pura, & defacata mente iubent
iidem. TH. Pie iubent, & cum nostris commu-
ne traditionibus. HIST. Perpaucissimi quidem
implere nunc hoc munus ista ratione potuerūt.*

*PHI. In legibus hoc amplius adiicit: Ab im-
puro, quia infensus est Deo, munera capere, ne-
que Deum solere, neque bonum virum decere.*

*HIST. Iccirco Dion Platonius grandem pecu-
niam à Dyonisio Tyranno missam respuisse fer-
tur. THE. Didicit ea Plato in libris Mosis, ut
in Leuitico: Homo, in quo fuerit macula & vi-
tium, non accedat dona offerre Deo. Idem in
Exodo: Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum
Deum, sanctificētur, ne forte derelinquat eos do-
minus. Et Propheta, O Sacerdotes si non posue-
ritis in corde vestro, ut detis honorem nomini
meo, dicit dominus, mittam in vos maledictio-
nem, & maledicam benedictionem vestram. Et
alibi: Peccatores Deus non audit. Et in parabo-
lis: Victimæ impiorum abominabiles Deo sunt.*

*HIST. Hem quàm male nobiscum agitur, qui
pro benedictione, malorum Sacerdotum preci-
bus maledictionem recipimus. O miseram, &
stultam plebeculã, quæ dum credit istorum sup-
plicationibus Deum propitiari, quotidie emun-
gitur, & tondetur, ut Deo tandem fiat infer-*

sior. THE. Nostra ergo oratio in Deiparam di-
 rigatur, quæ peccatoribus etiam aduocationem
 non denegat. HIST. Factu, & cogitatu reli-
 giosissimum. THE. Et vos pie tota mente in-
 tēdite. Te Diua parēs supplices exoramus: tuis
 meritis, tuisque precibus impetra, ut diuini Spi-
 ritus illapsu, illustratis animis, veritatem in sin-
 gulis eruamus. Audacter nunc, ac fiden-
 ter ad opus accedamus. PHI. Principem dicis,
 sapiētissime Iurisperite, suis non ligari legibus?
 IUR. Prorsus. PHI. Ligatur ne alienis? IUR.
 Minime. PHI. Ergo neque suis, neque ligatur
 alienis. IUR. utique. PHI. Si neque suis, neque
 ligatur alienis, ergo nullis. IUR. Non dixi om-
 nino nullis; alioquin tyrānum defenderē. PHI.
 Quid iccirco sentis? si dicis, nonnullis, ergo ali-
 quibus. IUR. Non ita nego teneri, quod nullis
 omnino non ligetur, & per hoc, neque diuinis,
 neque humanis: sed alienis, idest quæ positu civi-
 li sunt aliena. PHI. Ergo iis, quæ ab uniuersis
 scriptæ sunt populo, est solutus. IUR. Nulli
 dubium. PHI. Et propterea Lege regia est solu-
 tus. IUR. Hoc ipsum enim Lege regia contine-
 tur, ut legibus solutus esset. PHI. Legistin tu
 Legem regiam? IUR. Non habemus. PHI.
 Diuinator sic mihi videris, non legum peritus.
 IUR. Liquet inter nos locupletissimo Vlpiani

testimonio, Po. Ro. qui suis legibus solutus erat,
Lege regia omne suum imperium, ac potestatem
in Principem trāstulisse. P H I. De hac re paulo
post differemus. At nunc ad quæsitā responde.
I V R. Quid desideras? P H I. Lex regia a quo
lata dicitur? I V R. à S. P. Q. R. P H I. Po-
puli ergo lex fuit. I V R. Quis ambigit? P H I.
Si populi lex est, & illa tenetur: ergo lege popu-
li tenetur. I V R. Sophismata loqueris: aio qui-
dem Lege regia solutum Principem, idest, ad
hoc lata, ut legibus solutus non ignoraretur:
quomodo ita quis ea religari potest, qua liber so-
lutusque esse iubetur? P H I. Responde quæso:
fuit ne in arbitrio populi eam ferre, & non ferre
legem? I V R. Fuit utique. P H I. Et illis condi-
tionibus quæ placuissent populo? I V R. Conce-
do. P H I. Potuit ne princeps aliis conditionibus
principatum inire, quàm quæ Lege regia sunt
scriptæ? I V R. Nequaquam. P H I. Ergo con-
ditionibus Legis regię parebit princeps. I V R.
Proculdubio, nisi velit Tyrannidem exercere.
P H I. Ergo Lege regia ligatur Princeps: & per
hoc, populi. T H E. Negari non potest, cede.
I V R. Cedo ligari illa sola. P H I. Et nisi eadem
lege cautum sit, aliis quibusdam subiici. I V R.
Videtur. P H I. Quid? si Lege regia cautum sit
omnibus teneri? I V R. Subsisto: quoniam isto

*modo à privato distare non videretur: Verum
 talis inquisitio superuacua est: quū liqueat, legi-
 bus & populi, & suis solutū. P H I. Nimis pro-
 pere: nondum liquet, quod haud multo post ex-
 cutiemus. Firmum sit itaque inter nos, lege di-
 uina, & naturali, ac regia solutū non esse princi-
 pem. I V R. Esto. P H I. Rogare omiseram, si quid
 diuini, vel naturalis iuris Princeps suis legibus
 inseruerit, diuisione iuri sic, vel naturali solutus
 erit? I V R. Captio hæc esset. P H I. Non intel-
 ligo. I V R. Diuino, & gentium iure omnino te-
 netur Princeps, suis vel interserat legibus, vel
 non interserat: diuina etenim iura, ac naturalia
 factō hominis neque mutari neque labefactari
 queunt. P H I. Et si supersint adhuc quedam, de
 Lege regia cōuenit prius excutiamus: quo pacto
 accipitis illud, Neminem sibi legem dicere pos-
 se? I V R. Doctores nostri exemplum capiunt à
 testatore, qui nulla ratione potest ita testamen-
 tum cōdere, quin valeat aliud, atque aliud mu-
 tare. P H I. In arbitrio iccirco semper est suo?
 I V R. Proculdubio: etiam si iuramento, vel sti-
 pulatione se obstrinxerit: quoniam moribus im-
 probatū est id ligamen: P H I. Dic quæso: quam-
 diu non mutauerit, erit ne valide scripta volū-
 tas? I V R. Validissime. P H I. Ni fallor con-
 cludit hæc ratio, in arbitrio Principis esse legem*

abrogare. I V R. Certe. P H I. Sed antequam abrogetur, illi stabitur veluti testamēto non mutato? I V R. Prorsus. P H I. Si stari conuenit, ergo non abrogata lege Princeps ligatur. I V R. Scite dictum, stari conuenit, non autem, oportet. P H I. Alia est consideratio: Si conuenit, utrum oporteat. Ipse nunc inquam stari oportere. I V R. Exempla, rerum imagines sunt, non regula: facilius enim demonstrationis gratia adhibentur: non me fugit exemplo testatoris minime probari licentiam principis erga leges: sane indubitati iuris est, quod nemo sibi met legem dicere potest. P H I. Dic quaeso: pactis conuentis obstringitur Princeps? I V R. Vtique. P H I. Lege ergo conuentionis obstringitur. I V R. Non dubium. P H I. A seipso, an ab alio sic obstringitur? I V R. Lege, à seipso, & alio dicta. P H I. Ergo, non suo placito. I V R. Immo suo, & alterius contrahentis. verum non eadem generalis, & legis conventionalis est ratio: Lex enim generalis à solo Principe ut vulgari potest, aequè ab eodem solo abrogari potest: Contractus autem & conuentiones, veluti sine plurium consensu haud conficiuntur, similiter sine eorundem consensu minime dissoluuntur: & hoc natura propriissimum est, eodem unumquodque vinculo dissolui, quo colligatum est. P H I. In summa,

lege contractus ligari ais Principem, quia à se solo non dicitur: lege autem cōstitutionis, secus, quia à se solo dicitur. I V R. Recte tenes. P H I. Ergo si quid statuat Princeps, Senatus populiue consensu, ligaretur Princeps. I V R. nequaquam, humanissime: qui facit populi adhibere consensum, cōsideratius sic tulisse legē creditur. nihil de Principis minuitur maiestate, si sapientum cōsilio Remp. administret; quinimmo plus ponderis, & auctoritatis suis adiūgit actibus. P H I. Non igitur interest solus, vel cum alio legem ferat. I V R. Ita prorsus: in promulganda lege nō hoc agitur, ut ipse ligetur Princeps. P H I. Quid si ageretur? I V R. subsisto: verūtamen quis impellet eum legibus parere? frustratoria lex esse non debet. propter hanc etiam causam cōtendimus, non devinciri legibus, qui, sibimet uti non præcipere, pariter nec semet cogere potest. P H I. Animaduerte quid loqueris. I V R. Scio hanc rationem omnibus probari. P H I. Cave ne decipiaris. I V R. Nihil vulgarius in iure nostro: non decipior. P H I. De tyranno, an de principe sentis? I V R. De vero Rom. Principe & sentio, & loquor: quid causæ est, quòd de Tyranno potius, quàm de Principe arbitraris? P H I. Recordare, quod paulo ante concesseras, Tyrannidis esse nullis teneri legibus. I V R. Plane concessi,

& concedo. PHI. Si diligenter inspicias, nihil aliud ista ratione efficitur, quàm, quod nō magis diuina, aut humana, aut regia, aut cōventionali lege teneatur, postquam neque ab alio, neque à seipso cogi potest legibus parere. quid iuris, nos querimus, non quid iniuriæ & licentiosæ potētiæ. alioquin princeps, neque fur, neque adulter, neque raptor, neque sacrilegus esse poterit, sicut legum ista ratione neque temerator. IUR. Natura turpia sunt hæc, que nulla hominum constitutione queunt fieri licita. PHI. quid tum, si ab impunitate metimur licita, & illicita? IUR. Quid ais? PHI. Id ipsum, quod paulo ante dicebas, Principem ideo legibus solutū, quia compelli non potest legibus parere. que vox nihil aliud sibi vult, nisi omnia principi licere, postquam neq; à seipso, neq; ab alio cogi potest. de quo modo ex his conflatur, solum Pont. Romanum solutum esse legibus. attamen nihil refert, Papam, vel alium noster respiciat sermo, postquā de eo loquimur, qui supremus est Princeps. THE. Animadvertite viri disertissimi, quod idem Thomas in illud psal. Tibi soli peccavi, &c. iccirco soli Deo peccare Rex dicitur, quia non est homo, inquit, qui facta eius iudicet. HIST. Psallentis Davidis verba sunt hæc, qui à Deo Rex fuit ante R. Imperium. THE.

De omnibus indefinite Regibus Thomas loquitur. I V R. Ioannes Andrea, vir in iuris scientia sapientissimus, subtiliter in utramque partem disputando defendit, Episcopum non ligari suis legibus, quem Pont. Romano, & aliis primatibus obedire non ignoramus: unde perspicuum fit, non inde pendere, quod Princeps principum sit. P H I. Unde ergo pendere debent? I V R. Sufficit eiusmodi sit Princeps quod in arbitrio suo sit legem dicere, & tollere. adiecitque idem Ioan. Andr. inutiliter de seipso statuere Episcopum. P H I. Multo magis ergo maior Episcopo. I V R. Nihil obstat. P H I. Sed cur inualide de se ipso legem fert? I V R. Si quidem par in parem non habet imperium, multo certe minus in seipsum. P H I. Quid si par pari se subiicit? I V R. Est receptum, Ulpianus ait, eoque iure utimur, Siquis maior, vel æqualis se subiiciat iurisdictioni alterius, in eum ius dici posse. P H I. Cur legi, quæ maioris auctoritatis est, se non potest subicere, & rationi per quam homo est? I V R. Quoniam lex ab ipso est, nec quisquam subiici sibi potest. P H I. Ergo qui suæ se legi subiicit, sibi se subiicit. I V R. Videtur. P H I. Lex igitur, & princeps idem sunt. I V R. non idem. P H I. Si legibus parredo Principi obeditur, mortuo sic principi obe-

diretur. mortuóque se subiicit, qui legibus mortui obedit. HIST. Similiter Po. Romanus expulsis Tarquinis obediuit, qui eorundem expulsoꝝ legibus obediuit. IUR. Neque mortuis quippe regibus, neque eiectis obeditur. & sublatis de medio regibus, sublata simul eorundem non intelliguntur leges. PHI. Quid cause est? IUR. Non succurrit. PHI. Sublatis Tyrannis eorum non rata sunt acta reru. IUR. Quòd Princeps iure legitimo, Tyrannus vero contra. PHI. Quid istud ius legitimu? IUR. Quòd rex secundum leges regnat, Tyrannus secus. PHI. Ius istud legitimum nunquid aliud est, quàm ius publicum? id est, populi; cuius iure lex cõstituitur. IUR. Ius principatus arbitror. PHI. Ius principatus ais: dic quæso qua potestate Princeps constituitur? IUR. Sua ipsius. PHI. Princeps à seipso, an ab alio princeps est? IUR. Nihil refert à seipso, an ab alio sit, qui ubi principatum adeptus est, à seipso, idest suo principatu potestatem habet. PHI. Principatus ab eterno est? an aliquando esse cœpit? IUR. omnium parēs Natura, siue Deus ab initio omnes homines æquales genuit. ingruentibus deinde necessitatibus, processit non eadem omnium conditio, & officiu; sic cœperunt regna & Principatus hominum conventionibus. PHI. Prin-

cipatus ergo non à se ipso, sed ab alio quandoque esse cæpit. I V R. Non dubium Principem Romanū prouidentia Pop. Romani cæpisse. H I S T. Iulius Cæsar, inuito Pop. Romano atque expugnato, obtinuit principatum. P H I. Archityrannum loqueris. I V R. Archityrannum memoras Cæsarem? P H I. Cæsarem. H I S T. Nullus ædepol urbi unquã infestior, expilato sane ærario, direptis templis, profanato diuino, humanoque iure, infestis armis, sacrosanctam patriæ libertatem primus violauit, atque eripuit. P H I. Quomodo ergo prouidentia Pop. Romani principatus esse cæpit? H I S. Cæsar Octavius primus à Populo Rom. Augustus est appellatus. I V R. Decreto Pop. Rom. Princeps fuit, quod Lex regia dicta est. P H I. Ex auctoritate ergo Legis regie Princeps dicitur, atque constituitur? I V R. Etiam Imperator, Constantini confessione, dicentis de auctoritate iuris Principatū pendere; auctoritatem scilicet Legis regie Accursius, & omnes intelligunt. P H I. Nunc quaeso aduertite quam lucide ex his efficitur, Principē, qui suis se legibus subiicit, illi se subdere potestati, qua constituitur. I V R. Animaduerto. P H I. Palámque fit, non sibi met subiici, sed matri cuidam auctoritati. I V R. Diligenter cōsidera quæ loqueris, vir sapientissime: noua nimirum

mirum sunt ista. Maius esse quippiam in Ciuitate ipso principatu: & Principem, suis qui se subiicit legibus, nō suæ se subdere potestati, quasi Princeps alia potestate, quàm principatus, leges constituat: & per hoc defendi posse, legē Principis maioris esse auctoritatis, quàm ipse sit Princeps, vel principatus. Hinc etiam illud effici, non fore in arbitrio Principis suas abrogare leges, si maioris auctoritatis sunt leges, quàm ipse sit principatus. PHI. Ingeniose colligis, & subtilius quærere videris, Nunquid in Ciuitate maior sit ipso principatu potestas: Nūquid Princeps alia leges cōstituat auctoritate, quàm principatus: Nunquid maioris auctoritatis leges ipso principatu existant. postremo, Num in arbitrio sit Principis, leges tollere. Quāuis inter nos disputetur vtrum princeps valeat suis ligari legibus, percommode incidunt quæstiones, quas facis: sine quibus omnis nostra disputatio extricari non potest: & quo facilius earum procedat discussio, ad quæ rogauero nō dedignaberis breuiter respondere. I V R. Morem geram. PHI. Nōne maior Legis regie vis est, atque potestas, quàm ipse sit principatus? I V R. Subsisto. Cardinales summum Pont. eligunt, qui ab omni parte maior est ipso collegio. PHI. Non hoc sciscitor, Cuius potior auctoritas electi sit, vel eli-

gentium: sed Nunquid vis atque potestas maior sit eius iuris, quo principatus fit, an Principatus ipse? &, ut tuo utar exemplo, Nunquid vis ac potestas maior sit eius iuris, quo Papatus constitit, an ipse Papatus? THE. Scite philosopharis: nam Papa auctoritate & potentia diuina constat, & non eligētium Cardinalium: quæ quidem electio declaratio magis est hominis unius, in quo Christi resideat auctoritas. I V R. Haud latet nos istud; propter quod dicimus, mox ut declaratus Papa est quispiam, plenam habere clauium potestatem. PHI. A quo habet? I V R. A Deo. PHI. Et cuius institutione? I V R. Non alia, quam diuina. PHI. Nonne auctoritas, & institutio diuina, qua eligitur Papa, maior est ipso Papatu? I V R. Prorsus. PHI. Similiter auctoritas ac vis, qua Princeps constituitur, maior est ipso principatu. I V R. Non eadem in utroque ratio. nam Papa semper est minor suo authore: Princeps verò non princeps esset, si minor esset suo populo. pugnant præesse, & subesse; qui subditus est natura non patitur maior sit suo Principe. HIS. Credis tu populum Rom. in dominum sibi Principem suscepisse, seque illi ut mancipium dedidisse? I V R. Quid obstat? PHI. Huius rei tota cognitio pendet ab historia: quam tantisper obsecro diffe-

ramus donec ratiocinatione pugnatur. HIST. Auscultabo. dic breuiter. non enim patiar amplius istos leguleios tanto in errore delitescere. vehementer excrucior, quod, rerum Romanarum sponte ignari, non erubescunt de institutis Romanis sese exhibere magistros. PHI. Dic quaeso quid maius censes eligere, an creari aliquid à creatore? IUR. Proculdubio creare: plus enim iuris habet: eligere verò, plus facti. & ideo serui & deportati, & ceteri, iuris incapaces, possunt electionis fieri compotes. PHI. Dic rursus, creatura potest esse maior suo creatore? IUR. Haudquaquam. PHI. Populus, qui nouum magistratum, vel principatum instituit, nonne id creat, quod ante non fuit? IUR. Quidni? PHI. Et suo iure, auctoritate, & potètia creat? IUR. Fateri conuenit. PHI. populus creans maior est à se creato Principe, suo veluti effecto maior sua quaeque causa, similiter ipsum ius, authoritas, atque potestas, qua creatur Princeps, maius quiddam est suo principatu. IUR. Cōcedo dum creat, sed ubi creatus est, supereminet suo populo. Nam in hoc creatur, ut esset Princeps, id est, maior. PHI. Scilicet vniuerso populo. IUR. Cuius alterius? PHI. Ut esset ciuium singulorum. dic age populus sponte, an inuitus Principem ab initio constituit? IUR. Nemine co-

gente, communi nisi commodo, quod interdum
 necessitatis vim habet, P H I. Seruitus sponte
 subitur an contra? I V R. Non nisi ab inuito
 quoque. P H I. Credibile est ergo, non in domi-
 num populum sibi præfecisse Principem. I V R.
 Non verissimile, verumtamen fecit. P H I. Redis
 ad historiam. I V R. Ut quid ergo princeps est?
 P H I. Ut princeps sit, non dominus: ut volenti-
 bus imperet, & nõ dominetur inuitis, quod pro-
 prium est Tyrānidis, ut supra retulimus, si me-
 mineris. I V R. Non oblitus sum. P H I. Dic
 amice, supremus quātumuis magistratus, est ne
 maior uniuerso populo, cuius auctōritate ma-
 gistratus est? I V R. Non adepol: minister sa-
 ne est. inutiliter iura à populo scriberentur, nisi
 essent, qui illa gererēt. P H I. Num magistratus
 minor est ut populo, ita ciuibus quibúsque?
 I V R. Singulis quidem maior, in quos exercet
 imperium: uniuerso verò populo inferior, cuius
 minister est: veluti seruus aut libertus uniuers-
 itatis non est singulorum seruus neque liber-
 tus, aequè magistratus non est singulorum mi-
 nister, sed superior; agit enim in singulos vices,
 ac populi potestatem. nam uniuersus populus
 simul nequit omnia gerere. Ideo magistratus
 constituit, qui eius vices agant. P H I. Quic-
 quid ergo magistratus facit ac gerit, populi au-

Et auctoritate facit & gerit. nec diuersum de Principe censendum est. I V R. Atqui diuersa satis est causa principatus. nam perpetuus est, suoq; nutu ac iure gubernat omnia. Magistratus autem temporanei sunt, ut populi arbitrio variabiles, ita etiam administrantes. P H I. Dic quaeso, mensstruus magistratus nonne magistratus est? I V R. Vtique. P H I. Et annuus? I V R. Etiam. P H I. Et decennalis? I V R. Nihilominus magistratus est etiam vicennalis, & tricennalis. P H I. Nunquid tricennalis, quod diuturnior est, amplius quam magistratus est? & mensstruus vel annuus, quia mensstruus vel annalis est, ideo magistratus non erit? I V R. Veluti mensstruus, & annalis, quia huiusmodi est, non ideo minus magistratus est: pariter tricennalis, ac longior magis, nihilominus magistratus est. P H I. Tempus ergo non est efficiens magistratum. I V R. Proculdubio. P H I. Sic ergo perpetuus vel momentaneus magistratus nihilominus magistratus est. I V R. Nihil obstat. P H I. Principatus non est aliud ista ratione, quam magistratus quidam perpetuus: & propterea non plus quam populi magistratus. Cur ergo non auctoritate & iure populi gerit ac constituit, sicuti ceteri magistratus? Cur similiter ipso populo non inferior? I V R. Concederem,

nisi Princeps super omnes Magistratus esset.
 P H I. Firmū sit inter vos perennitatem tēporis
 non facere quo minus Princeps sit magistratus.
 I V R. Sit firmum ut libet: quid tum? P H I.
 Non est nouum in Ciuitate plures esse magi-
 stratum ordines, alios maiores, alios minores.
 qui maiores, unus vel plures, non eo minus aut
 magis magistratus sunt, quòd supremum locū
 obtineant, ut Consules, licet infra se sint Præto-
 res, Censores, Ædiles, & deinceps reliqui. I V R.
 Alio imperio supereminet Princeps, alio maio-
 res magistratus: pendent ab eo omnes, crean-
 tūrque, & ad arbitrium abrogātur. P H I. Qua
 ratione? I V R. Iure principatus. P H I. Iure
 principatus, an quòd populus sic sciuit? H I S T.
 Dictatores constat ante Imperatores haud mi-
 norem potestatem exercuisse; neque aliunde quam
 quòd populo sic placuit. P H I. Et similiter si ex
 voluntate, magistratus creat vel abrogat, &
 alia omnia aut inuito dixeris populo, aut cōtra.
 Si inuito, Tyrannis, non Principatus est.
 Si non inuito, ergo illa potestate facit, quam po-
 pulus sciuit. H I S. Fallitur qui putat semper in
 arbitrio fuisse Principum magistratus facere,
 & abrogare. nam diuus Aug. legem Iuliam de
 ambitu tulit, qua multiplici pena ambitū coer-
 cuisse Tranquillus meminit; mitius enim lege

Calphurnia, deinde. S. C. quod Cicerone Cōsule factū fuit, ante puniebatur. Hinc Antistius La-
 beo, & Iuris Ciuilis, & omnium bonarum ar-
 tium scientia pollens, ab Augusto oblatum Con-
 sulatum renuit, quòd neque ipsi dare, neque sibi
 capere contra leges, & mores fas esset: quòd ex
 voluntate Augusti si deferebantur magistratus,
 frustra graui sanctione legis Iulia ambitū co-
 hibuisset. Præterea multos legimus Principes
 cādidos in campū descendisse: & præ cæteris
 pro tertio Consulatu diuum Traianum ante se-
 dentem Consulem stetisse: & in eius manibus
 ex more iurasse in leges. I V R. His congruunt
 Modestini ad legem Iuliam de ambitu, verba:
 Hæc lex, inquit, hodie in vrbe cessat. ad curam
 Principis magistratuū creatio pertinet, nō ad
 fauorē populi. Hodie, ait, quasi non prius, aut nō
 semper sub Imperatoribus ea lex cessasset. HIS.
 Modestinus hic Maximini Imper. temporibus
 floruit. Iam tunc, imperium, & ante descuerat
 in Tyrannidem. I V R. A te mihi explanari ve-
 lim, qualis fuit popularis fauor ille. HIS. Coi-
 tiones populares ad creandos magistratus, ad le-
 ges ferendas, Comitia appellarunt. cum Consu-
 laria, quibus de creandis Coss. agebatur, tum
 Prætoria, Censoria, Ædilitia, & reliquorum de-
 nique magistratuū, quorum alia calata, alia cu-

riata, alia cēturiata, dicebantur. Calata pro collegio Pontificum habebantur, & Flaminum, & sacrorum augurandorum causa: ubi manumissiones, emancipationes, & testamenta per aes & libram fiebant. Calari, id est, conuocari per libertorem solebant. Hinc calata hodie vocitamus conuiuia ruralia, siue vinearia: quæ conuocatis vicinis & propinquioribus frequentamus. Curiata, ubi per Curias, id est, Tribus: quæ xxxv. erant, suffragia ferebantur. Centuriata, quando centuriatis, id est, per centurias suffragia adnotabantur. Die comitiorum Cādidiati, id est magistratus petitori in Campum Martium descēdebant: qui maiori suffragiorum favore vicisset Consul à Consule renunciabatur. ambientes itaque non gratia, sed premio suffragia, lege Iulia de ambitu plectebātur. nam honores petitori, ambire id est circuire singulos solebāt, prestare dextras rogarēque, ut se suffragiis iuuarēt. habes hæc? I V R. Habeo H I S. Quid admirabundus ergo cogitas? I V R. Mecum cogito atque perpendo, quàm male intelligant Doctores nostri illa Modestini verba, ex quibus deducunt cum Papa non contrahi simoniam. H I S. Quid habet commune simonia cum ambitu? I V R. Nihil me hercle, ut nunc didici. Simonia à Simone Mago, qui gratiam sancti Spiri-

tus promercari voluit. Ambitus autem lex non cessat propter personam Principis. sed ubi cessat necessitas popularium suffragiorum ambiendi fauores, qui ad simonias non desiderantur. THE.

Simon Petrus protopapa & ipse fuit, à quo Magus ille emere sanctualia prætentauit. IUR.

Quid ergo? THE. Si Petrus licitatoremi admisisset, ut tentata, sic consumata simonia diffinitionem ad nos transmisset. PHI. Hem quo diuertistis? quid ad rem nostram simonia, vel ambitus? IUR.

Si non ad nos, verum ad me pertinet cuiusque legis mentem & vim non ignorare, ne per imprudentiam falsa consulentibus respondeam. At nuuc perge quò cæperas. PHI.

Ex supradictis animaduertisti manifestum fieri, Principatum esse magistratum quendam à populo institutum: & ut primum institutus fuit, talem consensum & auctoritatem ab uniuerso populo cepisse, ut quicquid ageret, eodem consensu & auctoritate agere videretur: quicquid ergo constituit Princeps, populi consensu & auctoritate statuere dictum est: & per hoc non sua, sed populi auctoritate constituit, ut reliqui Magistratus. IUR. Vix mihi suaderi hoc potest. & sentio & aio, postquam Princeps cæpit esse, veluti quilibet Magistratus iure magistratus munia obit, eodem modo iure principatus obire Principem. habet enim quis-

que magistratus sua quaedam propria, quæ iure magistratus cōpetere dicuntur. pariter & Princeps habet sua ipsius, quæ iure Principatus gerit atque constituit. PHI. Hæc sua ipsius iura cuiusmodi sunt? IUR. Sine prouocatione ius dicere, In caput ciuis animaduertere vel indulgere, Leges in primis sine scitu populi condere vel abrogare, De bello & pace decernere; & alia multa; sine quibus Princeps non est. PHI. Quæ sunt illa, sine quibus Princeps esse non potest? IUR. Longum est singula persequi: in summa quicquid libuerit, ius & fas sit. PHI. Ad Tyrannum redis. Dic age, Princeps est à natura semper eodémque modo Princeps, & ubique similiter? IUR. Apertius ediffere. PHI. Principatus ipse est à natura, siue hominum constitutione: & ideo ubique sibiipso similis tam apud Romanos, quàm Parthos, Scythas, Medos, & alias nationes omnes. IUR. Talis est, qualis suo cuique placet populo. PHI. Parthorum Princeps, Medorum, & Scytharum, si talis, qualis Parthis, Medis, & Scythis placet, nonne Romanus qualis Populus Romanus sciuit? IUR. Quis dubitat. PHI. Similiter & Iura Romani Principatus nõ possunt alia esse quàm quæ Romanis placēt, veluti alia nequeunt principatus Parthici esse, ac Medici, quàm quæ Parthis, & Medis placent.

I V R. Prorsus. P H I. Iure ergo principatus illa
 competere dicendum, quæ populo placuerunt.
 I V R. Conuenit. P H I. Ex his, si diligenter cõ-
 sideras, palam fit, ius Principatus nihil aliud
 esse, quàm ius quoddam populi: & per hoc, iure
 populi & auctoritate quisque Principatũ age-
 re, ac leges constituere; nec plus posse & valere,
 quàm eius potest populus. finge illius populi Prin-
 cipem, qui nullius imperij sit, proculdubio nihilo
 plus Regulus erit. I V R. Nõ succurrit quid ob-
 stet. P H I. Quisque suis paret legibus, & au-
 ctoritati populi, & imperio, quo leges cõstituit:
 & per hoc suis se legibus subiicere non est im-
 possibile, vt dicebat. T H E. Chrysostomus ad
 Hebræos: Non homo est, inquit, qui ligat, sed
 Christus, qui hanc potestatem dedit, & domi-
 nos fecit homines tanti honoris. vnde plane de-
 ducitur, Quæ decernit Papa, potestate Christi
 statui; eiúsque decreta, Christi intelligi. H I S.
 Siquid iniuste Papa cõstituit, ista ratione Chri-
 stus constitueret. T H E. Nullius mali auctor est
 Deus, neque esse potest, ligátque Papa, claue non
 errante. P H I. Si accurate quæ supradicta sunt
 perpendimus, liquet maius ipso Principe, quod
 esse diximus in Ciuitate, non esse magistratum
 aliquem, sed populum ipsum vniuersum simul,
 eiúsque imperium, licet singuli inferiores sint

ciues, & vi huius potestatis, quæ maior est ipso
 Principe, leges principales constitui: & quia le-
 ges Principis populi imperio constant, planum fit
 maioris auctoritatis esse ipso principatu, sicut
 reliquis magistratibus leges constituentibus. Ni-
 mirum igitur si suis subiicitur legibus, non qua-
 si suis, sed uniuersi populi, cuius auctoritate sunt
 constitutæ, ac vigent. hinc est, quòd mortuo Prin-
 cipe, leges non intereunt, quia non interit popu-
 lus, cuius auctoritate viuunt. Legimus, exactis
 Regibus, eorundem leges veneratas: neque mirũ
 videri debet, quum non eadem auctoritas atque
 potestas sit Principis, siue principatus, ut sæpe
 diximus, cum illa, qua Princeps est; veluti non
 eadem persona est Ciuitatis, & Principis, pari-
 ter non eadem persona est populi constituentis,
 & constituti Principis: &, veluti nõ idem sunt
 causa efficiens & effectum, æque non est eadem
 actio efficientis & effecti. & propterea haud
 ineleganter ait Cicero in Officiis, Magistratus
 gerere personam & dignitatem Ciuitatis. Nam
 in eo, quòd personam ciuitatis agit, nomine &
 iure Ciuitatis agit. Ita quod non ipse, sed perso-
 na scilicet Ciuitatis, quam gerit, dicitur consti-
 tuere. exue personam Ciuitatis, & nihil efficiet.
 & ideo si ei personæ, quam geris, se subiicit, non
 sibi, sed personæ se subiicit Ciuitatis, aut ipsi Ci-

uitati. I V R. Si ista persona est principatus, cui se subiicit, nonne ipsemet se subiicit principatui? exuta enim persona illa, Princeps non erit. Ideo est Princeps, quia personam induit Ciuitatis. P H I. Princeps, & principatus non idem sunt: ut corporeum, & incorporeum; quauis Princeps sine principatu, ac populo non sit, neque Princeps ipsa Ciuitas, neque persona ciuitatis. gerere enim ciuitatis personam, ait Cicero: qui gerit, & id ipsum quod geritur eadem esse non possunt. & sicut diuersa sunt Princeps, & Ciuitas, exque persona Ciuitatis, quae ab eo geritur, ut quid personam Ciuitatis agere dicitur, nisi quod quicquid *dicatur* sub ea persona fit, ipsa Ciuitas agere dicatur. Si ergo ex persona Ciuitatis agit, non ipse magis agere, quam ciuitas videri potest. I V R. Principis igitur constitutiones, non Principis, sed populi essent, quomodo dicuntur Principis, si populi sunt? P H I. Quia se ministro, ut Iulia de adulteriis, Cornelia de falsis, & similes. Dic age, qui negotium mandat, & qui suscipit, sunt idem? I V R. Minime P H I. Qui mandatum exequitur, cuius personam gerit? I V R. Mandatis. P H I. Persona, quam gerit, cuiusmodi est? Se maior, an contra? I V R. Ipso quidem mandatario maior. P H I. Mandatum suscipiendo, mandanti se subiicere quodammodo videtur. I V R. Mihi

30 MARIUS SALAMONIUS
persuadeo. P H I. *Negocium, quod sic geritur,*
an geri dicitur à mandante, an mandatario, an
ab utroque? I V R. Ab utroque. P H I. Æque ab
utroque? I V R. Nequaquam: Mandans qui-
dem, ut maior: Mandatarius, ut minister.
P H I. *Qui mandatum ergo accipit minister*
quidam est eius qui mandat: & in quo mini-
ster est, personam gerit mandantis: & qui mā-
dat, eius ministerio utitur. I V R. Hæc quæstio
à nostris Doctõribus diligẽter tractata est, Vtrũ
mandans verè agere dicatur. P H I. Quæ tandẽ
decisio? I V R. Ut verè. & propterea, mandans
homicidium homicida est. P H I. Ista ratione,
qui à populo principatum suscipit nonne ciui-
tatis mandato suscipit? I V R. Profecto. P H I.
Consequens fit, sicut Mandatarius inferior est
& minister eius qui mandat, æque Principem
ministrum quendam ciuitatis esse; ac per hoc
quicquid Princeps agit ipsa verè Ciuitas agere
videtur. si leges condit, leges Ciuitatis sunt: &
legibus ciuitatis subesse non inconuenit, neque
impossibile est. I V R. Aduerte, Mandatarij exẽ-
plum non ut reris, urget; quoniã Princeps cum
imperio est. P H I. Cum imperio est, quoniam
Ciuitas hoc ipsum mandat: non enim quæ im-
perij sunt, agere posset, nisi ciuitas demandasset.
I V R. *Possent hæc recipi, nisi Pop. Ro. omne ius*

suum, imperiū, ac potestatem in Principem trā-
stulisset. PHI. Sic recurris ad historiam, de qua
postea dicere cōuenimus. At nunc contenditur,
Vtrum possibile sit, Principē suis legibus ligari,
quod licet multis argumētis planum fecerimus,
cōfessione tua omnibus fit perspicuū. IUR. Quo
pacto? PHI. Eo ipso, quod Lege regia solutū di-
citis, mox intelligitur haud impossibile ligari,
alioquin superuacua fuisset lex, ut solutus esset,
qui non nisi liber esse posset assertrice natura.
IUR. Minime necessaria lex fuisset, nisi tollēda
dubitationis causa. PHI. Quae natura impossibi-
lia sunt in dubitationē trahere stultorū est. IUR.
Videtur. PHI. Redeamus ad illud de Imperio
collato. dic Iuriscōsultissime, potuitne Pop. Ro.
plus iuris in Principē contulisse, quā ipse ha-
beret? IUR. Minime. PHI. Fuit ne unquam
Ro. Pop. ut suis non ligaretur legibus? IUR. Le-
gem sibi dicere non potest, à qua non queat di-
scedere. PHI. Non hoc interrogo, utrum suas
queat abrogare leges; sed, antequam abroga-
rit, nunquid ligetur; sicut in cæteris passim ex-
perimur populis. IUR. Ligatur quatenus ve-
lit, verum pro non vinculo est quod haud
inuitum obstringit. PHI. Ridicula itaque
sunt tuo iudicio in ciuitatibus leges. IUR.
Ridicula utique reticula sunt saepenumero,

32 MARIUS SALAMONIUS
licet eius natura sint, ut obstringant. P H I. Dic
age obstringunt ne volentem, & interim quàm
diu vult ligant? I V R. Profecto. P H I. Ergo
natura non impossibile. Namque, naturalia ut
infringi nequeunt, pariter quæ natura impossi-
bilia sunt, nulla queunt humana ope fieri possi-
bilia. I V R. Me fugit, adepol, quid dicam am-
plius: quinimmo Diuorum Alexandri, & Con-
stantini rescripta, quibus ultro sese legibus sub-
miserunt, & alligari velle ingenue protestatur.
quod si factu fuisset impossibile, nugatorie re-
scripsissent. adde, quod idem Alexander Anti-
chonio rescripsit, Ex imperfecto testamento Im-
peratorem capere non posse, sæpe constitutum esse.
P H I. Capere non posse constitutum ait? I V R.
Hæc ipsamet verba Imperatoris sunt. P H I. Li-
quidissimum ergo est, Imperatoris etiam con-
fessione, legibus inferiorẽ esse Principem. I V R.
Videtur. H I S T. Audi quid iunior Plinius de
Traiano dixerit: In nostris quoque simili reli-
gione ipse te legibus subiecisti Cæsar, quas nemo
Principi scripsit. sed tu nihil amplius vis tibi
licere, quàm nobis. P H I. Audite, quem in mo-
dum nos deuinciant leges, Ciceronis verba pro
Aulo Cluentio: Lex vinculum est, inquit, huius
Ciuitatis, qua fruimur in Rep. Hoc fundamētũ
libertatis, hic fons æquitatis, mens & animus,
& con-

& consilium, & sententia Ciuitatis posita est in legibus. ut corpora nostra sine mēte, sic Ciuitas, sine legibus, partibus & nervis ac sanguine & membris uti non potest. legum ministri Magistratus, legum interpretes Iudices, legum denique iccirco omnes serui sumus, ut liberi esse possimus. non enim Vinculum dixisset Cicero, nisi obligarent: neque legum Seruos appellasset, nisi in obedientia cōtinendi vim haberent. quæ quidem seruitus vera est libertas. Aristoteles in Rep. Seruitus non est, viuere ad formam Reip. sed salus. I V R. Plus in recessu quàm in fronte, hæc habent difficultatis: vereorque, ne pugnantia contineant. quando Populus, siue Princeps suis ligatur legibus, duas necesse est personas sustineat, unam Principis, alteram Subditi. Porro, ferendo leges, Principem agit: pariter & subditum induit, suis hisdem parendo legibus: præesse & subesse, imperare & obedire sibi simul ipsi natura non patitur. alia proculdubio opus est persona sit gubernantis, alia gubernati: neque ambigitur apud nos Populū unius vice defungi, unūque corpus esse indiuiduum, ut noster declarat Baldus. T H E. Immo nihil est, quod magis homines deceat, quàm sibiipsis imperare & obedire. Brutorum sane numero habentur, qui appetitus non moderantur ac cohibent: ne-

que victoria gloriosa magis, quàm seipsum vincere. P H I. Ad philosophiam meam perlepide me reuocatis, tranquillissimū diuerticulum. mos vobis gerendus est. Aliud est quod anima imperitet corpori, & appetitus obediat rationi: aliud est quod homo sibiipsi imperet atque obediat. primum à natura; hoc alterum impossibile. Aristoteles primo de Rep. Animal constat anima & corpore, quorum alterum imperat secundum naturam, alterum paret. quod multo elegantius expressit Salustius, dicens: Anima imperio, Corporis seruitio magis utimur: quorum alterum nobis cum Diis, alterum cum belluis commune est. inter quæ colluctatio quidem non modica. T H E. Apostolus ait: Sentio legem aliam in membris meis repugnantem legi mentis meæ. P H I. Si una ergo pars hominis imperat, altera obtemperat, quæ inter se distinguuntur, non homo animæ imperio subigitur, sed utitur. Illa enim argumentatio de parte ad partem est, non de toto ad seipsum. & quamuis anima, & corpore constet homo, non tamen est anima, neque corpus; sed quiddam ex utroque cōmixtum: neque anima per se, neque corpus aliquid deducit ad actum. sed solum hoc compactum, idest homo. unde quicquid ratio aut stultitia dicit, & corporis ministerio impletur, non alius est qui

agit & facit, quàm ipse totus homo. sapientissi-
 me iccirco Salustius dixit: Anima imperio, &
 corporis seruitio utimur. Compositi enim actio-
 nes esse dicimus, non partium. I V R. Hinc per-
 pulchre noster tractat Bartolus, quod quæ facit
 populus, non faciunt singuli: & quæ singuli fa-
 ciunt, non facit populus. P H I. Patet igitur im-
 possibile esse, hominẽ sibi met præesse & subesse,
 veluti unumquodque aliud ens impatiẽs est si-
 mul plurium repugnantium. de qua re Platonis
 iij de Rep. velim audiatis verba: Ridiculum
 est, inquit, quod quid seipso potentius nuncupetur.
 quisquis enim se ipso potentior, se ipso im-
 becillior erit: rursusque, qui imbecillior, poten-
 tior. atqui id vult hic sermo, quod in hominis
 anima duo quedã sunt, unum quidem melius,
 alterum vero deterius: & quando quid natura
 melius deteriori dominatur, tunc aliquis se po-
 tentior dicitur, & hoc sermone laudatur. Haud
 incommode digressi sumus. I V R. Atqui periu-
 cunde, ac sapienter. P H I. Ut ad me redeam:
 ligatur autem populus suis legibus, quasi pactis
 conuentis; quæ veræ sunt leges. Effare quæso Iu-
 ris antistes: quid est consuetudo? I V R. Ta-
 cita quedam ciuium conuentio. P H I. Quid
 lex? I V R. Expressa ciuium conuentio. P H I.
 Quid ipsa conuentio? I V R. Placitus plurium

36 MARIUS SALAMONIVS
in idem consensus. P H I. Lex ergo inter ipsos
ciues pactio quædam est, si placitus ciuium con-
sensus est. I V R. Atqui pactio strictissime sti-
pulata, postquam, interrogante magistratu, &
uniuerso sciscente populo, conficitur: quinimmo
nulla sollemnior stipulatio, quam quæ uniuerso
stipulan^{de} populo celebratur, sicuti testamentum
coram Principe nuncupatum sollemnissimum
confitemur. P H I. Patet itaque, veluti nouum
non est homines pactioibus sese deuincire in-
uicem, æque & populum. Nec ad rem, quòd po-
pulus una interdū censeatur persona: quoniam,
ut fictè una, ita vere populus non aliud est,
quàm quædam hominum multitudo. I V R. Si-
militer & Bartolus apud nos definiuit, Vniuer-
sitate hominum scholariumue non aliud esse,
quàm homines uniuersos ac scholares ipsos.
P H I. Licet in unum corpus coeant, tamē plu-
res sunt numero: alij saniores, alij stultiores. di-
strahiturque populus in has partes; ut de homi-
ne paulo ante differuimus. Typum sane tenent
corporis stulti; animæ vero, sapientes: sicut con-
tra naturam est, insanior pars hominis præua-
leat saniori; pariter in ciuitate stultiores, si non
obtemperent sanioribus: tunc, ut in homine per-
turbationes, æque in ciuitatibus tumultus & se-
ditiones erumpunt, ac debacchantur: nec sibi-

ipsis obediunt, ut dicebas, populi, sed legibus. legum seruos vocat Cicero. Seruitus, quæ hominibus impenditur, vera est seruitus: quæ nostris legibus, libertas, quòd ab hominum seruitio vindicat: siquidem quidam non male sentiunt, legem recte positam Dei donum esse. I V R. Ut Martianus in libris Digestorum, auctore Demosthene: Qui bonis legibus optemperant, Deo optemperant. P H I. Plato: Qui legibus seruit, Diis ipsis seruit. T H E. Aquinas noster, Iustas leges vim habere à lege aeterna asserit, ac probat illo prouerbio: Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. hincq; concludit, iustis legibus ligari Reges. P H I. Quo fit, non bene definisse illos, dicentes, Qui legibus suis obediunt, sibi ipsis obedire. nam imperio rationis obeditur, quæ à Deo est; &, secundum Pythagoricos, Dei est imago. T H E. Moyses: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. P H I. Præterea, ut à diffinitione quæstio dirimatur, ediffere quid est Ciuitas. I V R. Quæ Episcopum habet. P H I. Magis est, quod Episcopus non sit sine ciuitate. celeberrimæ quidem apud Maumetanos numerantur Vrbes. I V R. Quidam adiiciunt, Quæ muris cingitur. P H I. Desertus isto modo locus, muris cinctus, foret ciuitas. cæterum ubiq; oppidula videmus mul-

ta, ac villulas validissimis cinctas muris, & Episcopis obediētes. I V R. Alij, authore Isidoro, dicunt, hominum multitudinem, societatis vinculo adunatam, simul viuendi causa. P H I. Prædonum multitudo, ista ratione sociata, civilem populum constitueret. melius ergo Cicero in Rep. definiuit, Cœtum hominum, iuris consensu & utilitatis communionē sociatum. Iuris consensu ait, ad excludendos prædones & reliquos, qui ad aliorum iniuriam sociantur. T H E. Huius definitionis meminit Aur. Augustinus ij, & xix Ciuitatis Dei. P H I. Absolutius Arist. in Politicis definit, Ciuitatem nihil aliud esse, quàm civilem quandã societatem, simul, ac bene viuendi gratia constitutam. T H E. Neque diuersum sensit Cicero illis verbis, Iuris consensu, ut idem interpretatur Augustinus: iniustus quippe consensus foret, si male viuendi gratia iniretur. P H I. Si nihil aliud est Ciuitas, quàm civilis quedam societas, contrahiturne societas vlla sine pactioibus? I V R. Non utique, nisi tacitis aut expressis. P H I. Pactioes huiusmodi nonne recte societatis leges dicuntur? I V R. Non dubium: verum, quid ad populũ, qui nequit sibi met obligari? P H I. Neq; Societas sibi met obligatur, sed ipsi inter se socij. dic quaeso, est ne societas antequã ineat? I V R. Nulla prorsus. P H I.

Iniri ne potest antequam socij de conditionibus conueniant? I V R. Minime. P H I. Nonne cōueniunt, sese inuicem placitis obstringendo? I V R. Proculdubio. P H I. Ad esse ergo societatis pactio- nes requirūtur, quæ leges dicūtur. I V R. Necessa- rio. P H I. Ergo ad esse Ciuitatis leges sunt neces- ria. I V R. Tam pernecessaria, quod Ciuitas sine legib⁹ stare nullo pacto potest. P H I. Si necessariae sunt, ligādi iccirco vim habeāt oportet; alioquin sicut Societas, sic Ciuitas dissoluetur, si legibus non obtēperatur. I V R. Illico dissoluatur oportet. P H I. Et propterea, quamuis societas ipsa, ac populus sibimet obligari non possit, non sequitur, in contrahenda ac gubernanda societa- te, nequeant socij & ciues sese inuicem deuinci- re; & Præfectis, Reçtoribus, & Magistratibus leges præscribi: ex quibus fit, sicut pactum in societate negotiali, ita lex in ciuili ordinatio est, ac conseruatio ciuitatis. Arist. vij de Rep. Lex est igitur ordinatio quædam: & igitur bona lex, bona ordinatio. & alibi: Ius ordinatio ci- uilis societatis est: Indicatio, iusti iudicium. Plato in legibus: Lex est rationalis quædam re- gula, certo ordine ad bonum ciues perducens. THE. Similiter Aquinas noster: Lex est, inquit, ordinatio quædam secundum rationem de con- ferentibus ad finem politia. P H I. Manifestum

itaque est, populum suis legibus ligari. I V R. Apprime. P H I. Et per hoc populi non esse Romani, ut suis legibus ligari nequeat: quo fit, id iuris in Principem transferre nequisse, ut suis ligari legibus non valeret. I V R. Alia sane Principis videtur ratio, quod una vere supereminens omnibus persona sit, aliisque leges imponens. P H I. Hoc ipsum scrutemur. I V R. Operapretium est. P H I. Pater fam. nonne eiusdem domus Princeps est, cuius est pater? I V R. Quidni? P H I. Et unus eorum qui in domo sunt, & ipsiusmet pars. I V R. Etiam. P H I. Similiter & navis gubernator unus eorum est qui in navis sunt, eiusdem quavis navis sit Princeps. I V R. Dubioprocul. P H I. Sic Princeps est unus eorum qui in Ciuitate sunt ciues, & pars Ciuitatis. I V R. Sed alio quidem pacto. P H I. Attende. caput quavis omnium membrorum Princeps sit, quin membrum ac pars corporis existat negari non potest. I V R. Vera narras. P H I. Aequè Princeps, quavis potior in ciuitate sit, non propterea desinit ciuis esse, atq; ciuitatis pars. Si igitur Princeps ciuis est, ac ciuitatis pars, consentaneum est hisdē ligetur legibus, quibus ceteri ciues, & reliquæ ciuitatis partes; id est suum totum: hoc enim toto ciuitatis corpore cōtinetur etiā Princeps, ut pars totius. I V R. Vera narras. Nā Caius

I. C. legitur respondisse, Familia appellatione etiam Principem contineri: & Monachorum numero Abbatem contineri non est qui ambigat. PHI. Et propter hoc non potest diuersi iuris censer. nulla namque pars potior esse potest suo toto. sit licet una pars altera melior, quaeque suo fungitur munere ac prerogatiuis; ut in corpore ipso videmus omnia membra non eundem actum habere, sed opere & potentia distingui; & ideo nobilitate & principatu, ut Caput. Principatus enim diuersam speciem non facit, quamuis non eadem sit dignitatis qualitas. assumitur autem Princeps ad gubernationem civilis societatis: & ideo sunt leges, quibus utitur Princeps ad Deorum, & populi maiestatem conseruandam, atque imperium exercendum. sunt etiam leges, quibus utitur ut Priuatus. I V R. Hæc diualibus Constitutionibus eadem explicata habemus. PHI. Præterea, ut inductio- nibus Platonis & Aristotelicis confirmemus, veluti omnium membrorum, & præcipue capi- tis unum est opus, scilicet incolumitas & cōser- uatio: omnium item nauigantium, & guberna- toris in primis, unum salutis opus; æque omnium qui in ciuitate sunt, & quammaxime Princi- pis, unum opus; scilicet Iustum, quod in commu- ni utilitate versatur. at quorum unus & idem

est finis, eadem sint actiones oportet. congruentia autem media ad bonum politicum sola sunt leges. iisdem ergo utetur legibus Princeps, ac cives cæteri, quæ ducunt ad finem: Princeps, ut nautis gubernator: cives, ut nauta. diversitate autem officiorum, legum distinguitur usus. Postremo socius sociali negotiationi præpositus, nunquid ob id, quod præpositus est, desinit esse socius? I V R. Minime. P H I. Et socialibus legibus solutus? I V R. Absit. P H I. Cur non idem in civili societate dicendum? Aut enim certa præficitur lege, & illa tenetur, quam in Principe regiam vocamus: aut nulla dicta lege, & illa proculdubio tenetur, ut nihil omittat eorū, quæ ad communem pertinent utilitatem: etiam si libera administratio concessa esset, illa saltem ligatur, ut, arbitrio boni viri, quæ communiter utilia sunt non negligat. I V R. Non semper socij communi negotiationi præficiuntur. H I S. Post Romulum, è Sabinis Numa in regnum accitus proditur. P H I. Principes institoribus isto modo æquatis. I V R. Reges non sunt institores, sed domini. P H I. Ergo socium societati civili præfectum in dominū assumi creditis. inequalitas conditionum societates disrumpit: mox enim quod advena in Principem susceptus est, in civilem societatem receptus intelligitur cum

potestate imperij exercendi ad communem uti-
 litatem. à regēdo Reges, non à regnando dicti
 sunt. THE. Sic definit Aur. Augustinus, De ci-
 uitate Dei. PHI. Hactenus satis multa percur-
 rimus, ut ostenderemus, non impossibile Princi-
 pes suis ligari legibus: de qua re medius fidius
 pertinacia magis quàm ratione pugnatis, aut
 quorundam Imperatorum vobis blandientium
 verbis, dum se legibus solutos iactitant, suaque
 dūtaxat benignitate obstringi, quasi Imperialis
 beneficentiæ, non officij sit, tyrannides non exer-
 cere. nam quotidie palpitatis, Principes suis pa-
 rere legibus. HIST. Vnum velim semper exci-
 piatis, qui nihil unquam ratum habuit, nisi sibi
 commodum presentiret. PHI. Et tu, & ipse, ac
 vulgus censetis commodum, quod semper vere
 fuit & sibi, & aliis incommodissimū. quid enim
 commodi afferre potest, quod Principatus ho-
 nore priuat, atque penitus humanitate? Hi sunt
 homines, quos Poetarum sales lupos factos mo-
 dulantur: reiecta hominis dignatione brutalem
 vitam viuunt. IUR. Experimur quidē Prin-
 cipes legibus parere benignitate nature, non le-
 gis necessitate. PHI. Tametsi temperatis viris
 lex Deus sit, ut ad amicos Dionis scribit Plato;
 nihilominus Principes legibus & obedire & li-
 gari quotidie legimus & videmus. quod breui-

ter explicabo, modo ad interrogata respondeas, & ingenue veritatem agnoueris. I V R. Respondebo, ut petis, auidissimeque auscultabo. P H I. Satis constitit inter nos, secundum leges Reges viuere; Tyrannos, secus. I V R. Profecto. diuus enim Alexāder ad Antigonom rescripsit, Nihil tam proprium imperij esse, quam legibus viuere. T H E. Confirmatus est Aquinatis auctoritate, nisi vobis excidit memoria, dicentis, oportere in ciuitate Principē habere regulam, per quam dirigatur in operationibus, & dirigat alios, & per quam iudicet. hoc autem fit per legem. P H I. Secundum quas ergo viuit leges? I V R. Ciuitatis, & diuinas & humanas. P H I. De diuinis, & humanis nulla contentio. Dic igitur, secundum leges suas ipsius Principis, an populi? I V R. Nihil refert sua, vel populi; modo sint iusta. P H I. Si secundum suas viuit leges, nonne suis obedit legibus? si populi, popularibus similiter obedit legibus. I V R. Viuit secundum eas, non ut obediens, sed custos & cogens alios obedire; ipse vero supra leges est, nutu suo omnia gubernans. P H I. Dic amice, iustus & iniustus nonne sic definitur aliquis, quod, qui secundum leges viuit, sit iustus; qui contra, sit iniustus? I V R. Proculdubio. P H I. Princeps, contra leges faciens, sic erit iniustus. I V R. Mi-

nime, quoniam non sibi, sed aliis dicta est lex.

PHI. Iustus nonne dicitur ab eo, quod iusta facit? ex diuerso, iniustus, faciens iniusta? IUR.

Quis ambigit? PHI. Finge, Principem fortiter facienti vel quid aliud, lege premium proposuisse; & ex contrario, certam pœnam facienti vel non facienti quippiam; poterit ne Princeps merenti iure negare premium? & similiter contra legem facienti alias quàm scriptas iure prerogare pœnas? IUR. Non utique. PHI.

Vt quid istud? IUR. Quoniam secundum legem à se dictam iudicare debet. PHI. Et si aliter facit, an iniuste facit? IUR. Utique non iuste facit. PHI. Nonne propterea Princeps est iniustus? IUR. Videtur. PHI. Et non ob aliud, nisi quod suis non obediuit legibus. IUR. Sic arbitror. PHI. Lege igitur sua ligatur Princeps. IUR. Fateri conuenit. nam ex imperfecto testamento etiam Imperatorem capere inhibitum est; si capit, iniuste capit; si non capit, legi obsequitur: nec quisquam Princeps proditur huic legi, & aliis huiusce generis non obtemperasse.

I D E R E videor his dictis vix
 animum assentiri tuum, quāvis
 nihil repugnare intelligas. quid
 si monstrarem, Principem aut
 nullis, aut perpaucis solutum le-
 gibus, hisque arctius stringi, quā
 alius quivis privatus? I V R. Incredibilia polliceris. P H I.
 Plenius præstabo, quā polliceor. I V R. Nihil
 avidius discerem. quid expectas? P H I. Respon-
 de igitur. qui finis est Principatus? I V R. Po-
 pulum suis legibus continere, regnum propaga-
 re, tueri, stabilire; & quantum in eo erit, ad ne-
 potes, trinepotésque transmittere; & in summa
 nihil eorum, quæ ad eam rem pertinent, præte-
 rire. P H I. Qui Tyrannidis finis? I V R. Non
 dissimilis. P H I. Tyrānis igitur & Principatus
 sunt idem? I V R. Non idem, sed similes. P H I.
 Quomodo similes? an quia uterque bonus, an
 quia uterque malus? I V R. Similitudo est à
 natura, ut in cæteris rebus, quæ sponte sua stu-
 dent conservationi & perpetuitati sui ipsius.

PHI. Quomodo ergo non idem? IUR. Quoniam non eodem gradiuntur calle, ut eleganter Sallustius ait: Bonus, & ignavus aequè gloriam sibi exoptat. ille vera via nititur: is, cui bonæ artes desunt, dolis & fallaciis. Talis itaque similitudo est, & dissimilitudo inter Principem & Tyrannum. PHI. Si idem utriusque est finis, proculdubio eadem sint actiones oportet, quæ ducunt ad finem: & ideo, aut utriusque bonus, aut utriusque malus est finis: & quia, ut in proverbiis receptum traditur, Cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum esse, consequens fit, Si bonus utriusque finis, utique Tyrannus bonum quiddam est: si utriusque malus est, Principatus quid malum sit, est necesse. & tamen nemini inexploratum liquet, sicuti Tyrannis res pessima est & inimica natura, sic Principatum inter bona adnumerari. Bonus, & ignavus aequè gloriam sibi exoptat; non aequè tamen assequitur. salis ædepol plena sunt verba, & alterius quidè vim philosophiæ spectat. nam acriter apud philosophantes agitur questio, Vtrum voluntaria sint peccata, quum nemo propter ipsa peccet, nisi impudens. dicebat Plato, Neminè ut sponte egrotum, ita neque vitiosum. nam, ut humorum intemperies corporis morbus est; aequè animi aegritudinem nihil aliud esse, quàm intem-

periem quandam mentis. perturbatis sensibus, nō gustus, neque iudicium constat ullū. HIST. Amicus ergo ille noster, cuius mens semper inquieta, turbida, procellosa, non volens ebriosus est, cinedosus, incommodosus. auscultate faciam facietiam. Nonnulli in Capitolio conueneramus, inter quos Baptista Paulinus, in Iuris sciētia & aduocatione clarissimus, & suo Apuleio nasutior: Camillus, Patronorum optimus, & percandidus Poëta: Hippolitus Saxius, volucris & arguti ingenij, Mathematicę & Geographiæ peritissimus. quūmq̃ coissemus in coronam, & in sermonem de vita illius incidissemus, aduenit aulicus Imolen. quidam, vir impudentissimus, temerarius, importunus, loquax: Cūmq̃ è nostris vnus libere, vt in libera ciuitate solet, & parce tamen ac verecunde quedam minus decora protulisset; tum aulicus ille quedam adiecit lasciuiora: verum hominem defendebat bonæ mentis esse, crapulas & venerea inter turpia non ducere. Tum Saxius: quid si turpia existimaret? respōdit ille: abstineret utique. Camillus cachinno irrisit. ad hæc Paulinus: si isthæc impeccantia est, dispereant qui nos tam sciolos fecerunt. THE. Oblatteronis stultitiam: qui, sic excusando, acrius hominem incusabat. HIST. quo pacto? THE. quia hæresis est, non impru-

imprudētia, turpia ducere non turpia. PHI. At qui illas duas gustādi, coeundiq; voluptates ideo infames supra ceteras Sapiētes nostri detestātur, quòd cum asino, sue, & reliquis bestiiis sunt communes; à quibus ut vultu & animo distamus, sic & consuetudine nō differre fœdißimū, & ab homine omnino alienum arbitrātur. Verum de finibus Principatus, & Tyrannidis nostra nunc contentio est; quæ ut planius dirimatur, definitiones si placet scrutemur. I V R. Operæ pretium videtur. P H I. Ab eo ducantur oportet, quod in his potissimum existit, & ab aliorum communione seiunctum est. I V R. Prorsus. P H I. Verum isthæc inquisitio litigiosa magis, quàm necessaria videtur. I V R. Quapropter? P H I. Quoniam explosa illorum opinio est, cōtendentium, Iustum esse quicquid potētiori suo Principi placet, vel utile est, & alia his similia. at nunc, Sapientum traditionibus illustrata ac in perspicuo posita, vera non ignoratur diffinitio: quorum sola auctoritate contenti esse debemus. I V R. Atqui si singula persequi volumus, & à Sapientibus plane digesta in quæstionem reuocare, multaque quæ supersunt, haud minus utilia, excutere, prius nos dies deficiet; & re vel infecta, aut melioribus neglectis, discedemus. T H E. Importunum, atque nimis arrogans fo-

ret, sapientum auctoritatibus non acquiescere; quorum lucubrationibus tantum debemus, quantum aegri sanitatem, cæci lucem restituentibus. omnium bonarum artium ignari in tenebris ambularemus, victumque ferino viueremus, nisi tales viri nos precessissent. quid igitur definitum sit ab his breuiter explica. P H I. Si patienter auscultabitis, aures & sensus omnes implebo vestros. I V R. Utinam. P H I. Principatus, omnium consensu, iusta est ad populi utilitatem gubernatio; praua autem gubernatio, Tyrannis. Adeo inter se pugnantia sunt hæc duo, ut unius cognitione alterum non ignoretur. & verum sit hoc proloquium de qualibet gubernatione, quod aut Principatus sit, aut Tyrannis. Tyrannus itaque non alius diffinitur, quam iniustus Princeps: & Princeps, qui iuste regnat. Iuste autem, quod iure Principatum ineat & administret: contra, iniuste, altero de duobus modis, aut quod non legitime Principatum inierit. T H E. Iuxta illud Saluatoris nostri, Qui non intrat per ostium fur est & latro. P H I. Aut, quod in administranda iustitia deficiat. unde fit, isto iure qui nactus sit Principatum, nisi iuste moderetur, de solio Regiæ celsitudinis famosam extemplo decidat in Tyrannidem. T H E. Vere ergo August. iiij. Ciuitatis Dei inquit: Remota Iustitia quid

sunt regna, nisi magna latrocinia? PHI. Iustitiam autem Principatus non aliunde metimur, quàm à vera religione & communi utilitate: & hic finis optimus, propter quem Principatus est institutus; ut dilucide Socrates apud Platonem primo & secundo de Rep. subtiliterq; disputat. Quàm vero necessarium sit studium obseruandæ religionis, sine qua Deus non propitiatur, inde liquet, quòd sine propitiati Dei auxilio Resp. male administratur. primo, & quarto De legibus: Sicut pecora, inquit, non à pecoribus, sed alio meliore se genere, ut pastore homine, reguntur: sic homines ab homine, sine duce Deo, male gubernantur. ubi non Deus, sed mortalis aliquis dominatur, nulla unquam malorum laborumque futura est quies. THE. Non Platonica, sed Davidica hæc mihi videtur. quid enim ab illo discrepant? Nisi dominus edificauerit domum, in vanum laborauerunt qui edificant eam: nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. PHI. Quod autem iustum à communi p̄deat utilitate, Arist. ij. Politicorum: In cunctis scientiis & artibus finis est bonum; ciuile autem bonum, id est communis utilitas. Et quale erga Remp. Principis officium esse debeat, Plato primo De rep. describit verbis his: Neque alius ullus in aliquo Prin-

cipatu & facultate imperans, quatenus Prin-
 ceps est, quod sibi conferat cogitat aut præcipit,
 sed quod subiectis conducat; & quæ dicit quæq;
 facit, cuncta ad illius utilitatē & decorē dicit ac
 facit. quod elegantius in Officiis transtulit Cice-
 ro: Vt enim tutela, inquit, sic procuratio Reip.
 ad utilitatē eorū, qui cōmissi sunt, non ad eorū,
 quibus commissa est, gerenda est. I V R. Adici-
 te hæc Imperatoris Iustiniiani verba: Imperia-
 lis, inquit, benevolentia hoc esse indicantes, ut
 omni tempore subiectorum commoda tam inue-
 stigare, quam eis mederi procuremus. quæ om-
 nia per quàm breuissime ac dogmatice comple-
 xus est noster Baldus, dicens: Principatus, sicut
 Iustitia, ad alium est. P H I. Quoniam Princi-
 patuum, ac Tyrannidum plures sunt species; in
 quibus falli verecundum ac detestabile est. igitur
 Aristotelem, si placet, more suo dilucide ac
 subtiliter distinguentem audiamus: Quando
 unus, inquit, vel pauci, vel multi communem
 utilitatem in gubernatione sequuntur, has esse
 rectas Rerumpub. species necesse est. quādo autē
 ad propriam utilitatē, vel unius, vel paucorū,
 vel multitudinis gubernatur, transgressiones
 sunt & labes. Vocare autem consuevimus, cum
 unus, ad utilitatē communē respiciens, guber-
 nat, Regiā potestatē. cum vero pauci optimatū;

vel quia optimi sunt, vel quia ad optimū statū
 Ciuitatis gubernant. cum autem multitudo gu-
 bernat ad communem utilitatem, Resp. commu-
 ni nomine vocatur. Labūtur autem & trāsgre-
 diuntur huiusmodi species, ex Regia in Tyrāni-
 dem, ex Optimatibus in Paucorum potentiam,
 ex Rep. in Popularem statum. Tyrannidem di-
 cimus dominatum vnius, tantum ad pro-
 prium commodum intendentis: Paucorum po-
 tentiam, ad opulentorum commodum guber-
 nantem: Popularem statum, ad commodum ege-
 norum. harum enim nulla ad communem uti-
 litatē respicit. HIST. Aristotelicis verbis palā
 fit qualis sit ventosus illorū contra vniuersam
 Remp. status, in quo solis quibusdam familiis
 reliquus sine honore seruit populus. quæ quidē
 Tyrannis eo perniciosior est, quo intolerabilius
 est à Tyrānis pluribus, quā uno, premi. PHI.
 Manifestum itaque est, Principis proprium esse
 vndequaque communi utilitati intendere; &
 idipsum, vt summum bonum, appetere; hoc est,
 non solum sollicitari ad finem dirigentibus, sed
 à fine abducentibus, idest publicæ utilitati sum-
 mopere procurare & facere; & ab his, quæ popu-
 lo nocitura sunt, præcauere; nihilque ipsi com-
 munitati noxium statuere. I V R. Quid si sta-
 tuat, iubeatue? PHI. Impune non obtempe-

54 MARIUS SALAMONIUS
rabitur. THE. Hæc est Aurelij Augustini sen-
tentia lib. Confess. dicentis: Regi, si non est con-
tra societatem Ciuitatis, obtemperatur. PHI.
Ex quibus plane conficitur, illis omnibus Prin-
cipem ligari legibus, quibus communis utilitas
cōtinetur. quæ lex quàm latissime pateat, quàm-
que arctius obstringat, casuum varietates consi-
deranti cuique facile succurret. Hinc etiam effi-
citur, Principem omnibus suis legibus teneri: &
hoc amplius in arbitrio eius non esse, leges recte
positas sine iustiori causa abrogare. IUR. De-
liras, aut iocaris. PHI. Serio, & plusquam serio
loquor. IUR. Inaudita dicis. PHI. Atqui ve-
rissima, ac probatissima. IUR. Aperi nobis ob-
secro isthæc miracula. PHI. Dic amice, quas le-
ges ferre debet Princeps? IUR. Varij varia sen-
serunt. quidam, quas volet: alij, sibi utiles,
id est, ad regni stabilitatem conducibiles: alij,
communem utilitatem respicientes; hócque iu-
re utimur, recepta Isidori definitione, cuius ver-
ba sunt hæc: Erit autem lex honesta, iusta, pos-
sibilis, secundum naturam, & secundum con-
suetudinem patriæ, loco temporique conueniens,
necessaria, & utilis, manifesta quoque, nec ali-
quid per obscuritatem incautum captione con-
tinens, nullo priuato commodo, sed pro commu-
ni ciuium utilitate conscripta. PHI. Primæ

*duæ opinionones tyrannicæ sunt. nam verus Princeps Principatum ponit quotiens communitati viderit expedire. THE. Nædum Principatum, verum etiam animã ponere, id est vitam, Salvator docet. PHI. Tertia vero, omnibus enarratis partibus, plena descriptio est, quamvis unico Iusti verbo hæc omnia contineatur. non enim iusta lex esset, si non honesta, si ipsi nature moribusque civitatis incongrua, inutilis, captiosa, privati cõmodi siue Principis siue alterius, non autem uniuersorum Ciuium gratia. præclare iccirco Plato: Neque censemus, ait, rectas esse eas leges, quæ non sunt communiter totius civitatis gratia posita. THE. Eodẽ modo defendit Aquinas noster, dicens: Iniusta lex est, quando Princeps in suam, & non in communem fert utilitatem. item quando non distribuit æque onera, vel honores ad bonum commune. PHI. Auda-
 ãter itaque, Vir sapientissime, cõcludamus oportet, si quidem iustæ sunt leges, quæ communitati prospiciunt, & alias quàm iustas Princeps scribere non potest, alias ergo, quàm communitati utiles, ferre non posse: & sicut communis utilitas ferendarum legum causa est, tollendarum similiter diuersa non sit causa est necesse. desereret enim communem utilitatem Princeps; quod contrariũ esse in Officiis exclamat Cicero, abro-*

gando Reip. leges utiles vel necessarias. quo fit, tales leges tollere, nisi aliud iustius exposcat, non possit Princeps. I V R. Hoc idem in nostris legibus ex sententia Vlpiani cautum nunc intelligo, De cōstitutionibus Principum dicens: In rebus novis cōstituendis evidens utilitas esse debet, ut recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum fuit. T H E. Aquinas, Hoc solum, inquit, esse debet in mutandis legibus, ut maxime evidentissima utilitas ex novo statuto proveniat. P H I. Sic illis, iisdemque suis arctissime illigari legibus suadet ratio humanitatis. T H E. Iustis proculdubio legibus ligari Reges Aquinas defendit ex illo, Per me legum conditores iusta decernunt. P H I. Patere legem, ille ait, quam ipse tuleris. T H E. Et diuina vox in Euāgelio: Quaecunque vultis faciant homines vobis, eadem & vos faciatis. ministri enim Dei sunt in bonum, ad Romanos scribit Apostolus. &, Illo iudicio, quo iudicatis, iudicabimini. &, Qua mensura dimensi eritis, eadem remetietur vobis. I V R. Prætor edixit, Quod quisque iuris in alium statuerit, ipse eodem iure utatur. P H I. Suadet etiam æqualitas societatis civilis, ut satis abunde mox disseruimus. T H E. Considera ne his obstet illud Apostoli: Omnis potestas à Deo est. H I S T. Imperium Romanum nimirū

à Deo est; quoniã non vnius ciuitatis, sed vni-
uersi orbis fuit Resp. Nec propterea Princeps Ro-
manus à Deo est, quòd Imperium Romanum à
Deo fuerit; alioquin omnes Principes optimi
fuissent. sed à Populo Romano constitutus non
ignoratur. P H I. Siue à Deo, siue ab hominibus
Romanus sit Princeps, nolite existimare à Deo
creatum mundum, & in eo homines, ut Princi-
pum seruirent emolumentis. absurdum quidem
supraquàm dici potest, propter Principes factos
homines opinari: nam liberos, atq; æquales nos
Deus genuit; Principes solum ad commoda po-
pulorum, quo facilius humanam atque civilem
societatem innocenter custodirent, mutuis inter
se beneficiis iuuant. Sunt autem nonnulli na-
tura subditi, id est quibus vtile est ut impere-
tur; uti liberis à parentibus, iuuenibus à senio-
ribus, stultis à prudentioribus, ignobilibus à ge-
nerosis; & his, non seruitutis iugo, sed charita-
tis complexu, & quãdiu ipsis conducere intelli-
geretur; uti eis, qui propter ætates vel quid
aliud, rebus suis superesse non possunt, velut pro-
digi, mente capti, & similes. T H E. Hunc locũ
perpulchre tractat Aurelius August. xvij. Ci-
uitatis Dei, ex Rep. Ciceronis. P H I. Hic incidit
haud illepada inquisitio. I V R. Quenam? P H I.
Quousque scilicet communem utilitatem pro-

*curaturus sit Princeps. & hæc in alias multas
 diuiditur, quas vereor ne fastidiosum sit prose-
 qui. IUR. Mihi & aliis, ni fallor, plus quàm gra-
 tiosum nõ dubites. THE. Non falleris; res sunt
 auditione dignæ. PHI. Primum diuiditur in
 eas quæstiones: Vtrum ita communem sequatur
 utilitatem, ut suæ anteponat, etiam ingruenti-
 bus utrinque necessitatibus. item: An ea-
 dem sit causa damni & lucri; Quid in pa-
 ri, quid in dispari; puta si parum publice in-
 teresset, & Principis priuatim multum. IUR.
 Quæ tandem decisio? PHI. Quod omnibus
 prodest vel nocet omni casu præferendum ab eo,
 qui sese & sua omnia cunctis discriminibus ob-
 iectare pro cõmunitate paratus esse debet. nam
 nulla tam exigua communis utilitas, quæ maior
 non sit quacunque maxima priuata. non est
 proportio eius commodi vel incommodi, quod
 priuatis parietibus coercetur, ad id, quod in
 multos distenditur. quo latius diffunditur bo-
 num, eo melius; & malum, deterius. accedit, eo,
 quod communiter omnium interest, Principis
 quoque negocium contineri; ex contrario vero
 secus. Cicero: Potest autem quod inutile Reipu-
 blicæ sit, id cuiquam Cui utile esse? In compa-
 ratione causarum quæ potior sit habenda, idem
 Cicero, ex auctoritate Platonis, docet his verbis:*

Omnino qui Reipublicæ præfuturi sunt utilitatem civium sic tueantur, ut quicquid agunt ad eam referant, obliti commodorum suorum. Idem tertio de Finibus: Vir bonus, & sapiens, & civilis officij non ignarus utilitati omnium, plusquam unius alicuius aut suæ, consulit. nec magis vituperandus est proditor patriæ, quam communis utilitatis & salutis desertor, propter suam utilitatem aut salutem. ex quo laudandus sit is, qui mortem appetat pro Republica, quod docet Cicero, chariorem esse patriam, quam nosmetipsos. I V R. Audite ad hanc sententiã aurea Imperatoris Iustiniani verba: Quod communiter omnibus prodest, hoc privatae nostræ utilitati preferendum esse censemus; nostrum esse proprium, subiectorum commodum imperialiter existimantes. Hac enim Constitutione civium commodis restituit caduca, & pro non scripta omnia fisco vendicari solita. Alia item lege: Iudicibus ex publico constituta stipe, suffragia litigantibus onerosa, & gravia populo, singulorum præscriptione sustulit; suo sic questu non modice diminuto: quæ si non discessissent ex aula, non sic auare nunc exigeretur, quas popinas vocant; quarum libidine tribunalia publica sub hasta veneunt. H I S T. Videmus enim Scribarum, Questorum ac Magistratum concussio-

nes in maximis redditibus computari, & noua veteribus grauiora pendi vectigalia. Diuus, non diuus Nero, misertus onerū popularium, vectigalia quæ non aboleuit, imminuit. Diuus Augustus, & alij multi in annonæ difficultatibus gratis plerūmq; vel leuissimo pretio, dimensi sunt frumentum. Traianus quinque millia ingenuorum puerorum de suo assidue aluit. Imperator Nerva omnes pecunias, quas iniuste Domitianus rapuerat, spoliatis restituit: Romanis pauperibus decies quinquagies centena millia erogauit: Agros sua pecunia coemptos præpositis Senatorib; quibusdā, inter egenos iussit diuidi: & tantum largitionibus indulsit, q̄ vasa aurea, argentea, pretiosamq; suppellectilem, vestes denique atque ornāmēta imperialia auctioni subiecit. Diuus Traianus, nihilo in munificentia segnior, ingētem tabellam rerum propterea uenaliū in foro suspendit, ac circūferri fecit. Imperator Antoninus philosophus, Marcomanico bello largitionibus exhausto iam arario, ne provinciales grauaret, quicquid pretiosæ suppellectilis & imperialium ornamentorum, vestes uxorias ac mundum omnem in foro Traiani uendari fecit. Pudet à Gentiliū Principibus Christianos piis largitionibus superari. P H I. Non minus elegans ex his alia surgit inuestigatio.

I V R. Cuiusmodi est? P H I. Scilicet, Id reip. utile num cum alterius detrimento sit procurandum? H I S T. Haud multis res hæc agenda est, quia sanctissimo maiorum nostrorum, & Atheniensium iudicio sopita non ignoratur. P H I. Si placet, audiamus; quia non paruo præiudicio nobiscum agit. I V R. Immo delectat. H I S T. Populus Ro. F. Camillo Cons. Faliscis longa obsidione cinctis, Magistri literarum ludi de primariis pueris prodicionem respuit; expetibilius ratus, in longum atque etiam frustra obsidionem trahi, quam, sceleris turpitudine, citam certissimam victoriam contaminare. Maximis idem Populus dispendiis, ac discriminibus subleuari poterat formidabilis belli, quod à generoso ac potente Rege Pyrr^o inferebatur, si æque conducere duxisset, veneno, ut armis, vincere. Similiter Athenienses, clandestino incendio subductæ ad Gytheum classis, Lacedæmoniorum opes comminuisent, & imperium maris vendicassent, nisi Aristidi minime honestum differenti, audissent. Palpitatis ergo, istorum exemplo quam intrepide defendi potest, Nihil quicquam utile, quod parum honestum videri potest. P H I. Pulcherrimus hic in philosophia locus ac perutilis, quem copiose ac luculenter explicavit Cicero in Officiis, à Panætio de industria prætermissum,

quòd dubitare turpiſſimum ducebat, num poſſet aliquãdo utilitas cum honeſtate pugnare. Cenſebat enim nihil eſſe utile, quod non eſſet honeſtum, nullãque maiorem peſtem in hominum animos irrepiſſiſſe, quã eorum opinionem, qui hac natura coherentia diſtraxiſſent. de qua re Cicero, omnium recte Philoſophantium conſenſu, ac firmiſſimis argumentis concludendo, ait: Detrahere igitur alteri; & eius incommodo, ſuum augere commodum, magis eſt communi veſtram, quã paupertas, quã dolor, quã mors, quã cetera, quæ poſſunt aut corpori accidere, aut rebus externis. Natura non patitur quod aliorum ſpoliis noſtras facultates, copias, opes augeamus. neque hoc ſolum Natura, iure gentium, ſed etiam legibus populorum. IUR. Iure quidem noſtro valde abominabile eſt cum alterius iactura locuple- tari. Nunc demum intelligo ex hoc philoſophiæ fonte Ædilitia manare ediſta de rebus vèden- dis, nequid emptor ignoret quod norit vèditor: & dictum præſtare oportere & non dictum, quod interfuiſſet emptoris dici vel non dici. PHI. Paulopost idem Cicero ſubiicit: Qui ci- vium rationem dicunt eſſe habendam, exter- norum negant, hi dirimunt communem hu- mani generis ſocietatem; qua ſublata, libe-

ralitas, beneficentia, bonitas, iustitia tollitur; quæ qui tollunt etiam aduersus Deos immortales impij iudicandi sunt: ab iis enim constitutam inter homines societatem evertunt. THE. Constituit hoc Deus illo compendioso præcepto, Diliges proximum tuum sicut teipsum. PHI. Merito iccirco Socrates execrabatur eos, qui utile ab honesto seiunxissent. THE. Nostri etiã Theologi acerbioribus multo execrationibus, ut par est, insectantur. HIST. O tempora, o mores; in quæ incidimus: non solum in Priuatorum lares penetravit hæc pestis, sed Regias. quid inquam Regias? verum etiam Sacerdotum sacraria occupauit; ut nihil iusti, nihil pensi, nihil recti habeant, nisi commodum. Assiduos, solos beatos ac frugi: insontes vero, aut ignauos aut hypocritas arbitratur. post mortem nulla de vita quæstio: sed quantum auri argentine relictum ab his, quibus sola arca fuit nisi scortum, aut ephæbus, aut alia, aut hæc omnia pro nudis & esurientibus, quos ex officio pascere oportebat. Aeneas, Pius secundus, Papa Maximus, dictare solebat, Regio nomine indignū illū, qui suis commodis communem utilitatem metiretur. quid dixisset de his, qui honestatem non aliter metiuntur? THE. Beatus Bernardus vociferatur in Clerum plus iusto, etiam si ultro

porrigatur, capientem: quibus nefas esse dicit, pluris vel nummo vendere, vel minoris emere. HIST. Sed humana isthac. quid si diuina publice proscribi vidisset, suppositis etiam licitatoribus? diuina inquam illa, propter qua pastor Petrus Simonem à se eiiciendo damnauit? O Bone Iesu, semel & clam Iudas te vendidit, à Sacerdotibus & Pontificibus emptus ut saluum faceres genus humanum: at nunc, ut perdas, centies in die & palam venūdaris, si emptor affuerit. Sunt qui hoc loco Populum Romanum incusent, qui gloria & imperij cupiditate totum terrarum orbem vi & armis infestassent; quibus ipsi secederēt, nisi iusto bello parta diuino & humano iure retineri possent, & nisi iuste domitis utilius esset bonis domitoribus obsequi, quàm licentiose viuere. non desunt celebres scriptores, qui doceant nullum iniustum unquam à Populo Romano gestum bellum; quod ante Caesarum Tyrannides bellorum initia percūctanti cuique facile succurrit. sed pro omnibus sufficiat magnificum Ciceronis recensuisse testimonium; Verumtamen, inquit, quandiu Po. Ro. beneficiis tenebatur non iniuriis, bella aut pro sociis aut de imperio gerebantur: exitus erant aut mites, aut necessarij: Regum, populorum, nationum portus erat; refugium, Senatus. Nostri autem Magi-

stratus

id. p. 1
 ut miss
 s.

stratus Imperatorésque ex una hac re maximam laudem capere studebant, si prouincias, si socios equitate & fide defendissent. Itaque illud patrocinium orbis terræ magis, quàm imperium poterat nominari. I V R. Si Principis est publica curare ac tueri, nūquid sic accipimus, ut quæ usus duntaxat publici sint, curet, ut Stadia, Theatra, Tempia, Porticus, Mænia, Portas, Portus; item Iudicia, Ærarium, Pacem, Bellum, Inducias, & id genus reliqua; non autem priuatis utilia? P H I. Errant qui ita opinantur; quasi homines talium gratia coissent in populos. ut nemo negotialem societatem init ipsiusmet societatis causa, sed ut ex ipsa communi negotiatione priuatim quærat, & affluentius necessitatibus subueniat; sic mortales à natura nudi omniumque rerum inopes, ac per se singuli ad paranda necessaria minime idonei, nisi mutuo sibi opitulentur auxilio, ad superandas necessitatum angustias ab initio conuenerunt. Indigentia, inquit Plato, Ciuitatum origo fuit prima. Aristoteles, Communis utilitas, ait, coniungit homines, in quantum confert singulis. bene viuendi maxime hic finis est & publice omnibus & priuatim. Si priuatæ itaque utilitatis causa ciuitates ab initio conditæ sunt, quo cōmodius, affluentius, securius, & sine iniuria

priuatim quisq; & sibi & suis prospiceret, quã-
 uis postea probe viuendi ratio accesserit, ac per-
 polierit, non dubium est eadem ratione oportere
 Principem publice administrare, scilicet priua-
 torum gratia, qua à singulis in ciuilem societa-
 tem coitum fuit. quod planè efficiet, si ex publi-
 co ad singulos commoda defluerint: alioquin
 impium mehercle nimis, detestabile, ac minime
 diuturnum, ciues in opulenta Rep. Tãtalos fie-
 ri. HIST. Quod nobis, me miserum, contin-
 git. in natali solo nequicquam diuinarum hu-
 manarúmque rerum participes sumus; & in-
 quilinorum melior conditio. perlepide iccirco
 M. Antonius Alterius noster, vir suauitate elo-
 quij, elegantia, ac morum grauitate clarus, per-
 cunctanti cuidam respondit, se ciuem Zulfura-
 te; gentilitia uilla nomen est, ex qua vitam
 uiuit: & quum instaret ille, num Romanus
 esset, Erras, inquit; si Roma mihi patria siue
 matris esset, nutriret. utique, proh dolor, despe-
 cti sine honore, sine fauore iacemus, haud no-
 stro, quod recreat, demerito. non fures, non
 latrones, non maleficos, sed alti ingenij at-
 que animi, nihilque ob diutinam seruitu-
 tem remissi, bonarum artium studiosos ad-
 huc gignit mea Roma. testis est Italia, quæ Ro-
 manis ducibus, equitatu, peditatúque cum

Gallis, ac Germanis fortissime nunc pugnat. locupletiores testes sunt hostes ipsi, cum quibus quotidie confligitur. PHI. Redeamus ad Remp. quæ stare non potest, nisi de peculij sui diuitiis priuatim cuique, quasi mammillas sugendas, præbeat. aptissime ad hanc rem animati corporis similitudine utuntur Philosophi. cuius bustum si, depastis cibis, speciales non transmiserit succos ad mēbra & minutos usque articulos, debilitari ac breui interire necesse est. & propterea, sicut nihil busto utile est quod non idem membris; neque membris utile quod non idem corpori, eodem modo nihil priuatim utile quod non publice; & e contra. Vnde palam fit priuata publicis usque adeo hæ- rere, quod ab eis diuelli nequeant: similiterque priuatis publica inservire, arctissime colligata esse; ut qui unum probe gerit, utrumque gerat oportet; nihilque utile priuatim censeat, quod non sit publice omnibus; & e conuerso; subtili quamuis consideratione distinguatur. præclare igitur Cicero inquit: Vnum debet esse omnibus propositum, ut eadem sit cuiusque utilitas, & uniuersorum. præterea si quisque Ciuis, ut saepe dictum est, particula est Ciuitatis, qui cuiusuis Ciuis non curat commoda, partem proculdubio deserit Ciuitatis. Totum Reip. corpus curari

Plato præcipit, ne perniciosi tumultus & seditiones excitentur. Princeps ergo & singulorum & vniuersorum commoda procurabit. I V R. Hoc voluisse Vlpianum arbitror, quando dixit: Huius studij duæ sunt positiones, publicum, & priuatum: duos intelligo propositos fines, ad quos & Princeps, & legum lator, & interpres legum debet semper intendere. P H I. Recte quidem sentis: Principis est, omnium tam priuatim, quàm publice repositam in se curam non ignorare: &, quæ omnibus profunt, præponere his, quæ paucioribus: &, quæ nequeunt omnibus, sed quibusdam prodesse, etiam si vel vni conducant, non negligere: & omnia ducat istorum gratia publice & priuatim in Ciuitate disposita: & propter hanc ipsam & non aliam causam se ad Principatum euectum. Imperium, ait Arist. est gratia utilitatis subiectorum. I V R. Hoc idem Iustinianus in nouellis Constitutionibus ingenuè profitetur, & gloriabundus se iactat his verbis: Vt nostri subditi sub omni quiete consistant sollicitudine liberati, nobis in nosmetipsos pro omnibus cogitationes suscipientibus; illa agere quærentes, quæ, utilitatem nostris subditis introducendo, omni eos onere liberent, & omni damno extrinsecus. H I S T. Propter huiusmodi sollicitudinem sapienter diuus Diocletianus,

Principatum molestiam esse dictitabat: & ideo post maximas victorias, ac gloriosissimos triumphos magistratu se abdicauit: & pluries à Po. Ro. reuocatus, maluit priuatum sibi viuere. plus enim oneris, quàm honoris habere dicebat.

M A R I I S A L A M O N I I

D E P R I N C I P A T V.

L I B E R I I I.

P H I.

POSTREMO, ut nihil desideretur eorum, quæ ambitu publicæ utilitatis continentur, cuius studiosissimum Principem esse oportere iam concessistis, scrutemur, Vtrum etiam quæ ad mores pertinent comprehendantur: & dubio procul comprehendendi omnium sapientum una vox est. Plato in Republica, & in Legibus nihil prius asserere videtur. igitur de hominum ad virtutem institutione ab incunabulis publice curam suscipiendam precipit. THE. Quis curiosius Romana Ecclesia ordinavit ista? quæ non solum per ætatum discrimina, sed singula prope temporum momenta, & ab ipsa prima diei natalis luce, curam su-

scipiendam agendamque precipit, & à lustricis diebus, adhibitis probis viris, quos Compatres vulgus vocat, qui religione & moribus pueros instituāt. utinam, ut sancte instituta sunt omnia, sic ab his, quibus commissa est diligentia, implerentur. HIST. Vereor de Clero nostro dici iam posse idem, quod de Græcis scribit Curtius, quod professione bonarum artium, malis moribus corruissent. PHI. Hunc locum de Ciuium institutione copiose pertractat Aristoteles ij. de Repub. planumque facit, non modo viuendi, verum etiam bene beatèque viuendi gratia, Ciuitates constitui; alioquin seruorum & prædonum conuentus esset Ciuitas. & denique concludendo, ait: Ex his manifestum est de virtute curam habendam; eaque re vere ciuitas est nominanda. Si proprium est Ciuitatis de virtute curam habere, palam fit, haud diuersum Principis munus esse, qui personam Ciuitatis gerit. si neglectu virtutis Populus indignus fit nomine Ciuitatis, longe indignior fieri debet Princeps maiestate & nomine Principatus. Cuius rei multiplex proditur ratio; cum, quod virtutis usus ad veram ducit felicitatem, cuius gratia omnis bene constituta intelligitur Ciuitas: tum, quod sine amicitia, ut nulla alia, ita nec ista ciuili consistere potest societas. morum

enim similitudo inter se conciliat homines, secundum virtutem viuentes: dissimiles moribus diu simul esse non possunt. Plato: Vt simile simili, sic moderatum moderato amicum est. immoderata vero neque inuicem, neque moderatis sunt amica. & veluti Virtus constans & perpetua est, sic eadem semper à virtute lex, idem viuendi tenor sibi ipsi consentiens, & finis optimus est. unde pulcherrima consensio & illa Pythagorica harmonia. neque longe exempla petantur. Mea Roma virtutis dūtaxat ope cum cælo de Imperij finibus litigasti: & tu mater Ecclesia, quando esuritione vescebaris, nuditate vestiebaris, egestate ditabaris, frugalitate orna- baris, fide cælum scandisti, continentia meruisti, charitate post Deum in excelsis consedisti, terram pro pedum scabello despexisti. si sic viuere perseuerasses, nullum inter Patres dissidiū videremus, nulla de Concilio decennali esset contentio, nullus de corrigendis moribus metus, sed omnis de sola animarum salute sollicitudo: cætera, ut caduca & vilia, despecta iacerent. at nunc, profligatis virtutibus, pro paupertate diuitiæ, pro pietate rapacitas & infensa Deo simonia, pro māsuetudine ambitio, fastus, superbia, pro frugalitate luxus Attalici, & plus Neronianis inuidiosa atria. pro pānosus, sericia & pur-

pureæ inter vilissimas numerantur vestes. pro
ieiuniis, crapula & cenæ plusquam centenariæ.
pro continentia, omnium voluptatum exquisi-
tæ illecebræ. pro orationibus, arma & anathe-
maticæ consultationes. pro charitate, bella, cæ-
des, oppugnationes, excidia; & inter ipsos Patres
exitiale hoc ipsum, quod videmus, excidium.

Quid futurū censetis si Cardinalium pars illa,
quæ Pisas secessit, Concilij compos fiat, & alte-
rum nobis opponant Pontificem? Quis Gallorū
& aliorum in nos impetus sustinebit pro Ec-
clesia, & suo Antipapa? iure se arma sumere
male persuasi, Antichristos nos appellantes. Ve-
rū si virtutis usus, si honos esset, si Salvatoris
præcepta custodirentur, talia non timeremus.
vereor iratus ne Deus vibret in nos gladiū vin-
dictæ. merentur maiora his nostra peccata. in-
cilitio & cinere plangendum. non est qui resi-
piscat. nulla sacerdotibus cura in asserenda, pro-
pitianda, procurandâque Dei ira. cæci à cæcis
ducimur. I V R. Quibus ergo artibus Princeps
bonos efficit ciues? an, ut ait Vlpianus, pœna-
rum cū metu, tūm præmiorum pollicitatione?
P H I. Solon dicere solebat, his duobus, præmio
& pœna Remp. contineri. quæ haud inciuili-
ter accipienda sunt; scilicet ut statim in delin-
quentem seuiatur, nisi virtutis indociles appa-

rerent, & cōtemptores. philosophice enim loquitur Vlpianus: bonos non solum metu pœnarum, sed præmiorum exhortatione efficere cupiens, is veram ni fallor, & nō simulatam philosophiam affectat. oportet enim omnem operam nauare prius, ut discant bene agere. Aristoteles in Rep. Nihil profunt utilissima leges, quæ à Gubernatoribus decernuntur, nisi moribus instituti, & disciplina imbuti homines fuerint. Disciplina autem est, secundum Platonem, ea vitæ institutio, quæ in amorem virtutis paulatim adducit animum puerilem. & propterea deridet idem Plato, & ut crudeles detestatur eos legumlatores, qui statim constituunt quemadmodum scelera plectantur; quomodo vero homines bene viuere discāt, nihil adhibent diligētia. HIST. Ecce quàm plane experimur, sanctissimos Canones vel minimum valere inter perditos nūc mores. in coaptandis in Clerum viris: Ultima de moribus (ut ille ait) fit quæstio. o utinam fieret ultima. cordate ædepol Ennius: Moribus antiquis res stat Romana virisque. Maiores nostri utique huic diligētia Censores tetricos præfecerūt. THE. Aurelius Augustinus in laudem Romanorum, ex Republica Ciceronis verba hæc scribit: Neque hi viri, nisi ita morata Ciuitas fuisset; neque hi mores, nisi hi viri præfuissent,

aut fundare, aut tam diu tenere potuissent tantam, & tam iuste lateque imperantem Rempublicam. HIST. O miseram temporum nostrorum conditionem, quòd, nulla publice instituta disciplina, peccantes veniam nec speramus, neq; bene agendo præmia expectamus. Considerastis quàm grauius ferre visi sunt quidam, quando in consilia plus solito conueniebamus pro corrigenda cum inertis inuentutis ignauia, tum luxu & petulantia, proque conciliandis ciuium inter se animis: & ubi rescuerunt, inter Ursinos & Columnen. positis armis ac simultatibus, Iulio hinc, & inde Fabritio Principibus, uniuerso S. P. Q. R. astipulante in Capitolio, desideratissimam celebratam pacem, conceptam propterea animi molestiam desitum fuit dissimulare. qua re cognita, nonnulli metuentes voluntario exilio secesserunt; ut Iulius Alberthiscus, quòd in eius Conservatoratu hæc & alia multa gesta sunt è Republica: Pompeius Columna Episcopus Reatinus: Robertus Ursinus, princeps Senatus: & alij Ciues multi. Heu heu, quò versa res est? ut qui quondam benemereri de Republica studuissent, inter heroes claros venerabantur, ij nunc in tabellam proscriptorum referri timeant. In puniendis peccatis pessime cum reis nunc agitur: aut bonis, aut vita & bonis simul exuuntur.

tur. nulla castigandi ratio, ut meliores fiant: nulla quoque exemplaris pœna, ut alij terreamur. ararios fieri Ciues, non bonos, amant. Diuo Traiano inter cœtera Optimi cognomen tribuit, quòd nulla fisci causa, se Principe, bona esset; nũc vero nulla mala. Modestinum in causis dubiis contra fiscum intrepide iudicatum respondisse ferunt. pro fisco nunc semper fit iudicatio. Sapientes duas pœnarum species commendant, Castigationem & Exemplum: Castigatio, ut qui imprudens peccauit posthac fieret consideratior, vel quoties spes esset reum ad meliorem frugem redire. Exemplum appellant capitalem pœnam, qua cœteri admonentur. I V R. De hac pœna nũc intelligo Claud. Iureconsultum respondisse: Nimirum, multis personis grassantibus, exemplo opus esse. H I S T. Eandem pœnarum distinctiõnem Virgæ & Secures in fascibus Pretorianis pollicebantur. virgæ, quod emendari potest corrigunt: secures, quod emẽdari non potest succidunt. non ergo statim neque passim, maximèque indicta causa, ad cadem profiliendum est. T H E. Peccantem iterum corripiti, & non cedi, Iesus præcipit; & Arbor illa infructuosa post tertiam stercoreationem iussa est succidi. H I S T. Aliud quoque notatu dignum in illis fascibus cernebatur, quòd colligati, & non soluti essent.

unde usurpatum arbitror, quod hodie vaginati gladij Potestatibus præferuntur pro fascibus; qui Prætores præibant, ea ratione, quod non in promptu & ad manus de capite cognoscentis expeditas secures esse volebant: idest, quod omnis puniendi ratio vinculo humanitatis, & misericordie dulcedine esset irretita, quodque non nisi lege, & inuitus ad ulciscendum accedere videaris. I V R. Audite ad hanc rem quaeso eloquentissimi, ac sanctissimi Leonis Papæ verba aurea hæc: Plus erga corrigendos agat benevolentia, quam seueritas: plus exhortatio, quam comminatio: plus charitas, quam potestas. Sed ab his, qui, quæ sua querunt, non quæ Christi, ab hac lege disceditur: & dum dominari magis, quam cōsulere subditis placet, honor inflatur in superbiam. H I S T. Diocletianus Imperator, Iustitiã sine misericordia crucem esse dicebat: dignum mehercule Principe dictorium. furentis sane, & sanguinem humanũ anhelantis est, præcipitem in supplicia ferri. Sapissime nos ipsi vidimus, si memoria tenetis, in media vrbe, eodem momento & captos & capite truncatos multos. quod plerumque fassus est Princeps, à se imperatum ne supplicationibus vinceretur. P H I. Quid audio? pulchrius duxit, crudelior quam indulgentior videri. H I S T. Antiquitus tanti de capi-

te hominis iudicium erat, quod publica iudicia multorū grauiſſima cenſura agitarentur ex omni ordine lectorum iudicum, Plebeio, Equeſtri, & Senatorio: ac diſpari numero, ut plurimum ſaltem numero certa ſententia vinceret. In cauſa Miloniana vnus & ſeptuaginta dati Iudices memorantur; fiebātque reis recusandi poteſtas, quos volebāt reiici; & in reiectorum locum ex vrna alij ſublegebantur. auctor eſt Aſconius Pedianus. ſub Imperatorib. poſtea introductum, de nullo ſupplicium ſumi, niſi proprio Caſaris chi-rographo tabella ſubſcriberetur: &, quum in-humanum ducerent etiam in facinorofos ſeui-re, Aqua & Igni interdicens ius induxerunt: interdicto enim earum rerum vſu, ſine quibus vita conſiſtere non poteſt, rei inter mortuos nu-merabātur. humore ſane, & calore corpora ani-mari intelligebant. Hinc à noua nupta ignem, & aquam tangi inſtituerunt. quod inſtitutum adhuc in ſacris nuptialibus retinemus. Cruenta vero ſupplicia raro, & in humiliores ac perdi-tiſſimos, exercebant. nunc autem vnus ſtulti arbitrio, & indicta plerumque cauſa in omnem paſſim ſecures expediūtur. Horret animus dum recurſat in mentem carnificina illa, quam quo-tidie pro ſpectaculis ſpectamus, de exoſſatis per longa ſupplicia, & candenti forſice excarnifica-

tis corporibus. Olim non nisi atra die, ac deserto
 & infami loco supplicii rei subiiciebantur. nūc
 vero ipsa die, ac via celebri, qua in Cōsistorium
 itur; quasi commeantibus gratum sit in crucem
 actorum spectaculum. non sic Maiores nostri, sed
 humaniter, clementer, religiose. & Sacerdotibus
 omnino piaculare esse voluerunt, ne vita forent
 inoptabili. P H I. Platonium est etiam istud in-
 stitutū. in Epistola ad propinquos Dionis scri-
 bit, Sacerdotem in ferenda necis, carceris, exilij
 sententia contaminari nefas esse. idem in Gor-
 gia ait, Non decere sapientem inoptabilem vi-
 tam habere: inoptabilem putat eorum, qui ca-
 pitalibus ius dicunt. I V R. Hoc idem sacris Con-
 stitutionibus continetur; quāuis Episcopi hodie
 titulo Gubernatoris huic ministerio præficiātur.
 P H I. Dic, prudentissime, quā bene Episcopus
 orabit pro populo? Vir sanguinis quā bene ple-
 bem suam instruet; cuius inter tortores & carni-
 fices cōuersatio est, & de extendēdis equuleis se-
 dula disputatio; quiq; pulchrius ducit solertiorē
 latrunculatorem quā religiosum Episcopū, ha-
 beri? HIST. Dirus, nō Diuus Diocletianus, Ma-
 gistratib⁹ urbicis, prouinciarūq; Præsidibus tan-
 tum cure adhibuit, ut neq; modestiores unquā,
 neque iustiores extitisse perhibeātur. nunc autē
 pudet à Cæsarū ignauissimo in moderamine Iu-

ris dicundi nostros superari. ad Magistratus deliguntur inclementes, rapaces, callidi, & plerunq; licitatione vincentes, ea, quod peius est, lege, ut nullis legibus etiam repetundarum teneantur. unde verum experimur illud Aristotelis: Qui legibus hominem preponit, seuiſſimam bestiam preponit. PHI. Obseruate obsecro hac Platonis quarto De legibus, verba: Interitum, inquit, illi Ciuitati paratum video, in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus presunt: salutem vero illi, ubi lex seruientibus magistratibus dominatur. HIST. Inter ipsas namque leges & secures & tribunalia, flagrans in omne facinus libido dominatur. cuius rei quum grauate premeremur, & in consiliis pub. verba fierent, detestari nostra consilia cepta sunt; nec ante calumniari desitum, quam Curia clauderetur. Eloquentissimus Tertullianus, bonorum virorum, et pro rebus minime improbis, negat esse conuenticula. Diuus Antoninus respondit, Iustam seruitutem seruentium querelas male tractationis aduersus dominos suos audiendas: nobis vero ne hiscere quidem concessum. in Phalaridis Tauro bullientium mugitus inhibitos nusquam legimus: crudelissimum aedepol, & supra quam dici possit, in tormentis tacere iussis tormentum. PHI. Bonis autem moribus imbuitur Ciuitas verbo & opere; qui-

*bus solis omnis recta institutio continetur. THE. Saluator noster capit prius facere, quam docere. Qui iubet aut docet, & non facit, seductor est, ad vitiumque instruit. Lactantius: Incongruens atque ineptum, non in pectore, sed in labiis habere bonitatem. Verum nemo effigiatius expressit quam sanctus Basilius; ille, quem ex multisca rerum cognitione Magnum Gracia vocitavit: Qui enim, inquit, virtutem in cœtu hominum laudant, amplissimisque verbis extollunt, ipsi vero & libidinem temperantia, & questum iustitie anteponunt, hi mea sententia nihil differunt ab Hystriionibus: qui, cum poemata in scena agunt, saepe ut Reges vel ut potentes prodeunt, cum tamen neque Reges sint, neque potentes, neque omnino forsitan liberi. At hic ultimus est iniurie terminus, bonus videri cum non sis. PHI. Non Christilogos sequitur populus, id est, qui bene loquuntur & male agunt. sic Imp. Pertinax huiuscemodi homines appellabat. Mores Principum regula sunt viuendi Ciuibus, ac exemplar validissimum; in quos omnium conuersi oculi insudant fieri similes. morum vero dissimilitudo parit odium, sicut similitudo gratiam. gestit quisque ea agere, quæ Principem oblectant. quæ res quantum valeat ad mores Ciuitatis, Plato docet his verbis: Non
 multo*

multo labore, neque longo tempore Tyrāno opus est ciuitatis mores mutare. nam siue ad virtutis officia siue contra, ciues perducere velit, ipse prius viam, per quam sequantur ceteri, ingrediatur oportet; omniaq; in seipso primū expressa praescribat agēdo; alia quidem laudans atq; honorās, alia vero vituperās. HIST. Elegāter ergo iunior Plinius Traiano dixit: Vita Principis censura est, eaq; perpetua. ad hanc dirigimur: ad hanc conuertimur. neq; tam imperio nobis opus est, quàm exemplo. THE. Hinc Apostolus ad Timotheum scribit: Forma esto fidelibus in conuersatione, in fide, in castitate. HIST. Sed quid sapientum, ac sanctorum dogmata commemoramus? nonne ipsi experti sumus? quandiu virtuti honos fuit, Papalis non solum Curia, verum etiam uniuersus Orbis doctissimis atque sanctissimis abundauit viris. at ubi vitia irruerunt, & in summa arcis pro tribunali visa sunt dare honores, nemo bonus fieri concupiuit. si dignitates omnes auctionariae cernuntur, quae virtutum splendore mereri debent, quis, ad haec fastigia anhelans (anhelant sane omnes) cumulandis opibus non inuigilet? cumulari autem sine vitio vix possunt, ut in Prouerbiis legitur: Qui festinat ditari, non erit innocens. Pudet dicere quibus gratis patent dignitates

portæ. nil mirum, si iam paucissimi bonarum artium sunt studiosi. veraque vox illa: Sub bono Principe mali Ciues esse non possunt. & contra: Sub malo Principe boni esse non possunt.

THE. Grande dubioprocul in Principibus crimen, ac pernitiöse contagiosum, quando eorum exemplo populi discunt intemperanter viuere: & usque adeo grande, quod expetibilius sibi sit crudeliter cædi, Christo Iesu nostro acclamante: Siquis scādalizauerit unum ex pusillis istis, expedit ei ut in collo eius suspendatur mola asinaria, & mergatur in profundum maris. HIST.

Quid si scandalizat orbem uniuersum? THE. Tot mortibus dignum beatissimus Gregorius tradit, quot ad subditos perditionis exempla transmittit: atque, omnium Doctõrum consensu, tanquam hæreticus Episcopatu eiiciendus. incorrigibilis enim quisque non immerito inter hæreticos nominatur, ea vel maxime ratione, quòd peccandi impudentia non nisi ab incredulitate proficiscitur, locupletissimo Cypriani testimonio, in hæc verba: Diem domini, & iram Dei, & incredulis dira supplicia, & statuta perfidis dira tormenta nemo considerat; quod metueret conscientia nostra, si crederet: quia non credit, omnino non metuit; si autem crederet, caueret; si caueret, euaderet. Clemens Papa:

Qui enim rebelliter viuit, & discere aut agere bona recusat, magis Diaboli quàm Christi mēbrum esse ostenditur; & potius infidelis quàm fidelis esse monstratur. P H I. Postquam scandalizatio tam exitiale scelus est, utrum opus est à vero procedat crimine? I V R. Sunt qui exigunt verum sit crimen & notorium vsque quo scandalum pariat in populo: quorum iuuatur sentētia, Si nemo præsumptione damnandus multo certe minus summus Pont. cuius culpam redarguere audet nemo mortalium. T H E. In diuersum eloquētissimi Martyris Cypriani urget auctoritas, Lib. de Sing. Cler: Peius est, inquit, quàm mœchia cōtinentiam ducere criminofam, & infamem facere sanctimoniam. Idē Cyprianus lib. De habitu virginum: Excusari non potes, quasi mente casta sis & pudica: redarguunt te cultus improbi, & impudicus ornatus; nec computari iam potes inter puellas & virgines Christi; quæ sic viuus, ut possis adamari. Et utique scandalizatio Deo infensa est; non ob id solum, quo peccatur; sed, quo scandalizatur. nam & peccari potest sine scandalo; ut illud Apostoli: Si non caste, caute. & scandalizare potes absq; eo peccato, quod peccare videris: nihil interest, quod ad nos mortales, male vel agas, vel agere videaris. si me fugit vere num fece-

ris; non me fugit per id, quod peccasse videris. Neque minimum peccat quisquis sic vivit, ut peccare videatur: non enim in eo quod non facis, sed in eo quod facere videris, scandalizas. Ad hæc Aurelius August. lib. De Com. vitæ Cler: Duæ res sunt, conscientia & fama: conscientia est necessaria tibi, fama proximo tuo: qui confidens conscientia negligit famam, crudelis est: quæ crudelitas, Viri disertissimi, non in seipsum, ut vulgo creditur, sed in alios est, qui male agendi inducunt licentiam; ut idem Aug. alio loco declarat, dicens: Non sunt audiendi qui sibi sufficere conscientiam dicunt; estimationem autem non solum impudenter, verum etiam crudeliter contemnent; quum occidant animas aliorum. I V R. Non ergo suspicionibus summus Pont. iudicatur, sed manifesto scandalizationis delicto. hinc, nullis accusantibus, sanctissimum purgandi ius introductum legimus; & sponte multos Pont. subiecisse colla; ut Xistum, Leonem iiij. H I S T. Hodie capitale est de purgatione, aut concilio cogitare: nec ob aliud tot annos infestis oppressa armis miserabiliter luget Italia; in cuius excidium omnium Christianorum concitata sunt arma, omnium Barbarorum immanitas, ac rabies irritata. testis est Verona, Vicentia, Patavium, &

reliqua Venetia tota; item Æmia, Tuscia, Rauenna, Brixia: ubi sine discrimine ætatis, sexus, locorum, sæuitum crudelissime non ignoratur: illisi infantes, direpta templa, profanata sacra; Moniales virgines, nuptæ atque innuptæ casæ, stupratæ, venundatæ, prostitutæ: nec ante ab hostibus cessatum, quàm perpauca ad infamem miseriam reseruati intelligeretur. Ter signis collatis pugnatum; supra ducenta millia Christianorum desiderata; plus riuulis decurrentis sanguinis humani, quàm imbrium, irrigata terra. delirant Reges, ut ille ait, plectuntur Achiui. pro aliorum nequitia pœnas dant innocentes; & quod crudelius est, deletis sæpe copiis, redintegrare bellũ non cessant. quo ventum est? aurũ Ecclesiæ, ex eleemosinis in alimoniam pauperum, & captiuorum redemptionem congestum, effunditur in perniciem etiam animarum. Orabat Moses ut vinceret, non pugnabat. cecidissent Reges & Duces Longobardorum, si diuinus Gregorius humano sanguine pollui non formidasset. Ambrosius, irruentibus ad Ecclesiam occupandam armatis, ne qua strages sequeretur, non restitit vi, ut poterat, sed oratione & lachrymis; quæ sola Clericorum arma esse dicebat. idem Ambrosius Theodosium Imperatorem Templi aditu repulit, quòd in Thessalo-

nicenses non sine innocentum discrimine sauis-
set. qualem arbitraris se praestitisset erga eos Sa-
cerdotes, qui haud dissimilis saevitiae extitissent?
quid si vidisset, devastatis Italiae Urbibus, &
centenis millibus Christianorum casis, Gentiliũ
more superbos per Urbem trahi triumphos, so-
lennia Deo vota solui, gratulationesque agita-
ri contra rationes triumphandi, sanctissimãq; Ci-
uitatis nostrae instituta? quae nunquam fune-
stis Civium, Sociorumue victoriis letari visa
est. Quibus verbis humanitatẽ tuam efferam,
C. Antoni, victor Catilinae, quod abstersos gla-
dios in castra maestus retulisti? invidiosum sane
censebas (& si optabilis, & Reipublicae perne-
cessaria ea victoria fuerit) sanguinolentis gla-
diis Civium, ut externorũ cruore hostium, exul-
tare. L. Cecinna & C. Marius, ut civilis san-
guinis avidi, sic moderatissimi victores, quod
non protinus ad templa Deorum & aras cucur-
rerũt. L. Sylla, insolens quãvis victor fuerit, de
confectis per sepe bellis civilibus neque unquam
ouans triumphansque visus proditur. denique
Fabius meminit, lauream nec Senatũ cuiquam
decreuisse, neque quẽquam sibi dari petiisse, Ci-
uitatis parte lacrymante. T H E. Neque mirum
si tam execrabilis est scandalizatio, quod plura
deterrima inde sequuntur mala; ipsius charita-

tis derelictio, Christianis infidelitas, & peccandi licentia, non Christianis irridenda, at detestanda, quod peius est, Religionis ansa. Apostolus: Si propter escam frater tuus scandalizatur, iam non in charitate ambulas; noli esca tua illum perdere, propter quem Christus mortuus est. Cyprianus: Blasphemiam ingerit religioni, quam contulit, qui quod confitetur non ante omnes impleuerit, ne Christianitas credatur esse fallacia, & mæchatio videatur sanctitatis velamento vestita. propter quod Dominus in Euāgelio sic præmonet, dicēs: Sic lumen vestrum luceat coram hominibus, ut videntes opera vestra bona, magnificent Patrem vestrum, qui in cælis est. Paulus; Estote sine scādalo Iudæis, & Grecis, & Ecclesie Dei, sicut ego, qui per omnia omnibus placeo; non querens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salui fiant. Simon Petrus: Hæc est voluntas Dei, ut, beneficientes, obmutescere faciatis stultorum hominum ignorantiam. quomodo ergo obmutescere facient qui blasphemias ab infidelibus prouocant, & fidelibus perniciosum præbent exemplū? iccirco Paulus ad Timotheum scribit: Non percussorem Episcopum; id est, qui conscientiam non percutiat singulorum, ut contra Iovinianum placet Hieronimo. male ergo Gratianus interpretatur,

ne propriis manibus aliquem cadat. qui sensus cum non quadraret eidem Hieronimo, statim subiunxit; Non enim pugilem describit sermo apostolicus, sed instituit quid Pont. facere non deberet. abstinere omnino debet nō solum ab his, quæ turpia sunt, Episcopus, verumetiam ab his, quæ indifferentia habentur, quando propterea prospicit in scandali offensam incidere. Idem Paulus ad Corin. Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.

PHI. Principem ergo & esse, & credi bonum virum oportet, si virtutis studiosam reliquam multitudinem fieri desideramus. IUR. Qui-

bus virtutibus prestare debet Princeps? THE.

Omnibus quidē. & iccirco Aquinas noster ait:

Non dicitur esse aliquis bonus Princeps, nisi sit bonus per omnes virtutes morales, & prudens.

unde oportet Politicum, id est Rectorem politia, esse prudentem, & per consequens bonum virum.

PHI. Et imprimis, prudentia; quod dux

est aliarum omnium virtutum; similiter, & temperantia; sine qua nemo iustus esse potest.

Nam sicut haud quisquam est, qui vicino, familiarie forti, aut liberali, multarumue artiū

perito, contentus sit, nisi sit etiam temperatus;

pariter nec intemperato Principe letari potest.

Hinc Plato ait; Princeps si temperantiam non

habeat, reliquas licet virtutes habeat, nihil est. item magnifica liberalitate usque adeo pollere debet, ut ne minima pecuniarū cupidinis suspicione maculetur. quod si in pretio census habeat, nemo non auripeta efficietur. I V R. Nihil mihi videtur istud absurdi continere; quinimmo plus Reip. expetenda Patrisfamilias diligentia, quàm inertium desidia: Patris enim familias est opus, quærendorum sollicitudo: isq̄ æconomica finis, uti Mercaturæ, quæstus; & Medicinæ, sanitas: quæ sollicitudo homines reddit solertiores, industrios; quique, quantum ignavis præstant, tantum communitati sunt utiliores. diuitia singulorum, non alterius magis, ingruentibus necessitatibus, quàm uniuersorum, esse intelliguntur. quo opulentior est Resp. & potentior & sublimior & nobilior sit, est necesse. Si pauperes Maiores nostri extitissent, tam late imperantem Remp. non habuissent: tametsi armis belligeretur, nihilominus belli neruus est pecunia; quam desiderantes sunt imbelles, inermesque. præterea pauperes fælicitatis Aristotelicæ compotes haud fieri possunt, quòd usu exercendæ liberalitatis destituuntur. P H I. Et si in fronte falsa opinione præcepta isthæc vera videantur, in recessu tamen qui penitus introspexerit, & libramine rationis p̄sitauerit, nihil tam

inimicum Reipublicæ cōperiret, quàm diuitiarum illecebras. licet patrisfamilias officium sit querere, & quæsitâ tueri, citra vitium tamen accipimus, ut non ducat in delitiis, ditari; sed, non egere. Hinc Diues dictus, quòd nihil egeat, quasi Deus. Egere vero sapientes referunt ad necessitatem, non autem ad luxus & voluptates. neque Diues definitur, qui multa habet, sed qui paucis eget, quique egere non ignorat. nam quo plura habeas, pluribus egeas est necesse. diuitiæ moderatione animi terminantur, non rerum affluentia. Cato Porcius sibi exprobrantes quòd multis egeret, deridebat; quòd nescirët egere. opes itaque appetendæ pro instrumento ad bene beatèque viuendum. THE. Hoc illud bonum opus est, de quo Apostolus sic ait: Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, id est occasionem exercendarum virtutum habere, secundum Hieronimum. PHI. Verum quia difficile est in delitiis diuitiarũ versari, & illis non reprehensibilem esse, eorũ ne te insidiosis blanditiis committe, quibus facillime captiuaberis. Sapienter ergo Crates ille Thebanus, proiecto in mare non paruo auri pondere, Abite, dixit, pessimæ voluptates: ego vos mergã, ne ipse mergar à vobis. Pythagorici, Platonici, ac Stoici in solitudinibus, & desertis, ac pestilentibus locis habi-

tasse feruntur, ne vlla voluptatum illecebra à contemplatione Sapientiæ auocarentur. THE. Ad hanc rem Hiero. contra Iovinianum sic loquitur: Si quis existimat versari inter delicias, & deliciarum vitiis non teneri, seipsum decipit: quum enim, procul ab his remoti, sæpe capiamur naturæ illecebris; & cogimur ea cupere, quarum copiam non habemus; quanto magis, si circumdati retibus voluptatum, esse nos liberos arbitremur? Vetus quoque sententia est: Difficile, immo impossibile est, delitiis & voluptatibus affluentes non ea cogitare quæ gerimus. frustra quidem simulant, salua fide & pudicitia & integritate mentis, se abuti voluptatibus: quum contra naturam sit, copiis voluptatũ sine voluptate frui. & Apostolus hoc ipsum canens, dixit: Quæ autẽ in delitiis viuẽs est, mortua est. PHI. Periculosa itaque res est, & usque adeo periculosa, quod reprehensione non carebit quisquis continentiam vel prudentiam profitetur, & huiuscemodi discriminibus sese oblectare nõ reformidat: satius quippe existimo per egestatem liberalitatis usu carere, quàm tam infami periculo se committere. HIST. Quod si ratio non suadet, suadeat saltem haud latens atque domesticum experimentum. Rigiditas Romana Ecclesiæ aduersus voluptatum illecebras diui-

tiarum delinimentis emollita, atque prorsus ef-
 fœminata cernitur: & quæ calcare humilitate
 superbiam, & imperij fastus despiciere solebat,
 posita nunc mansuetudine, cæca ambitionis li-
 bidine furens, dominandi potestate superbit.
 Quid maius unquam Rom. Imperio? quod ta-
 men non aliis armis, quàm diuitiarum blandi-
 tiis expugnatum atque euersum videmus. falli-
 tur quisquis res magnas vi diuitiarum peragi
 putat: atqui nec armis præclarum quicquam
 conficitur sine prudentum consilio & authori-
 tate: quid humilius Cassio Romuleis? quid
 eiusdem victoriis gloriosius? non opulentia, sed
 virtutis robore totiens de finitimis triumphauit.
 decreuit, non creuit; immo interiit res Ro-
 mana luxuriosis diuitiarum opibus. quid plura?
 postquam sapientissimi Catonis habemus testi-
 monium: cuius verba in Oratione ad Senatum
 contra Catilinam sunt hæc: Nolite existimare
 Maiores nostros Remp. ex parua armis magnam
 fecisse; si ita res esset, multo pulcherrimam ha-
 beremus, quippe ciuium atque sociorum, armo-
 rum atque equorum maior copia nobis, quàm
 illis, est; sed alia fuere, quæ illos magnos fece-
 runt, domi industria, foris iustum imperium,
 animus in consulendo liber, neque delicto neque
 libidini obnoxius. pro his nos habemus luxuriã

atque auaritiam. I V R. Nugas audire videor.
 Si neque armis, neque pecunia res magna con-
 ficiuntur, quibus rebus dicitis confici? P H I.
 Non animaduertisti Catonis recitata verba,
 quod magistra Virtute? Hæc sola sapientes fa-
 cit, fortes, prudentes. hæc nihil fugiendum do-
 cet, nisi ignauiam, turpitudinem, vitium; nul-
 los hostes formidabiles fore, nullum locum aspe-
 rum, inaccessibilem, inexpugnabilem; nul-
 lum laborem insolitum; sitim, famem, vi-
 gilias tolerare; sub dio iacere; sole, imbribus,
 gelu, frigore durare membra; solos hostes odif-
 se, ciues & socios diligere, iustitiam colere,
 Deos propitiare suppliciter; pro fide, pro patria
 pulchrum mori; hostes inuadere, loco pellere, ci-
 ues seruare; ante alios ascendere muros, dicto
 parere. H I S T. His me hercle artibus fundata
 res Romana creuit; potentissimi Reges domiti,
 bellacissimæ gentes ac populi subacti, parua sæ-
 pe militum manu numerosi hostium exercitus
 deleti. I V R. Superuacua ad rem bellicam sunt
 isto modo pecuniæ. P H I. Nisi quatenus neces-
 sitati, quæ cito expletur, faciant satis. nullus
 diuitiarum cumulus satis est his, qui mercena-
 rio belligerant milite, & Tyrannis imprimis.
 alia sane ratio est pugnantium pro patria, pro
 imperio propagando vel conseruando, longèque

nobilior pro libertate, pro liberis, pro focis, pro laribus. alia alienigenorum, qui conductitia stipe pugnant. quid ab his præclarum expectare possumus, qui stipem quàm seipsos habent chariorem, aut stipe se putant viliores? Nunquam ad tantum fastigium res Romana peruenisset, si non suis lacertis dimicasset. HIST. Quantum intersit pro se, an pro aliis pugnare, Pisani memorabile documentum nostra ætate præstiterunt: omni pecuniarũ & sociorum auxilio inopes, quatuordecim annorum obsidionem fortissime soli sustinuerunt non modo aduersus Florentinas opes, verum etiam uniuersos prope Italos, Gallorũque impetus; qui omnibus tum formidolosi erant. splenduit tum Pisana virtus etiam fœminis, iuxta viros pro muris pro portis pro stationibus, die noctũque militaria munera intrepide obeuntibus. merentur certe suarum laudum egregium præconem. sed multum interest, ut ille ait, in quæ cuiusque tẽpora virtus incidat. quia pro libertate pugnabant, ubi ab omnibus iuuandi erant, pudet dicere, vel spectatores suarum virtutum, vel expugnatores omnes senserunt. IUR. Profecto isthæc ratio efficit, quod mercenarij milites vel dum in castris degunt, vel in bello cadunt, iisdem honoribus & fauoribus non gaudeant, quibus pro

patria pugnantes vel occumbentes. PHI. Blandiuntur a seipol sibiipsis Potentatus nostri temporis, quando se magnos existimant, quod pecuniis, & multo conductitio abundant milite. Ego vero solitus sum dicere, imbelles homines quavis locupletes, & qui alienis manibus preliantur, neque bello neque pace potentes. quid si pecunia non suppetant? quid si mercennarium non inueniant militem? Et profligato exercitu, unde & quam presto & quam strenuum reparabunt, nisi fortuitum quemque, rudem, inexercitatum, vel trioboli militem? HIST. Verissima loqueris: experti nunc sumus Gallorum & Venetorum vires longe minores esse, quam vulgo credebantur: Gallorum potentia, que pridem omnibus terrori erat, breui imbecillis apparuit, peditatu indiga: uno impetu Italia pulsus. itaque qui aliena appetebant, de suis nunc cum Hispanis, & Anglis dimicare compelluntur. quod non aliunde est, nisi quod externo beligerant peditate: & quavis strenuissimo abundet equitatu atque pecunia, verumtamen sine peditatu non est exercitus. Aptissime Epycrates, vir in re militari peritissimus, Pedites manibus similes esse dicebat; & Equites, pedibus. longe autem imbecilliores apparuerunt Veneti homines, imbelles utroque, scilicet peditatu & equi-

tatu nisi conductitio. quænam potentia ipsorum
 censeripotest, quæ tota ab unius Bartholomæi
 Albiani fortuna pendeat? qui licet fortissime
 cum Gallis pugnaverit, & optimi ducis ac stre-
 nuissimi militis munia obierit, uno acri prelio
 superato, omnia Venetorum, præter urbis mæ-
 nia, amissa vidimus; de quæ ipsis actum fuisset,
 nisi Iulij II. Pont. Ro. iram turpiter placassent,
 & per Oratores scilicet, publico decreto ad hoc
 ipsum destinatos, Pontificis pedibus calcandas
 ceruices, uniuerso spectante Pop. Ro. suppliciter
 porrexissent. Quam breui res Romana cecidisset,
 si post unam, alteram, atque alteram ad Ty-
 cinum, Trebiam, Trasimenum, & Cannas, me-
 morabiles acceptas clades, nouo & ad manus
 expedito peditatus & equitatus ciuium dele-
 ctu, reparari exercitus non valuissent. PHI.
 Satis euagati sumus: tempus est receptui cana-
 mus. Postquam exemplis lucidatum est insidio-
 sas fore opum delitias, & veneno malo plenas;
 quas, ut materiem omnium malorum, nemo sa-
 piens, ut Christus ait, concupiuit, superest hu-
 ius rei causa non ignoretur; quæ licet fortissimis
 argumentis explicari possit, breuitatis tamen
 gratia sufficiat Platonis iij. de Rep. recitasse
 omnibus probata verba; quæ velim e vestro nū-
 quam defluant pectore, si inter stultos connu-
 merari

merari fugitis: Constat, inquit, impossibile esse in ciuitate diuitias honorare simul, & temperantiam possidere; sed necessarium est ad alterius estimationem semper alterum negligi. & alio idem loco ait: Quando in ciuitate diuites & diuitiæ honorantur, virtus probiq; viri despiciuntur: incenduntur ad ea studia omnes, quæ in honore sunt. THE. Hinc Iesus noster dixit, Facilius Camelum transire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum calorum. & Hiero. lib. Conuers. Christi: Iustus non est abundans extraneis facultatibus. I V R. Quid audio? diuites ergo beari nequeunt. verumtamen multos legimus viros sanctos locupletes fuisse. THE. Quidam diuites sunt auari. opulentiam amare, & illã in pretio non habere est impossibile; quia Vbi thesaurus tuus, scriptũ est, ibi & cor tuum. nemo potest Deo, & Mamona seruire. & de his, qui diuitias in honore habent, Plato loquitur, & Saluator noster Diuites Camelis comparat. Quidam diuites non sunt auari; virtutes suspiciunt ac venerantur: studium tamen sine iniuria cumulandarum opum non negligunt; & hos dicimus non facile saluos fieri; & hi sunt, qui seminant, vt Iesus docet, inter spinas. nam, vti difficile est diuitiarum delinimētis non capi, ita non facile ad virtutes Diues accedit. cau-

98 MARIUS SALAMONIUS
sam Diuus Hiero. Lib. de Conuers. Christ. disse-
rens, sic loquitur: Fluxu enim rerum, & uber-
tate copiarum animus soluitur, vigor mentis in-
fringitur, virtus corporis enervatur. Alij vero,
qui sunt liberales, id est qui ad vsum virtutis
effundunt diuitias, hi beati & Deo similes sunt:
qui vero ad malos vsus erogant, licet largiter,
infelices sunt, prodigi, & gratia Dei dissipato-
res. Sunt alij, qui non iure proprietatis sunt di-
uites, sed vsu & ministerio, vt Prelati, Episco-
pi, & reliqui ecclesiastici dispensatores. si pa-
nem frangant quibus & quando ius est, de libe-
ralitate nequaquam laudantur, sed de bene ad-
ministrata pecunia. sin sibi habent, aut suis deli-
tiis indulgentes impendunt, impiissimo ligantur
furto. nam aurum, quod possident, eleemosina-
rium, & panis pauperum est: inter quos aequa
diuisio, non liberalitas est, sed pia distributio:
quod si non fiat, a ris alieni & esurientium pa-
nis fraudatio est. I V R. Quid si Princeps vir-
tutis sit expers? P H I. Et sibi & aliis conclama-
tae calamitosaeq; conditionis foret: sibi, quod eis
vita quam misera est, inquit. Plato, & ab omni-
bus fugienda; in quo anima, qua viuit, per vi-
tium est deprauata. idem in Legibus: Si homo
Vnus, aut Paucorum potestas voluptati & cupi-
ditati deditum animum habeat, hisque repleti

desideret, quãquam id minime assequatur, inextinguibili inextinguibilique ardore, & insanabili morbo vexatur. hac Plato. & non dubium est quod voluptuosus hominibus furor fit lesa paululum voluptas. horum autem causam christianissimis eiusdem verbis explicatam attendite: A superbis, ait, lex diuina respuitur: qui mox, sicut Dei legem derelinquunt, ita deseruntur à Deo. deserti autem & peccant atrocius, & miserabilius cruciantur. latius eadem Mercurius Trismegistus disserit in Pymandro; à quo Platonem didicisse opinor: sic enim loquitur Pymander, id est, Mens diuina: Adsum ego, inquit, his qui boni, pij, puri, religiosi, sanctique sunt; presentia mea fero illis opem; adeo ut statim cuncta dinoscant, Patrẽmque pacatum, propitiũmque habeant. itaque gratias agant, benedicentes pie, & hymnis solennibus collaudantes. concedunt sanè corpus morti suæ; sensuum illecebras fastidiunt, utpote qui planè diiudicent, quàm lethifera sensuum lenocinia. quin etiam ego ipsa Mens, ianitoris munere fungens, insidiantes insidias corporis haudquaquam permitto finem consequi suum: aditus autem, per quos blanditiæ manare solent, iugiter intercludo, libidinũmque fomites omnes extinguo. contra, ab ignauis, im-

probis, inuidis, iniquis, homicidis, impiis, procul admodum habito, permittens eos Dæmonis ultoris abitrio; qui, ignis acumen incutiens, sensus affligit; magisque ad patranda scelera hominem armat, ut, turpioris culpæ reus, acriori supplicio sit obnoxius, eumque sine ulla intermissione ad insatiabiles concupiscētias inflammat.

THE. Propterea supplex precatur Rex David, dicens: Ne derelinquas me Domine, Deus meus; ne discesseris à me: intēde in adiutorium meum Domine, Deus salutis meę. & iterum: Non auertas faciem tuam à me: in quacunque die tribulor inclina ad me aurem tuam. Verum si pensiculabimus supradicta Trismegisti, & Platonis verba, non differunt ab illis Pauli ad Romanos: Sicut non probauerunt, inquit Apostolus, Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt; repletos omni iniquitate, & malitia; fornicatione, & auaritia; nequitia plenos, inuidiis, homicidiis, contentione, dolo, malignitate; susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum. HIST. His verbis mihi videtur Apostolus mehercule nostri temporis mores taxare; qui nihilo meliores cernuntur, quamuis vera Dei cognitio habeatur. THE. Accuratus dixeris, haberi possit.

nam Iohannes Apost. ad Ecclesias scribens, ait: Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. PHI. Quantum vero aliis pestilentiores sint mali Reges, quorum ductu omnes intemperāter degant, vitāque uiuant infelicissimam, paulo ante uberrime demonstratum est. bonos & graues viros odio omnino habent; quorum sanctitate vitæ sua ipsorum scelera coargui intelligunt; quodque eorūdem virtus mirum inmodum ipsis formidolosa est: & ideo solos sibi similes diligunt. unde illud: Sub malo Principe boni Ciues esse nō possunt. THE. Regnantibus impiis, ruina populorum; in Prouerbiis. PHI. Scite igitur huiusmodi gubernatio ubique detestatur; & tanquam pestem fugiendam exclamat diuinus Plato his verbis: Quippe, inquit, extrema omnia subeunda sunt prius, quā sub ea gubernatione uiuere, quæ peiores solet homines facere. HIST. Heu heu, quā omnis nunc dissoluta est disciplina: Pudor, fatuitas dicitur; Modestia, rusticitas; Frugalitas, hipocrysis. Apuleius Platonicè philosophans, violatæ professionis apud Proconsulem accusatus proditur, quòd speculum domi habebat, capillo infordidato incederet, dentifritium cum versiculis dono amico dedisset. at Clerus nunc noster, à quo ceteri discunt

licentiose vivere; quòd ambitiose, delicate, lasciuiter, impudenter victitet; domi amatoris speculis, concubinis, proliparis, tanta coma non modo calamistrata, verum etiam unguentata; mollibus nequitiosus vestibus, aut resupinus sica terribilis incedit, non est qui paululum admoneat.

M A R I I S A L A M O N I I

D E P R I N C I P A T V

L I B E R I I I I.

P H I.

A M nedum oculis cernitis, sed etiam manibus ac pedibus vestris palpatis, Principem & pluribus & arctioribus ligari legibus, quàm quivis alius; & errare illos, qui simpliciter solutum dicunt. I V R. Satis mihi isthæc tua quadrant dicta. honestatis magis iure quàm necessitatis, convenire dicimus tantæ Maiestati suas servare leges, non autem oportere. P H I. Perpende quid loqueris. I V R. Satis pēsūm, exploratūmque est & mihi, & reliquis Iurisperitis quod loquor. P H I. Cave absurdū. I V R. Quomodo absurdū? P H I. Ab-

surdissimū mehercle est aestimare, aliud decere, aliud Principē oportere. I V R. Cur non? P H I. Quoniā hoc pacto plus apud Principē necessitas, quā honestas valeret: quod est dubio procul ipsa absurditate absurdius. I V R. Plane quicquid licet non cōtinuo honestū esse legimus; pariterq; non quicquid honestum est, mox facere oportet. P H I. Plebeia virtutis est ista distinctio. & sapiēti ab honesto turpe est discedere, Principi turpissimū: & ut plebeiū, sic falsum est, Quod non omne honestū facere oporteat. si vitium fugiendū est, honestas omnino est appetenda: & quicquid honestum non est, vitio mancipatur. unde fit, qui honestum respuit, vitium amplectetur. neque valere illam argumentationem, Si non omne, quod licet, honestum est, pariter non omne honestum facere oportere; quoniam nihil vere honestum est, quod facere non oporteat: Non omne quod licet honestum est, is sermo indicat, aliquid fore licitum, quod honestum non sit; & honesti tum ratio praeualeat. esto, liceat trāsgrēdi leges. si id idem honestum non fuerit, Princeps facere non debet. T H E. Hinc Apostolus: Omnia licent, ait, non omnia expediunt. I V R. Quomodo honestum non est, si licet? P H I. Licitum, & Honestum inter se differūt, quòd illud legis respicit sanctionem; honestum vero quòd

naturæ conuenit. I V R. Nunquid lex minus honesta sancit? P H I. Minime: quòd si sanciret, ab omni vi & dignitate legis decideret. tum labes sunt, inquit Cicero, non leges. T H E. Et Aur. Augustinus ait: Iura non sunt putanda iniqua, vel hominum Constituta. P H I. Animaduertite, Lege licere, plurifariam accipitur; quòd, aut quid iubet lex, aut permittit, aut non inhibet. nam quæ iubet aut permittit, semper honesta sint est necesse: quæ honesta non sunt, neque permittere, neque iubere lex potest. Tertium genus liciti creditur, quicquid lege non est inhibitum: quod siquid honestum non sit, facere est impermissum; non quia lege inhibitum, sed honestati contrarium est. esto, lege civili solutus quis sit, non propterea lege honestatis, quæ validior est, solutus intelligitur. & quod lex civilis relaxat, lex honestatis plerunque moderatur, vel inhibet. accedit alia non minus elegãs ratio. I V R. Quænam? P H I. Princeps Dei locum tenet. T H E. Propter me Reges regnant, scriptum est. & Saluator noster ad Pilatum: Potestatem in me haberes nullam, nisi datũ esset tibi desuper. hinc Apostolus: Omnis potestas à Deo est; ministri enim Dei sunt in bonum. P H I. Sapientes nostri docent, Nihil in Deo indecens esse posse. T H E. Id idem & nos proba-

mus. I V R. Quid tum? P H I. Hinc efficitur, indecorū sicut in Deo esse non potest, sic in Principe, qui vices eius gerit in terris, esse non debet. T H E. Heroica sane virtute præcellere cæteros oportet eum, qui semetipsum vitæ exemplar exhibiturus est. I V R. Succurrunt iam mihi Iulij Pauli Iuriscōsulti, & Diui Alexandri verba; quæ, simul iuncta, probant manifeste, Quod non decet fieri non posse. P H I. Recita, si memoria tenes. I V R. Teneo. ausculta; Pauli hæc verba: Ex imperfecto testamento legata, & fidei commissa Imperatorem capere verecundum est: Alexandri autem verba, sunt hæc: Ex imperfecto testamento nec Imperatorem hereditatem veredicare posse, sæpe constitutum est. ecce quod Paulus Verecundum respondit: Diuus Alexander Fieri non posse rescripsit. utroque autem elegantius Papinianus expressit his verbis: Nam, quæ facta ledunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, nec facere nos posse credendum est. P H I. Si priuatis impossibilia iure vestro existimantur quæ verecunda sunt, multo certe plus Principibus sunt inhibita, in quos omnium conuersi sunt oculi: & in summa, ut ab initio disseruimus, Tyrannidis proprium est legū transilire lineas. I V R. Princeps ergo solutam potestatem, quæ vulgo sup-

prema potentia dicitur, exercere non potest.

PHI. Aptissime Potētia, & non Potestas vulgo dicitur; quod illud facti, hoc iuris est nomen.

& proclivior sententia est, exercere non posse, quatenus Princeps est, sine iusta causa, nisi Tyrannus haberi malit. I V R. Delirant ergo Do-

ctores nostri, dicentes, De summa potentia nihil excipi. PHI. Non delirant; quoniam Tyrannidi nihil nefarium, nihil illicitum est. I V R.

De vero Principe loquuntur. PHI. Vehementer errant: propter hoc enim Princeps suscipitur, ut legum sit custos, non autem violator. I V R.

Papa ista ratione derogare neque scripto, neque moribus recepto iuri posset; quod Canonistæ

Dispensare dicunt. PHI. Vestra est hæc messis, viri sapientissimi. I V R. Nostra profecto est.

tu, sanctorum antistes, quid censes? THE. Censeo, ut præ cæteris Papæ admirabilior est potestas, sic ipse circumspectior esse debet. sane vivēs

virtutis simulacrum & esse, & videri convenit. in edito sublimatur, ut conspicuus sua luce luceat omnibus: eoque minus sibi licere intelligat,

quod nullum eius factum, dictum, ac cogitatum latere potest: non unum sed mille Argos habet

suarum actionum observatores, atque præcones: quique, ut sanctissimi Gregorij in Iob verbis

utar, hominibus non præesse, sed prodesse letari

debet: quique non quæ sua sunt querat, sed quæ
 Christi, curet atque conficiat; quod est, non opes
 non regna, non honores, sed solam animarum
 salutem: hæcque causa Dispensationis sit negan-
 da, vel concedenda. I V R. Panormitanus Dis-
 sipationem, non dispensationem vocitat, quæ si-
 ne iusta causa indulgetur. obseruate obsecro Vl-
 piani ad hanc rem verba: In rebus, inquit, no-
 uis constituendis evidens utilitas esse debet, ut
 recedatur ab eo iure, quod diu æquum fuit vi-
 sum. P H I. Vlpiani sunt verba isthæc? I V R.
 Ipsiusmet. P H I. Quo loci? I V R. In libris Di-
 gestorum, de Cōstitutionibus Principum. P H I.
 Ergo de cōstituendis à Principe loquitur? I V R.
 Proculdubio. P H I. Et illa verba, Evidens uti-
 litas, num de publica, an ipsiusmet Principis in-
 telligitis? I V R. Publica. s. populi. P H I. Item;
 Euidēs, nūquid vera & omnibus manifesta, an
 verbis adumbrata; ut illa pro annonariis Ri-
 pæ? I V R. Ut omnib⁹ liquido palā pateat. T H E.
 Quid tu vir sapientissime censeas, à te intelli-
 gere desideramus. P H I. De Sum. Pont. vestra
 est discussio, ut paulo ante dixi; de quo verecun-
 de semper, ac reuerēter loquor. conuenire tamen
 videmini, omnino quibusdam rationis retina-
 culis cohiberi. de reliquis Principibus intrepide
 sentio, sine iustiori causa de via cedere non vale-

re. I V R. Quid si excessisset? P H I. Tyrannum agit. T H E. Et Papa, quanuis à nemine propter hoc iudicari queat, diuinum tamen iudicium non subterfugiet. I V R. Vt quid igitur talis libera & soluta potestas? v̄tosa (me Deus) isto modo magis ambitionis videtur, postquam vere semper, & ubique libera non est. P H I. Atqui perutilis ac necessaria est. cuius vsus, & non abusus, probatur; nec aliunde pendet, quàm Principatus ipse, quem ad populor. commoda institutum constat. huius rei causa ea proditur: Vt non imaginari, ita nec scriptis legibus omnes casus comprehendi possunt, & propterea Arist. & alij Rerump. scriptores, Magistratus quosdam in Ciuitate creandos monēt cum summo imperio, qui vel legum interpretatione, vel noua sanctione his quæ accidunt, suppleant, ac statuunt. derogat itaque vetustis legibus solus Princeps: supplet, variat ex natura rerum, morum temporum ac casuum vicissitudine, ubicūque euident̄ utilitas postulat. I V R. Diuus Iustinianus in Oratione De veteri iure ad Senatum, sic concionatus est: Ideo Imperialem fortunam rebus humanis Deus preposuit, ut possit omnia quæ nouiter contingunt & emendare, & componere, & modis & regulis competentibus tradere.

M A R I I S A L A M O N I I

D E P R I N C I P A T V

L I B E R V.

P H I.

B V N D E, ni fallor, discussa sunt omnia, quantum ratiocinando assequi potuimus. I V R. Ita mihi persuadeo. P H I. Solum superest dispiciamus, Nunquid Princeps Romanus vere solutus unquam fuerit: & An in dominum susceptus; ut vulgo creditur. quæ ad historiam pertinere dicebamus. Igitur si placet Historicum nostrum compellamus. non enim inconuenit, hæc quæ disputamus historiarum commemoratione illustrari. T H E. Operæpretium est. P H I. Tuum nunc est, vir diligentissime, initia ac causas Principatum disse- rere. H I S T. Exterarum omnium gentium, an nostratum solum? exordiar, si vultis, à pri- mis Regibus, per singulas nationes ac temporum vices decurrens. P H I. Longa nimis isthæc atq; impertinens recitatio, postquam de Romano in- ter nos Principe agitur. I V R. Locupletissimus huiusce rei auctor apud nos Pomponius est in

Origine iuris. iccirco aliunde petere superua-
cuum foret: si placet eius verba in medium ad-
ducam. P H I. Haud hercle maioribus auctori-
bus hæc res discerni potest, quàm hisdem, qui-
bus cum omnis de Principe contentio est. I V R.
Quemadmodum ad Senatum, deinde ad Prin-
cipem delata Resp. fuerit, Pomponius his verbis
explicat: Quia difficile plebs conuenire cæpit,
populus certe multo difficilius. in tanta homi-
num turba necessitas ipsa curam Reip. ad Sena-
tum deduxit. ita cæpit Senatus se interponere;
& quicquid Senatus constituisset, obseruaba-
tur; idque Ius appellabatur S. C. Nouissime, si-
cut ad pauciores viros iuris constituendi via
transisse, ipsis rebus dictantibus, videbatur, per
partes euenit, ut necesse esset Reip. per Vnum
cõsuli. nam Senatus non omnes prouincias pro-
be gerere poterat. igitur, constituto Principe, da-
tum est ei proprium ius, ut quod constituisset
ratum esset. H I S T. Ecce, apertissimo tui Pom-
ponij testimonio, quòd non in Domini, neque
ipsius Principis gratiam. i. propter ipsum Prin-
cipem, sed propter Remp. quam optime admini-
strandam, Principatus constitutus fuit. diffi-
cilis numerosi populi coitio rem ad pauciores. i.
seniores detulit; eadẽmque difficultas sæpius
cogendi Senatũ, Imperio iam propagato, nego-

ciis undique confluentibus, Principatum inue-
 nit. benegerenda ergo Reip. primum gratia, Se-
 natus, id est Optimatū gubernatio suscepta est.
 commodioris postea administrationis, additus
 Vnius hominis principatus. per unum Consuli
 reip. ait, non autem Dominari. sic etiam Coss.
 quod reip. bene consulerēt, sunt appellati. P H I.
 Item ait: Constituto Principe, datum est ei pro-
 prium ius, ut quod constituisset ratum esset.
 consideraſtis his verbis, prius creatum Princi-
 pem, deinde potestatem iuris constituendi da-
 tam? & sic, nisi data fuisset, iure principatus
 minime competiisset, ut paulo ante dicebam. ad-
 ditumque Quod ratum esset, quasi non satis sit
 potestatem constituendi leges fieri, nisi speciali-
 ter caueatur, ratum futurum. I V R. Indican-
 itidem Vlpiani verba, dicentis: Augusta, licet
 legibus soluta non sit, Princeps tamen eadem illi
 priuilegia tribuit, quæ ipse habet. ergo non iure
 Principatus, sed priuilegij. Diuus Alexander
 rescripsit: Nihil tam proprium imperij esse,
 quàm legibus viuere. ergo imperij improprium
 esset, suo arbitrio viuere. H I S T. Animaduer-
 tistin' quid sibi velint eiusdem Pomponij ver-
 ba? illa, Nam Senatus nō omnes prouincias pro-
 be gerere poterat. igitur, cōstituto Principe &c.
 I V R. Non utique quanuis verborum sensus quamuis

minime sit ambiguus. aueo igitur quid sentias, discere. HIST. Recte dicis, in aperto sensum esse; quòd Princeps, Senatui iunctus, ad prouinciales res potius, quàm urbicas, aut Italicas administrandas; & prouincialium non omnium, sed limitarium. IUR. Quid audio? Diuus Antoninus apud nos se mundi dominum iactat; & portiuncula tu ministrum facis. HIST. Mundi, non Urbis, dixit. IUR. Aut iocaris, aut ineptis, quasi urbs extra orbem sit, quòd eius amplexu minime contineatur. HIST. Complectitur orbis ambitu, non autem Antonini uerbis; qui pro populo Romano loquebatur, creditumque sibi Imperium in orbem exercebat, pro urbe quidem orbis dominus cura & sollicitudine; nec alia mens populi Romani fuit, ut testimonio Pomponij tui iam iam cognouimus. Vox Domini in urbe semper infestissima. nam ueluti Pater non est sine filio, ita Dominus non est sine seruo. si Princeps urbis dominus, proculdubio Pop. Romanus Principis sui esset seruus. THE. Sanctissimus Gregorius in Epistolis scribit, differre Ro. Principem à cæteris, quòd solus Princeps est populi liberi. IUR. Constantinus ergo inutiliter Urbem cum Italia & Occidenti beatissimo Siluestro dono dedisset. HIST. Vtrum donauerit, quanuis haud certis constet auctoribus

etoribus

Et oribus, varia fortuna visa est inquisitio. Laurentius Valla, sine controuersia vir doctissimus, quòd Constantinianam negauerit donationem, parum abfuit quin inter hereticos relatus fuerit: Syluium vero Æneam, post eum qui fortissime contra eandem donationem scripsit, neque unquã retractauit; Pium ij. inter Põt. Maximũ omnium consensu approbatum vidimus. nos latet quæ sors futura sit nobis. taceamus ergo, ne in aliquod discrimen incidamus. I V R. Edissere audacter. Ecclesia Romana gaudet veritate fabulosis adnotationibus inimica. HIST. Miffa isthac obsecro faciamus, vt à nostra disputatione aliena. verum quid diuus Hieronimus de Flauio Constantino, qui primus Romanorum Patris maximi cognomine honestatus est, chronicis Eusebianis adiecerit, admirari me cogit: Constantinus, inquit, extremo vitæ suæ tempore ab Eusebio Nicomediensi Episcopo baptizatus, in Arrianum dogma declinauit; & quum bellum pararet in Persas, in Acirone villa publica iuxta Nicomediam moritur, anno ætatis suæ LXVI. hæc sanctissimi Hieronimi parum conuenire videntur cum scriptis Paleæ. Constantini filij, Constantinus, Constans, & Constantius, ex Cæsaribus Augusti appellati sunt. Imperium inter se partiti, Constantino obuenerunt partes

Gallia, Hispania, Alpes Gotia, Britannia, Orca-
 des, Hybernia, Tylæ: Constanti, Italia, Affrica
 cum insulis, Illyricū, Macedonia, Achaia, Pello-
 ponnesus, Græcia: Constantio Oriens, & Thra-
 cia; cuius caput Constantinopolis. si Italia cum
 uniuerso Occidenti Ecclesiæ facta erat, quomo-
 do inter se Cōstātini liberi iure hereditario di-
 uiserunt? Constantinus illa quidem donatione
 pius; eius vero liberi impiissimi; & quot post
 eum Principes extiterunt: & imprimis vester
 religiosissimus Iustinianus legifer, xiiij à Con-
 stantino, quòd illius donationis temeratores sese
 præbuerunt. cuncti sanè Romæ, & in Italia, atq;
 per uniuersum Occidentem imperiosissime re-
 gnauerunt. Hispanias non ante amisimus, quàm
 sub Heraclio, xix à Constantino Imperatore,
 eripiētibus Gothis, anno Salutis D. C. XXXV.
 sedente Seuerino Pont. Max. Quid tam vetera?
 multas adhuc Italia ciuitates parere Cæsari vi-
 demus, & amissas multas. Verùm, dic Iuriscon-
 sultissime, Valēt in alienos populos leges? I V R.
 Quid rogas? H I S T. Hoc ipsum rogo; respon-
 de. I V R. Stultissimi est hoc querere. H I S T.
 Responde obsecro: & grauissimi ac sapientissimi
 forte efficiam. I V R. Cedo; non magis me her-
 cle valent, quàm seruorum in dominos: quid
 tum? H I S T. Ista ratione inanes & stulti ap-

parent omnes sudores tui, vigilia, & lucubrationes, quas in Iustinianas impendis leges, quòd latae appareant ab eo, & aliis post Cōstantinum, qui nullum ius, teste Palea, in Vrbe, Italia, ac Occidentalibus populis obtinebant. I V R. Nimis, me Deus, urgent ista quæ loqueris. explorati iuris est, ditionis Ecclesiasticæ populos solo Pontificio ligari iure. Iurisdictionis quippe vitium nimis nimium ubique & semper est. nihilominus perge quod cæperas de limitari Cæsarū Imperio recēdere. HIST. Afferatur geographia Strabonis Cappadocis libri. I V R. Ecce. HIST. Volue, & quære ultimū librū. I V R. Ecce, xvij est, continēs descriptionem Lybia, & earum regionum, quæ circa Nilum sunt; Romanis remota satis loca. HIST. Reuolue. in calce libri scripta quæro: lege hos versiculos. I V R. Tuum est, qui isto Auctore superbis. HIST. Parebo. tu singula perpende verba: Cæsar Augustus, quum Patria ei totius Imperij patrociniū permiscrit; & pacis & belli, quandiu viueret, potestatem haberet, totū Imperiū bifariam diuisit. nam partē sibi asciuit, partē populo dedit; ac sibi quidem quæcunque præsidio militum indiget: ea est regio barbara, & gentibus nondum subactis finitima; sterilis sanè, & cultu difficilis; ut, propter cæterarum rerum inopiam, & copiam munitiorum, iugum de-

trecent. populo reliquam concessit, quæ pacata est, & facile sine armis retineretur. utramque portionem in Prouincias diuisit: quarum aliæ Cæsaris, aliæ Populi dicuntur. in suas præfecturas Cæsar ipse administratores mittit. & alio tempore aliter partitur regiones: & ut res postulat, ita versatur. In populi prouincias Populus Imperatores, vel Coss. mittit. sed hæ quoque in diuisiones alias deducuntur, prout usus postulauerit. in initio tamen duas Consulares fecit, Lybiam .s. quæ Romanis paret, ea duntaxat excepta, quæ prius sub Iuba fuit; nunc uero sub Ptolemæo est illius filio: & Asiam cis Alim, & montem Taurum, Galatis exceptis, & gentibus quæ sub Amynta fuerunt: præterea etiam Bythiniam & Propontidem. præfecturas uero decem, in Europa quidem & adiacentibus insulis ea scilicet, quæ ulterior Hyberia circa Bethim flumen est, & Attacen; & ex Celtica, Narbonensem; tertiam, Sardiniam cum Cyrno; quartam, Siciliam; quintam, Illyrii partem, quæ ad Epyrum uergit; sextam, Macedoniam; septimam, Achaiã usque in Thessaliam, & Etholiam, & Acharnaniam; & nonnullas Epyri gentes, quæ Macedonia sunt conterminæ; octauam, Creten cum Cyrenaica; nonam, Cyprum; decimam, Bythiniam cum Propontide & quibus-

dam Ponti partibus. Cæteras Cæsar prouincias habet, in quarum alias procuratores mittit Cõsulares viros; in alias, homines ex equestri ordine: Reges vero, & Principes, & Decarchæ eius portionis sunt, ac semper fuere. Iam perspicitis quomodo Imperij Romani patrocinium quo ad viueret suscepit Augustus; nec omnes prouincias gessit, sed illas solum, quæ hostibus finitimæ, quæque sine militum presidio defendi nequibant: quæ vero pacate regi sine armis poterant, ab ipso Populo Romano administrabatur.

THE. Perspicio sane, & persuasum mihi forent ista, nisi cum Pomponij nostri scriptis conuenirent; qui ad gerendas, quas Senatus gerere non poterat, prouincias, Principem constitutum tradit.

HIST. Non ergo in dominos, sed defensores, Augustos sibi fecit Populus Romanus: semperque imperium populi Romani mansit, non Cæsarum. Credo nos aliquando uidisse Diui Seueri triumphalem arcum marmoreum, qui adhuc integer extat in radicibus Capitoli, in ea parte, quæ Palatium spectat; ubi post titulos & gloriose res gestas, scriptum legitur, OB IMPERIUM POPULI ROMANI PROPAGATVM. Si Imperium Seueri extitisset, Populi Romani, scriptum non esset.

PHI. Dic age, iuris antistes, siquid ha-

*bes amplius pro Rom. Principe. I V R. Habeo
 adhuc quaedam Vlpiani verba. P H I. Recita, si
 placet I V R. Hac sunt. Quod Principi placuit,
 legis habet vigorem; utpote lege regia, quæ de
 eius imperio lata est, populus ei & in eum omne
 imperium suum & potestatem concessit. P H I.
 Non dicit Legibus solutum. excutiamus, Om-
 ne Imperium suum, nonne accipitis sui ipsius po-
 puli? I V R. Vtique. P H I. Et, in seipsum, vel in
 alios? I V R. Profecto. P H I. Potuit in Prin-
 cipem plus iuris contulisse, quàm ipse in semet-
 ipsum haberet populus? I V R. Minime. P H I.
 Vbinam hominum quispiam est, qui sui ipsius
 sit dominus ac servus? I V R. Nullibi. P H I.
 Si neque homo, neq; populus sui ipsius est domi-
 nus ac servus, pari ratione nec in seipsum quis
 habet imperium. I V R. Proculdubio. P H I. Er-
 go aliud imperium in Principem, quàm domi-
 nium, transtulisse necesse est. I V R. Videtur.
 P H I. Non dominus propterea Princeps, sed
 minister potius. natura contraria sunt Domi-
 natio, & Principatus. hinc in Panegyrico Se-
 cundus de Traiano dixit: Sedemque obtinet
 Principis, ne sit Domino locus. & de Diuo
 Nerua idem: Non enim seruulis tuis Dominum,
 sed Principem ciuibus daturum. I V R. Quid
 amplius dicam nescio. P H I. Præterea, Quod*

Principi placuit legis habet vigorem, Ulpianus ait: quia lege regia populus omne suum imperium transtulit. dic Amice, Placere verbum, in bonam, vel in malam partem capitis? I V R. Apertius differe. P H I. Vtrum licentiosum, an non licentiosum Placitum dicitis? I V R. Placere verbum receptum est boni viri arbitrio; sed in Principe latius usurpatur. P H I. Ergo Principis placitum mali viri placitum intelligitis? I V R. Cauillaris. P H I. Vera loquor. inter bonum & non bonum virum non est medium; veluti inter virtutem & vitium. aut ergo populus imperium transtulit in Principem ut malum virum, & absurdissimam rem dicitis; aut, ut placitis boni viri uteretur, & consequens est, uti boni viri non est legem transgredi sine iusta causa, sic à Principe publicæ utilitatis causa imperium collatum boni viri placito exercendum, & eo modo, quo in seipsum ipsemet Populus uteretur exerceretque. Postremo, in quem sensum accipitis illa verba, Omne imperium ac potestatem? an ita, quod populus nihil sibi reliqui fecerit? an quod parem cum populo potestatem legibus ferendis Princeps exerceret? I V R. Procliuior sententia est, quod nihil sibi reliqui fecerit populus. siquidem parem potestatem retinisset, nullum imperium super populum

obtinisset Princeps. P H I. In questionem re-
 uocas quod exacte inter nos discussum constitit,
 si tibi non excidit, Vniuersum simul populum
 suo Principe potiozem, in singulos vero ciues di-
 tionem habere ratio non consentit: Ro. populum
 spote se imperio abdicasse scio inter vos non am-
 bigi: Senatum ius facere potuisse, quod S. C.
 dicebatur. I V R. Et crimine capitali damna-
 tos restituere, & Plebs plebiscita, & suas Popu-
 lus vniuersus leges, imperitantibus adhuc Prin-
 cipibus, quarum multa inter manus versantur,
 religiosissimeque obseruantur. H I S T. 2. Se-
 ptimius Tertullianus meminit, Tiberium Au-
 gustum retulisse ad Senatum, & cum preroga-
 tina suffragij sui censuisse, vt pro Deo Christus
 coleretur; Senatum vero non modo vetuisse, sed
 Christianorum accusatoribus premia proposuis-
 se. Nero, à Senatu hostis iudicatus, more maio-
 rum puniendus; id est nudi hominis cervicem
 inseri furcæ; & corpus virgis ad necem cedi.
 Consideratis ergo, ex Senatus auctoritate, quan-
 ta totius populi fuerit. P H I. Seruientis ædepol
 populi non sunt ista. I V R. Vnum, vel alterum
 exemplum adduxisse nihil est. postquam ad nu-
 tum Cesarum acta omnia non ignoramus, ve-
 teres abrogatas leges, nouas inductas, magistra-
 tus contra maiorum mores datos & ablatos, in

*Senatores Equitēsque passim ſeuitum, proſcri-
ptúmque. P H I. Vis eſt iſta: de Principatu, non
de Tyrannide diſceptamus. T H E. Vera narrat
noſter Sapiens. I V R. Cōſtititque illa inter Do-
ctores noſtros ſententia, quod Princeps potuiſſet
iuſta cauſa à populo Romano magiſtratu abdi-
cari. & egregie Baldus noſter in libris Reſpon-
ſorum, Imperator, inquit, poteſt ſupremum im-
perium alteri communicare; & communican-
do nihil à ſe abdicat; quia imperij honorem, ut
maieſtatem, nō poteſt in alium transferre, quin
iſe remaneat ſuperior. hæc Baldus; quæ Caccia-
lupus commendat. ſic ergo Pop. Romanus com-
municauit Principi Imperium.*

M A R I I S A L A M O N I I

D E P R I N C I P A T V

L I B E R V I.

H I S T.

*T*EMPVS eſt ad Legem regiam
redeamus; de qua ſapiffime in-
ter nos mentio facta eſt; & ne
vnum quidem eiufdē Legis ad-
huc verbum audire quini: cuius
commemoratione blandiri potius iſſis Princi-

pibus videmini. asseueratis enim ea legibus so-
 lutum Principem: nec quisquam vestrum est,
 qui Legem regiam legerit, audieritue. I V R.
 Satis est nobis locupletissimū Vlpiani testimo-
 nium. H I S T. Dic, cōsultissime, legem regiam,
 vnā vel plures, & quando latā dicitis? I V R.
 Vnā; & quando primū Principatus consti-
 tutus proditur. H I S T. Ergo ab initio lata de
 Imperio omnium, quotquot futuri essent. I V R.
 Exploratum habemus. & hinc est, quod Iusti-
 nianus Imperator Vlpiani verba, dicentis, Prin-
 cipem solutū legibus, digessit in leges. H I S T.
 Quid si non vna omnibus Imperatoribus lex
 fuit, sed singulis Principibus haud hisdem con-
 ditionibus renouari consuevit? I V R. Fugit hoc
 nos. H I S T. Non mirum, ut in multis, sic in
 hac re, rerum gestarum incuria vos falli. Tabu-
 la aenea, quæ adhuc in Lateranensi Basilica pen-
 det, singulis Principibus, ex arbitrio Po. Roma-
 ni, legem regiam variari cōsueuisse arguit. pars
 est enim legis regiae de imperio Vespasiani, quæ
 superuacua fuisset, si ab initio Principatus pro
 omnibus in perpetuum successoribus lex lata
 fuisset. eius verba sunt hæc:

Foedusue cum quibus volet facere, ita uti li-
 cuit Diuo Augusto, Tib. Iulio Cesari Aug. Ty-
 beriōq; Claudio, Iulio Cesari Aug. Germanico.

Vtique ei Senatum habere, relationem facere, remittere Senatusconsulta per relationem, discessionemque facere liceat, uti licuit Diuo Augusto, Tyberio, Iulio Casari Augusto, Tyberio, Claudio Casari Augusto Germanico.

Vtique quom ex voluntate auctoritateue, iussu mandatuue eius, presenteu eo Senatus habebitur, omniũ rerũ ius perinde habeatur, seruetur, ac si e lege Senatus edictus esset, habereturque.

Vtiq; Coss. Magistratus potestatem, imperium, curationemue cuius rei petentes Senatui, Populoq. R. commendauerit, quibusue suffragationem suam dederit, promiserit, eorum Comitibus quibusque extra ordinem ratio habeatur.

Vtique ei fines pomerij proferre, promouere, cum e rep. censebit esse, liceat, uti licuit Tyberio, Claudio Casari Augusto Germanico.

Vtiq; quacũq; ex usu reip. maiestate diuinar. humanar. publicar. priuatarumque rerum esse censebit, ea agere facere ius potestasque sit, ita uti Diuo Aug. Tyberioque, Iulio Casari Aug. Tyberioque, Claudio Aug. Germanico fuit.

Vtique quibus legibus, plebisue scitis scriptũ fuit, ne Diuus Augustus, Tyberiusue, Iulius Cas. Aug. Tyberiusq;, Claudius Casar Aug. Germanicus tenerentur, his legibus plebisque scitis, Imp. Cas. Aug. Vespasianus solutus sit: quaq; ex quaq;

lege, rogatione, *Dium Aug. Tyberiumue, Iulium Caesarem Aug. Tyberiumue, Claudiū Caf. Aug. Germanicum* facere oportuit, ea omnia *Imp. Cafari Vespasiano Aug.* facere liceat.

Vtique quæ ante hanc legem rogatam acta, gesta, decreta, imperata ab Imperatore Cafare Vespasiano Augusto, iussu, mandatuue eius a quoque sunt, ea perinde iusta rata sint, ac si populi plebisue iussu acta essent.

SANCTIO. *Siquis huiusce legis ergo aduersus leges, rogationes, plebisue scita, senatusue consulta fecit, feceritue, siue quod cum ex lege, rogatione, plebisue scito, senatusue consulto facere oportebit, non fecerit, huius legis ergo id ei ne fraudi esto, neue quid ob eam rem populo dare debeto, neue de ea re cui, actioneue iudicatio esto, neue quis de ea re apud eum agi sinito.*

PHI. *Observastis, viri sapientissimi, singula huiusce legis verba? nihil adepol potuit adduci, quod apertius quæ de Principatu paulo ante constituimus lucidaret confirmaretq;. Ultima tabula est legis de imperio D. Vespasiani. quod si omnes alias, uti hanc, ad nos transmisset vorax vetustas, singuli proculdubio questionum de Principatu nodi facile soluerentur. Hæc primum indicat, non unam pro omnibus Imp. legem regiam latam, ut Historicus noster vere asserebat,*

sed singulis Principibus singulas necessarias fuisse; conditiones, quibus Principatus à Pop. Rom. deferretur, continentes. nam Diuo Vespasiano apparet pomerij proferendi cōcessa potestas, uti Germanico data; non autē aliis Principibus. & penultimo Capite, dum ait: Quæque ex quaque lege, rogatione, Diuum Aug. Tyberiumue, Iulium Cas. Aug. Tyberiumue, Claud. Cas. Aug. Germanicum facere oportuit, ea omnia Imp. Cas. Vespasiano facere liceat, latior potestas Vespasiano data, quàm supra nominatis Imp. quòd quadam eos facere oportuit, quæ Vespasianum lege facere non oportebat.

Item illis verbis: Utique quibus legibus, plebisue scitis scriptum fuit, ne Diuus Aug. Tyberiusue, Iul. Cas. Aug. Tyberiusue, Claudius Aug. Germanicus tenerentur, his legibus plebisue scitis Imp. Casar Aug. Vespasianus solutus sit, liquet, non omnibus solutum legibus Vespasianum, neque qui ante eum Imp. extiterunt. Rursus, ex Capite, ubi ait: Utique quæcunque ex usu reip. maiestate & cæt. constat, non simpliciter liberam rerum administrationem demandatam, sed eam solum, quæ ex usu, id est utilitate & maiestate reip. esset. unde deducitur, quod ea, quæ ex utilitate & maiestate publica non essent, ius & potestas faciendi non

esset. Ex ultimo Capite in perspicuo ponitur superior illa populi potestas ac maior ipso Principatu, de qua me differentem irridere videbamini. Quomodo ergo Ulpianus; legibus solutum Principem dicit? I V R. Non dixit Omnibus: certe multis solutum non dubitatur; ut, omnium solennium Iuris observatione. Diuus Alexander, rescribendo, ait: Lex imperij solēnibus Iuris Imperatorem soluit. H I S T. Forte de suo Alexandro loquitur Ulpianus; cuius protutor, & magnus consiliarius fuit. potuit enim, lege de suo Imperio ob insignes eius virtutes à populo R. mereri, ut nulla teneretur lege. P H I. Non iniuria: quoniam Temperatis viris Deus lex est, inquit Plato. T H E. Aduesperascit, viri disertissimi. finem velim imponamus; tametsi prius me fatigatum sentiam, quàm satiatum his sermonibus. H I S T. Cadentibus umbris, velimus nolimus, noster intercipitur sermo. in aliam differamus diem. T H E. Nihil non abunde trutinatum video. I V R. Et plene, & ingenue. P H I. Cedo, abeamus: & interim vobiscum ruminare siquid excidit, aut non bene dictum fuerit. Tumultuaria disputatio nostra grauiori censura castiganda subiiciatur. His dictis B. P. disputationi finis impositus est. perfecit quod promiseram; nisi verecundius dixerim, faciebam;

*more illorum sapientum, qui scite arbitrati sunt
 imbecillitatis humanæ facere, non perficere. scio
 tamen non defuturos qui studio obtrectationis
 aliena insectantur. indulgeant sane, ut lubet,
 suo ipsorum genio. satis est Mario, à
 te non reiici, in tutelamque susci-
 pi, qui ex bono & equo
 singula perpendis.
 Vale felicissime,
 diutissime.*

ERRATA.

Pag. 2; lin. 12. aut post Duxit deest aliquid; aut legendum; adhibere, personas. 27. 14.. impossibile. T H E. ut dicebat Chryf. 29. 11. & ciuitas, æque, geritur. ut quid &c. 48, 11. & arguto ingenio.

53. 14. dele, Contra vniuersam Remp. Illorum, pro Venetor. reposueram, ut id ipsum saltem tectius diceretur.

60, 3. diuus Mero; ita erat impressum; itaq. legendum est. Meronem vocat Claud. Neronem per derisum quendam, nam facete olim de illo Caldius Biberius Mero. Adnotauerat Ant. Vacca, I. C.

62, 11. Communi vestram. Vidi postea non sensu solum, sed & forma scribendi, qua vtimur interdum, legedum esse, Contra naturam.

64, 14. recederent. 70, 16. curam habendam ei, quæ re vera ciuitas.

72, 13. appellant, fortasse leg. 75, 4. tribuitur.

86, 8. contra rationes, cum ratione apparet & explore, legi debere; non Contrarius, ut erat impressum.

93, 11. sub diuo, legebatur. dio, reposuerunt. 96, 11. ut Crispus ait. 108, 5. ventosa magis ambitio mihi videtur. 112, 5. post Administrandas videtur deesse; sit constitutus, aut tale quippiam.

Sunt præ terea alia quædam pessime affecta loca; quor. curatio, & paginæ huius & temporis angustiis exclusi, reiiciemus in aliam editionem: summaque ope enitemur, ut omnes vndique quotquot erunt reliquæ non bonæ valetudinis, plena tandem, ut ille ait, sanitate limentur.

QVAEDAM AD HOS DE PRINCIP.

LIBROS ADDITA.

AGINA 7, li. 6. *Ab impuro, quia in-*
fensus est Deo &c. nāq; ab indigno
 libata munera nō sunt iocūda, teste
 coma Beronica; nullamq; habent
 vtilitatē, vt perhibet Soph. in Me-
 dea: κακοῦ γὰρ αἰδρὸς δῶρ' ὄνησιν ἔκ' ἔχῃ.

35, 17. *Et quando quid natura melius &c.* Videtur
 ex illis Saluatoris nostri verbis desumpta ratio:
 Quia Pater maior me est. Vniui. n. vos mihi, in-
 quit Leo Magnus in iij. de Pentec. & factus sum
 filius hominis, vt vos filij Dei esse possitis. vnde li-
 cet vnus in vtroq; sim, tamē quo vobis cōformor,
 Patre sum minor: quod autē à Patre non diuidor
 etiā meipso sum maior. B. Greg. in Præf. Iob: Hinc
 est quod Angelus, qui Moyfi apparuisse describi-
 tur, modo Angelus, modo Dominus memoratur.
 Angelus videlicet propter hoc quod exterius lo-
 quendo seruiabat: Dominus quia interius præsi-
 dens loquendi efficaciam ministrabat.

42. 1. *Congruentia autem media &c.* Symmachus
 in 1. Ep. Omnium beneficiorū quæ tribuit potior
 fortuna subiectis, certa sunt tempora. solæ leges,
 quæ in bonum commune procedunt, nunquam
 patiuntur occasum.

49, 17. *Iustum esse quicquid potentiori suo Principi*
placet. Aeschylus: Ἐπὶ παρ' ἑαυτῶν τὸ δίκαιον ἔχων ζῆλος.
 Demosth. ὁρῶ γὰρ ἀπαντες πρὸς τὴν παρῶσαν δυνάμιν, Ἐ
 πὶ δίκαιων ἀξιωματίοις.

51, 7. *Quam vero necessarium sit studium obseruan-
dae Religionis. ideo Theod. Rex Iudæis in principio
cuiusdam Epistolæ: Sicut exorati iustum cupimus
præbere consensum, ita per nostra beneficia frau-
des fieri legib. non amamus, in ea parte præcipue
in qua diuinæ reuerentiæ credimus interesse. Sed in
extremo ita concludit: Damus siquidem permis-
sum, sed errantium votum laudabiliter improba-
mus: Religionem imperare non possumus, quia
nemo cogitur vt credat inuitus. Quam sententiã
hausisse videtur ex Apolog. Tertulliani.*

Beatus Ambrosius in Epistolis: De negociis ci-
uilibus siquid statuitur, nemo putat esse temerã-
dum: & præceptum de religione calcatur? Nihil
maius est religione.

56, 5. *In reb. nouis constituendis. nam non fieri sine
periculo rerum innouationes sapienter docuit
Arist. Vnde Philo Iudæus in extremo de Abraha-
mo libro dicebat: Senior & primus vir bonus di-
cendus est; omnis autem malus, extremus & no-
uissimus, vt nouator & tractans res extremi ordi-
nis. Hinc semper Nouæ res, in malam partem. &
Tacit: Noua, ambigua, ancipitia. Adde Machia-
uellum nostrum in iij. lib. cap. v.*

57, 12. *Principes solum ad commoda populor. Pli-
nius secundus: O nouum atq. inauditũ ad prin-
cipatum iter: non te propria cupiditas, proprius
metus, sed aliena vtilitas, alienus timor Princi-
pem fecit.*

73, 6. *Vt discant bene agere. sicut vetustissimi
mortalium, inquit Tac. qui, vt nulla adhuc mala
libidine sine probro, scelere, eoq. sine pœna, aut*

coercitionib. agebant, neq. Præmij opus erat, cum honesta suo pte ingenio peterentur; & vbi nihil contra morem cuperent, nihil per Metum vetabantur.

14. *Qui statim constituunt &c.* Non absurde Clemens ille centurio apud Tac. in i. An præmia sub Dominis, pœnas sine arbitro esse?

75, 5. *Quod nulla Fiscus causa &c.* Plin. in Paneg. Eodem foro vtuntur Principatus & Libertas. quæ præcipua tua gloria est, sæpius vincitur Fiscus, cuius mala causa nusquam est, nisi sub bono Principe. Vnde Cassiodorus in Epist. Quapropter fit interdū, causa mala Fiscus, vt bonus Princeps esse videatur.

13. *Exemplum appellant &c.* quod pertinet ad utilitatem publicam. Tac. in xv. Vnde, quanquam aduersus fontes & nouissima exempla meritos, miseratio oriebatur, tanquam non utilitate publica, sed in sæuitiam vnus absumerentur. & in xiiij. Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos utilitate publica reponditur.

76, 15. *Dum dominari magis, quàm consulere.* Tacitus in iij. Tum Gn. Pompeius, iij Cos. corrigendis morib. delectus, & grauior remediis, quàm delicta erant, suarumq. legum auctor idem, ac subuersor, quæ armis tuebatur armis amisit. ex in cōtinua per xx. annos discordia: non mos, nō ius.

78, 4. *Quasi commeantib. gratū &c.* Scelera ostēdi oportet dū puniūtur, ait Tac. De morib. Germ. Flagitia abscondi debent: vt fit hodie in hæreticorum mortibus apud Venetos.

5. *Non sic maiores nostri.* Tac. in xiiij. Pætus Thra-
sea multo cum honore Cæsaris, non quicquid
nocens reus pati meretur, id egregio sub Principe,
& nulla necessitate obstricto Senatu, statuendum
differuit: carnificem, & laqueum pridem aboli-
ta: & esse pœnas legib. constitutas, quib. sine Iudi-
cum sœuitia, & temporum infamia, supplicia de-
cernerentur. & in iij, M. Lepidus: Si P. C. vnum
id spectamus, quàm nefaria voce Clutorius Pri-
scus mentem suam & aures hominum polluerit,
neque carcer, neque laqueus, neque serviles qui-
dem cruciatus in eum suffecerint. sin flagitia &
facinora sine modo sunt, suppliciis ac remediis
Principis moderatio, Maiorumq. & vestra exem-
pla temperant. & vana à scelestis, dicta à maleficiis
differunt. est locus sententiæ, per quam neq. huic
delictum impune sit, & nos clementiæ simul ac
seueritatis non pœniteat.

80, 13. *Nihil differunt ab Histrionib.* ex Hippocrate
sumpta similitudo.

81, 8. *Eleganter ergo iunior Plinius.* Et eius quoq.
familiaris, & meus, dicit in iij: Sed præcipuus ad-
stricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse
cultu, victuq. Obsequium inde in Principem, &
æmulandi amor validior quàm Pœna ex legibus,
& Metus. Adde quod Nicolaus Machiauellus
noster docet in Cap. xxix.

84. 5. *Ad hæc Aur. Augustinus.* & Cicero: Negli-
gere quod de se quisq. dicat, non arrogantis modo
est, sed etiam dissoluti.

89, 4. *Quod si in pretio census habeat &c.* Theod.
Rex. in 1. Indigentiam iuste fugimus, quæ sua-

det excessus, dum pernicioſa res eſt in Imperante
 tenuitas. modus vbiſque laudandus eſt. nam, cur
 aut vituperabilis negligentia in propriis defluat,
 aut aliena cupiditas turpis abradat?

20. *Belli nervus eſt pecunia.* Tacitus: Sed nihil
 æque fatigabat, quàm pecuniarum cõquiſitio: eos
 eſſe belli ciuilis nervos dictitans Mutianus. non
 ius aut verum in cognitionibus, ſed ſolam magni-
 tudinem opum ſpectabat.

92, 9. *Fallitur quiſquis res magnas &c.* Adde huc
 Cincinnati verba illa: Operæpretium eſt audire
 qui omnia præ diuitiis humana ſpernunt, neq.
 honori magno locum, neq. virtuti putant eſſe, niſi
 effuſe effluant opes. & quæ præterea ad ea ſcripſit
 Machiauellus, Cap. xxv.

96, 21. *Quas nemo ſapiens, vt Crispus ait, cõcupiuit.*
 bene Tacitus: Stultiſſimus quiſq. pecuniis merca-
 batur. apud ſapientes caſſa habebantur, quæ neq.
 dari, neq. accipi, ſalua Rep. poterant.

98, 2. *Fluxu. n. rerum &c.* Quia vt idem ait, miſe-
 riæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Quod
 iisdemmet verbis B. Auguſtinus protulit, ſiue ab
 ipſo Tacito mutuatis, ſiue, vt loquentib. moris eſt
 (vtar ego quoque Paciani acutiſſimi viri verba)
 ex copia ſermonis humani dicere aliquid, quod
 ante dictum ſit.

98, 16. *Nam aurum quod poſſidēt &c.* B. Ambroſ.
 in Epist. Nihil Eccleſia ſibi niſi Fidem poſſidet:
 poſſeſſio Eccleſiæ ſumptus eſt egenorum.

101, 9. *Quodq. eorumdem virtus miram in modum
 formidoloſa eſt.* Saluſtij dictum.

104, 25. *Ministri. n. Dei ſunt.* Pacianus in Paræ-

nesi: Nunquam Deus non pœnitenti comminaretur, nisi ignosceret pœnitenti: solus hoc, inquires, Deus poterit: verum est. sed & quod per Sacerdotes suos facit ipsius potestas est.

106, 19. *sic ipse circumspectior esse debet.* Tiberius apud Tac. in iij. Mihi autem neq. honestum flere, neque proloqui expeditum, quia non Aedilis, aut Prætoris, aut Consulis partes sustineo. maius aliquid, & excelsius à Principe postulatur. & cum recte factorum sibi quisque gratiam trahant, vnius inuidia ab omnib. peccatur.

23. *Quod nullū eius factū &c.* Plinius in Paneg. Habet hoc primum magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur: Principū vero non modo domos, sed cubilia ipsa, intimosq. recessus recludit: omniaque arcana noscenda Famæ proponit atq. explicat. ex Sallust. in Orat. Marij.

107, 1. *Quique non quæ sua quærat.* qui non bona sua computet. vt Petronius loquitur: Nemo cælum putat, nemo iusiurādum seruat, nemo Iouem pluris facit, sed omnes opertis oculis bona sua computant.

111, 2. *Benegerendæ ergo Reip. &c.* Theodosius in ij Var. Constat Senatum populis viuēdi regulam præstitisse. nam quod ornat nomen R. a vobis legitur institutum. Item, Senatum, gremium libertatis appellat. & alio loco magnifica de ipso loquēs, ait: Vos deuotionem Prouinciis: Vos priuatis iura decreuistis: & ad omnes iustitiæ partes subditos parere libenter docuistis.

112, 18. *Vox domini &c.* a domino etiam nostro Iesu recusata. de Augusto legitur, Acerbe in cre-

puisse eos, qui Diuinas occupationes, ipsumq. Dominum dixerant. nam Dominatio propria superbor. Sallust: Post vbi imperiū Regiū, quod initio conseruandæ libertatis, atq. augendæ Reip. fuerat, in superbiam, Dominationemq. se conuertit &c. Tac. Quod precium effusi totiens sanguinis expectatis, nisi immortalia tributa, virgas, secures, & Dominor. ingenia? Vnde Dominum libertatis, Cassiodorus dixit eleganti temperamento.

118, 21. *Natura contraria sunt Dominatio & Principatus.* ex Paneg. ad Traianum: Scis vt sicut diuersa natura Dominatio, & Principatus, ita non aliis esse Principem gratiorē, quàm qui maxime Dominum grauētur. &: Non de Tyranno, sed de ciue; non de Domino, sed de parente loquimur. vnum ille se ex nobis & hoc magis excellit atque eminet quod vnum ex nob. putat. nec minus hominem se, quàm hominibus præesse meminit. intelligamus ergo bonum nostrum, dignosq. nos illius vsu probemus, atque identidem cogitemus si maius Principib. præstemus obsequium, qui seruitute ciuium, quàm qui libertate lætantur.

125, 10. *Latior potestas Vespasiano data &c.* Adnotauerat Antonius Vacca, I. C. obstare huic sententiæ verba Taciti, quæ sunt in xx: At Romæ Senatus cuncta Principibus solita Vespasiano decernit.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100